

KOMÁROMI JÁNOS
MUNKÁI
GYŰJTEMÉNYES KIADÁS

IV.

CS. ÉS KIR.
SZÉP NAPOK

BUDAPEST
GENIUS KÖNYVKIADÓ RT.
KIADÁSA

KOMÁROMI JÁNOS

CS. ÉS KIR.
SZÉP NAPOK

BUDAPEST
GENIUS KÖNYVKIADÓ RT.
KIADÁSA

Copyright by Genius, Budapest.

Kunossy rt. Budapest.

ELSŐ FEJEZET,

melyben a költő búcsút mond kiadójának azzal a szándékkal, hogy a cs. és kir. sajtóiroda kötelékébe lép be, ahová táviratilag rendelték föl; megérkezik a császárvárosba, ahol mindjárt az első napokon sok ámulat éri s a többi közt találkozik Hunke kapitánnyal is, aki Bécs város legközepén teljes rohamfölszerelésben ingerült hangú hadiújságot szerkeszt.

Az 1915-ik esztendő november havának utolsó napján, úgy délután öt óra körül, egy közösgyalogezredbeli önkéntes-tizedes ment végig az Erzsébet körúton. Fölösleges lévén minden szószaporítás, kijelentjük már most, hogy ő volt a költő, akiről sűrűn lesz szó e nem hétköznapi történet lapjain. Tudniillik vagy három héttel előbb jelent meg első könyve, melyben a harc-téren szerzett benyomásait örökítette meg s ez oknál fogva sapkája némileg hetykén volt fölbiggyesztve a kerek arca fölé. Az önkéntes-tizedes, akit ezentúl következetesen »a költő« néven fogunk emlegetni, meg volt győződve akkoriban, hogy nevezetes író lesz belőle rövidesen. Most is azért haladt végig az Erzsébet körúton, mert szándéka volt, hogy száz korona előleget fog kérni a kiadójától. Igaz, hogy a szerződés értelmében csak utólagos félévi elszámolások mellett lehetett volna reménye némi összegre,

ám úgy gondolta a költő, hogy ha fölmutatja azt a táviratot, amelyet ma délelőtt kézbesítettek neki hivatalosan, a kiadó is belátja, hogy ezúttal valóban rendkívüli körülményekről van szó s nem fog elzárkózni a száz koronának időelőtti kiutalása elől.

A körút ama vége táján, mely közel esik a Nemzeti Színházhoz, megállt az egyik könyvesbolt előtt. Két-három pillanatig maga elé töprengett, aztán vakmerő elszántsággal benyitott az ajtón.

— Alászolgája a hölgyeknek és uraknak! Jónapot kívánok! — köszönt odabent.

Az egyik gépírókisasszony biccentett feléje, az első segéd — aki nagy jövőt jósolt neki négy-szemközt — rámosolygott, a kiadó pedig, egy negyvenen aluli, jól táplált ember, szórakozottan nézett föl valami könyvből, amelyben sok figyelem közt lapozgatott:

—Nos, mi az, kedves költőm?

—Egy kis kérésem lenne, kiadó ur, ha nem venné rossznéven — mondta szerény zavarral.

A kiadó mosolyogva nézett rá:

—Parancsoljon!

—A dolog némileg bizalmas jellegű — folytatta félszegen. — Talán négyszemközt, ha megengedné ...

—Kérem, kérem — udvariaskodott a kiadó. — Úgy hiszem, legmegfelelőbb lesz az irodaszoba. Parancsoljon, kedves uram!

S egy szűk és homályos folyosón át maga előtt tessékelte a költőt, az iroda felé, ahol egyetlen villanykörte árasztott némi világot. Ahogy leültek volna, így szólt a kiadó:

—Rendelkezésére állok, ifjú barátom!

—Kérem szépen, kiadó úr — fogott hozzá hebegve a költő —, arról lenne szó, hogy ma

délelőtt ezt a táviratot kézbesítették részemre a katonai kórházba...

S átnyújtotta a táviratot.

A kiadó fölcsíptette cvikkerét s messzire maga elé tartva a sürgönyt, olvasni kezdte. Ahogy a végére ért volna a németszövegű tartalomnak, a költőre nézett:

—Nem értem, miről van itt szó voltaképen. Úgy gondolom mindössze, hogy valami szolgáltatételre vezényelték föl Bécsbe...

—Igenis, kiadó úr, kérem szépen — vágott szavába a költő. — Éspedig a cs. és kir. hadügyminisztérium sajtóirodájába...

—A kiadó gallérjába mélyesztette tokáját, levette a csíptetőt s kerekre rántotta a szemét:

—Az ördögbe is! Tudja-e, ifjú barátom, milyen nagy dolog ez?

A költő hallgatott. A kiadó pedig előrehajolt szuszogva kissé, mivel pocakosodni kezdett s tenyerét rátette a költő vállára:

—Ha egy kis szerencséje lesz, karriert futhat meg, kedves barátom. A dologban nem látok ugyan egészen tisztán, de érzem, hogy ön kiválasztott ember. A cs. és kir. hadügyminisztérium sajtóirodájába vezényelnek be egy alig huszonegyéves gyereket! Már bocsánat a kifejezésért, de ön valóban gyerekember még... Az ördögbe is, hogy tudott hozzájutni ehhez a kivételes szerencsééhez?

A költő erre vázolta röviden, hogy a cs. és kir. hadügyminisztérium sajtóirodájában megüresedett a magyar előadó helye, melyre a monarchia egész területén kurrentálni kezdtek megfelelő ember után. Nem volt könnyű vállalkozás, pedig az állásra nem csupán a mögöttes országrészekből, hanem a harcoló frontokról is tömegesen jelentkeztek az aspiránsok, de valamennyit vissza-

vetették. Sok-sok kikötése volt a föl vételnek. Mindenekelőtt kellett, hogy tiszt vagy önkéntes legyen az illető s fontos kellék volt, hogy író vagy zsurnaliszta legyen a polgári életben, de akkor is csak abban az esetben reménykedhetett a föl vételben, ha rokkant volt már, vagy frontszolgálatra alkalmatlan egyébként. Még e szigorított föltételek mellett is teméntelen maradt a jelentkezők száma. Mindazáltal vissza kellett utasítani valamennyit...

— S ugyan miért? — kérdezte kíváncsian a kiadó.

A költő megzavarodott:

— Azért, kérem szépen, mert bizalmas pontja volt a föl vételi utasításnak, hogy csak keresztény harcos kerülhet be a sajtóirodába, azok a pályázók viszont, akik a legtöbb eséllyel indulhattak volna a mérkőzésben, szinte egytől-egyig az izraelita hitfelekezet tagjai közé tartoztak...

A kiadó idegesen pattintott egyet:

— Az ördögbe is! Hát a cs. és kir. hadügyminiszter úr antiszemita skodik? Ezt is jó tudni.

Zavart szünet támadt. A költő, hogy átcuszoszon a kényes ponton, folytatta:

—A választás igazán véletlenül esett éppen rám. Van ott a cs. és kir. sajtóiroda egyik testvér-alosztályában, az úgynevezett cs. és kir. hadiszerkesztőségben egy önkéntes-barátom, aki előbb már néhány novellámat fordította le németre, ezen a réven nemrég személyesen is megismertünk s az ő ajánlására rendelt be most a cs. és kir. sajtóiroda őrnagyparancsnoka...

— Többet eszerint nem is tud mondani egyelőre?

— Nem, kiadó úr, kérem szépen.

Pillanatnyi szünet állt be megint, mert most következett volna a dolog érdemi része. Szeren-

csére közbelépett a kiadó, mintha csak megérezte volna, miről is van szó voltaképen:

—Nos, ifjú barátom, lenne valami kívánsága is, mielőtt elindulna?

—Kiadó úr, kérem szépen — fohászkodott neki félig ájultan a költő —, arra gondoltam, hogy tekintettel a váratlanul támadt új szituációra ...

—Mennyi lenne az összeg? — akasztotta meg páratlan jóakarattal a kiadó. — Csak ki vele!

A költő alig tudta kinyögni:

— Száz korona...

— Szóra sem érdemes — csapott a térdére. — Azonnal kiutalom. Nem tudnám a lelkemre venni, hogy miattam szenvedjen hajótörést a karrierje. Parancsoljon, ifjú barátom!

S maga előtt tessékelte visszafelé a boltba. Két perc múlva a költő megkapta a száz koronát, hálát rebegve fogott kezét a kiadóval s maga sem tudta, mint botorkált ki a boltból. Az uccán volt már, amikor utánasiétt a kiadó:

—Mondanom sem kell talán, hogy legközelebbi könyvére máris igényt formálok. Aztán írjon néha és vigyázzon, mert egy tapasztalt barátja jósolja meg önnek, hogy sokra fogja vinni... Az ördögbe is, ilyen szerencsét!

—Köszönöm a szives érdeklődését — hajtotta meg magát szédülettel a költő.

S azzal elindult, hogy összepakkoljon odahaza s este tízkor vonatra üljön. Másnap délelőtt ugyanis jelentkeznie kellett a bécsi közös hadügyminisztérium sajtóirodájában.

Sietve haladt a Nemzeti Színház irányában, mert egy üllői-úti kórházban feküdt azon az őszutón. A járókelők föltúrt gallérral húztak el mellette az uccán, hisz utolsó napja volt ez az utolsó őszi hónapnak. Téli felhők strázsáltak az

égen s csak egy-két nap kellett, hogy darát kezdjenek szítálni a magasból. Ha egyet mozdult a levegő, a József körúti gyalogjárón csörögve kezdtek gurulni a sodrott levelek.

A költő mély tünődések közt igyekezett a kórház felé.

Tizenhét hónapja volt már ekkor, hogy háborút kezdtek egymás ellen népek és császárok. S szívszorongva gondolt mindenki a második télre, ha a szegény katonákról esett szó. Mert nem lehetett látni végét a háborúnak. Az uccán sok volt a gyászruhás asszony és leány: ki a fiát, ki a vőlegényét siratta teméntelen bú közt. Itt ott feltűnt egy-egy béna katona, amint esetlenül csetlett és kopogott a gyalogjárón. Akkor még előfordult egyre-másra, hogy az ilyen féllábú vagy csonkakezü vitézhez odalépett diszkréten egy-egy öregúr s az előre kikészített pár hatost odacsúsztatta észrevétlenül a katona markába, hogy ezáltal is támogassa a határokért dacoló frontot. Ezek a rokonszenves öregurak, a sajtó egyetemes hatása alatt, militaristák voltak abban az időben s az első lelkesedés hevétől ösztökélve, túlnyomórészt önként jelentkeztek polgárőrnek. Ámde csúzt kapván a térdükbe a náthás éjszakában, észrevétlenül visszavonultak valamennyien, mindössze a polgárőri sapkát tartván meg, a hadasvilág emléke gyanánt.

A költő hazáig vánszorgott eközben sebesült lábával a pakkoláshoz látott. Vacsorára összegyűjtött mégegyszer a hadikórházban ápoló bajtársaival s tisztak önkéntesek azon az egyöntetű állásponton voltak, hogy a költőt szinte üldözi a szerencse. Hogy kariert fog megfutni, az nem is volt vita tárgya többé. Amikor búcsúzásra került volna a sor, a bajtársak arra kérték csupán, hogy koronkint értesítse őket sorsáról,

Jó fiúk voltak mind, de látni lehetett azért, hogy őszintén irigykednek a költőre. Egy leányos arcú kis zászlós, mikor a kezét nyújtotta búcsúzóul, meg is mondta nyíltan:

— Te már be vagy biztosítva hatvan esztendőre.

Azon az éjszakán utazott a költő. Személyvonatra váltott jegyet, beült az egyik, katonáknak fenntartott kocsiba s mivel csak reggel kellett érkeznie a vonatnak, volt miről töprengenie Bécsig. Zsúfolva volt a fülke, a tisztok és önkéntesek mindegyike más-más tájai felé igyekezett a világnak, de valamennyi a harcbanálló frontra. Azon az őszön múltnak számított már Gorlice s a szerb nemzet éppen akkor kezdte meg szörnyű menekülését a negyekben és hófúvásban Mackensen tábornagy elől... A fülkék utasai először diskuráltak még, kicsit hányivetin, ami rokonszenves vonása volt a frontkatonáknak, később azonban gyérült a szó s még később hallgatott mindenki.

Elaludtak. Kinek hátraesett a feje, kinek a mellére nyaklott le, amint egyre-másra összerázódott vagy megállt és dőccent a vonat.

Csak a költő szemén nem fogott az álom.

Az utolsó tizenhét hónap kegyetlen emlékei visítotnak a fejében. A tavalyi frontok szenvedései, amikor Galícia kietlen vadonjain hanyódott az első őszben s olyan szomorúság verte le a lábáról mindennap, hogy a legszerencsétlenebb ember volt a világon. Huszonháromesztendő alighogy múlt, mikor először lépett rá a galíciai rétségre s akkor még fiatalembernek érezte magát. De nem sokáig. Mert az első puskalövéseknél szívszakadtan riadt rá, hogy tíz esztendővel áll már mögötte minden, ami a visszahozhatatlan múltra emlékeztette volna. S dőb-

benettel kellett megállapítania, hogy minden átmenet nélkül belesüllyedt a vénségbe s ekkor kezdődött az a szomorúsága, amely el nem hagyta a mai napig... Ezen az éjszakán sokszor gondolt vissza a hadikórházra is, amelynek riasztó csöndjében annyit küszködött magával, tűnődözve az élet és halál értelmén, később azonban, amikor már fel tudott állni golyóktól szétvert két lábára, sok színes emléket rakosgatott el magának a jövőre... Hányszor, ó, hányszor gondolt a menyasszonyára, egy felvidéki szomorú és csöndes kislányra s elmosolyodott a szívfájdító boldogságtól, valahányszor eszébe jutott a nap, melyen a felesége lesz majd az a bánkódó kislány. Az eltűnődésekre elég oka volt neki magának is: tizenhét hónap óta egyszer sem volt odahaza, régi pajtásai és a rokonfiuk közül akkor már temérdeken feküdtek holtan s azokról is, akik a frontokon legénykedtek még, sejteni lehetett, hogy meg fognak halni mindmind ... Eltűnt, örökre eltűnt a régi gondtalanság ... Ment-ment a vonat az éjszaka vadonjában s a fülke mécsecse alig pislogott már... A költő többször gondolt arra is, mi vár reá a közeli jövőben? Szeretett volna csak egy lépést előrelátni... Balsejtelmek fogták közre s feketén látta az elkövetkezendő napokat.

Maga sem tudta, mint jött el a virradat. Félig álomban kezdett kitámolyogni a fülkéből, mikor egy véghetetlen éjszaka után az Ostbahnhofon állt meg vele a vonat.

Ahogy kifelé kászolódott volna az állomásról, a kijáratnál — kissé dideregve keshedt katonaköpenyében — ott várt reá Márki Dénes, a költő német műfordítója, aki, mint már érintettük futólag, tagja volt a cs. és kir. sajtóirodával kapcsolatos cs. és kir. hetilap szerkesztőségének.

Márki Dénes önkéntes-tizedesnek veresre fagyott a kiálló orra, de azért lelkesülten sietett eléje a költőnek:

— Isten hozott, barátom! Isten hozott! Na, csakhogy itt vagy végül! Mert a sajtóirodában égető hiányát érezték már a betöltetlen helynek!

A költő álmos volt, a feje zúgott. Annyit mondott ásítva, miközben kifelé haladtak:

—Csak azt nem tudom, meg fogok-e felelni? Mert a német nyelvben nem vagyok föltétlenül otthonos, mint azt több ízben is kifejtettem hozzád intézett leveleimben.

—Ne félj — biztatta Márki önkéntes. — Ha meg találsz akadni valamiben, egy emelettel följebb van a mi szerkesztőségünk, felugrasz hozzánk s mi kisegítünk. Mert ketten vagyunk oda beosztva magyarok, mint a cs. és kir. hetilap magyar kiadásának fordítói. Derék fiu a bajtársam, egyetemi magántanár civilben s az elméleti szociológia egyik elismert fiatal tekintélye...

A költő kíváncsi kezdett lenni:

—Hányan vagytok a szerkesztőségben?

—A monarchia minden néptörzsből két-két önkéntes. Ne érts félre! Tudom, hogy ti hivatalosan nemzetnek mondjátok a magyart és a németet, minden más népe a monarchiának nemzetiség csupán. Itt azonban — előírás szerint — más fogalmi meghatározásokkal vagyunk kénytelenek élni. Van egy államalkotó nemzet, az osztrák-német s ehhez jönnek aztán az egyes kiegészítő népek, mint törzsek...

—Nem értelek jól — mondta érdeklődve a költő.

Márki Dénes önkéntes-tizedes és katonai fordító teljes lélekkel nekifeküdt, hogy éleesebben vonhassa meg a határvonalakat:

— Hát, kérlek, van egy főnemzet — hogy úgy

fejezzem ki magamat —, mely az Ausztria földjén található összes németajkú állampolgárok egyedeiből tevődik össze s ami ezen kívül és tul esik, az már néptörzs csupán. Ilyen másodrendű népi csoportozatok: a csehek, olaszok, lengyelek, rusznyákok, tótok, szerbek, oláhok, vendek, horvátok, szlovének, gorálok és huzulok. E második vonalba tartoznak természetesen a magyarok is...

—Szemtelenség! — fakadt ki a költő.

Márki önkéntes mosolyogni volt kénytelen:

—Látszik, hogy kezdő vagy még. Mi már annyira benne vagyunk bajtársammal, a szociológussal, hogy a budapesti parlament helyett akaratlanul is »Tartománygyűlés«-t írunk, amilyet tartani szokás Linzben vagy Innsbruckban...

—De, kérlek — képedt el a költő —, Magyarország mégsem Felső-Ausztria vagy Tirol! Mi módon mernek hát ekkora arroganciával és ennyire deklasszifikálni bennünket?

Márki Dénes most már gyönyörködött a költőben:

—Nincs igazad, különben is itt az ember csak tudomásul vesz és ír. S mit szóljanak akkor a zsidók, akiket nemcsak hogy nem ismernek el, hanem még a létezésüket is nullifikálják...

—Hogy-hogy?

—Úgy, kérlek — magyarázott kézzel-lábbal Márki önkéntes —, hogy talán egy példával illusztrálhatom a legvilágosabban. Vagy négy hónappal ezelőtt sürgős szükségünk volt egy magyar önkéntesre. A hirtelen-kapkodásban nem akadt más jelentkező, mint egy Barta nevű zsidó fráter. Amikor Hunke kapitány úr, lapunk parancsnoka, maga elé rendelte, első kérdése az volt: »Religion?« — »Israelit« — válaszolt megszeppenve az önkéntes. Hunke kapitány úr to-

porzékolni kezdett: »Ilyen hitfelekezetet nem nagyok hajlandó elismerni! Holnap reggelig válasszon valami vallást!« — s azzal útjára engedte, egészen kikelve magából. Másnap reggel kilenc órakor újból jelentkezett Barta. »Religion?« — volt az első kérdés. — »Luteránus vagyok, kapitány úr, jelentem alázattal...« Erre beosztotta a fényképészeti alosztályba, de nem sokáig maradt ott az istenadta. Két hét múlva Hunke kapitány úr kapott egy hamisítatlan keresztényt, amire úgy vágta ki Bartát, hogy nem is állt meg, csak a gránátdobáló-különítményben, a front valamelyik legkiszögellőbb pontján ...

Mialatt ez a félig suttogva elmondott beszélgetés folyt le, a villamos vitte-vitte őket befelé. Úgy tíz perc múlva kiszálltak a Ringen s a költő felkapván a kézitáskáját, betértek az egyik körüti kávéházba, hogy megreggelizzenek. Bécs városából nem igen látott valami sokat a költő, mert minden figyelmét a Márki önkéntes előadása kötötte le s egyelőre alig is volt valami néznivaló. Alig toronyalacsonyan havasfelhők álltak a szürkén didergő házak fölött s ilyen koraidőben alig volt még élet az uccán.

Hét óra lehetett.

Ahogy kávért rendeltek volna, megint összebújtak. A költőt ugyanis fölviányozta és elijesztette az új élet, amelybe rövidesen bele kellett csöppennie. Márki önkéntes azonban egyszerre csak másról kezdett beszélni, miközben rácsapott a költő vállára:

—Most kezdődik csak a víg élet, testvér! Ha én mondom, elhiheted!

—Miről beszélsz?

—Márki Dénes váratlanul nagy hangba csapott át:

— Arról, testvér, hogy eddig bizony hét szűk

esztendő volt itt a világ, ami nem is csoda, ha tekintetbe vesszük, hogy a szerkesztőségi munkáért, mely csak a járomhúzáshoz hasonlítható a maga teljes valóságában, napi nyolc vas minden fixfizetésünk. Mától kezdve nagy élet kezdődik itten!

A költő hallgatott, mert fogalma sem volt, mire céloz voltaképpen az önkéntestársa. Az pedig folytatta:

—Arról van szó, testvér, hogy te üres óráidban írni fogsz, én pedig lefordítom s eláraszthatjuk majd az összes ausztriai és nagynémetországi lapokat. Eleget koplaltam már: ép a tizenkettedik órában vonultál be hozzánk! Mert, remélem, mutyiba fog menni. Fele-fele! Belemégy?

—Kérlek, rendelkez velem — bólintott pironkodva a költő, mert érezte, hogy új perspektívák nyílnak meg az életében.

—Rendben van, testvér, még ma este aláírjuk a szerződést!

Elmondta aztán Márki önkéntes, hogy az egész sajtóiroda rendkívüli érdeklődéssel várja a költő bevonulását. Az érdeklődés fölcsigázásában övé az oroszlanrész (Márki önkéntesé tudniillik), aki ugyancsak kavarta a port: nem csupán a költő eddigi sikerei elé tekintenek általános kíváncsisággal, hanem bombaszerű hatása volt ama bejelentésének is, hogy három harctéri kitüntetés csörög a költő önkéntes-tizedesi blúzán. Szokatlan jelenség ez a cs. és kir. sajtóiroda körzetén belül.

Általában azt kezdte tapasztalni a költő, hogy Márki önkéntes szívesen mond nagyokat és ha saját személyét nem tolhatja előtérbe, kész bármely barátja érdekében szinte fantasztikusnak tetsző lódításokba lendülni át. Ám minden eset-

ben csupán azért, hogy — a külső hatás kedvéért — fölnagyítsa a saját avagy bármely, éppen szóbakerült barátja egyéniségét, illetve az egyéniség jelentőségét. Az első találkozásnál mindezt inkább úgy ösztönösen érezte meg a költő.

Kevéssel azután fizettek s tisztelegvén egy idősebb tiszt előtt, ki a sarokban reggelizett, távoztak. Odakint pedig megindultak a Ringen abba az irányba, merre a cs. és kir. hadügy-minisztérium épülete feküdt.

A költő megkérdezte egyszer:

—Hány óra lehet?

—Háromnegyednyolc múlt öt perccel — válaszolt Márki Dénes. — Tíz perc múlva odaérünk. Mert nyolc órára mindenkinek bent kell lennie a szerkesztőségben. Egyetlen mentőök ez alól, ha valaki haláloságban fetreng.

—De hiszen az előbb azt mondtad, hogy a szerkesztőségi munka csak kilenckor kezdődik!

—Márki Dénes mély titokzat közt mosolygott:

—Ez igaz. Hunke kapitány úr azonban azért adta ki napiparancsban a nyolcórai jelentkezési időt, hogy azalatt az egy óra alatt, míg kilenc óra lesz, kiki magába merülhessen s ily módon készséget gyűjtsön össze az aznapi fordításra szánt anyag könnyed földolgozásához ...

—Ezt nem értem egészen — jegyezte meg csüggedten a költő.

—Meghiszem — mosolygott Márki önkéntes sok rejtelemmel másodszor is. — E dolgokkal csak akkor jön tisztába az ember, ha huzamosabb praxis révén átment rajtuk a gyakorlatban is.

Elhallgatott keveset, mialatt a költő lelógatott fejjel haladt mellette. Majd folytatta:

— Téged különben is aligha érdekelhet mindez, legalább egyelőre, miután a te beosztásod a cs. és kir. sajtóiroda kötelékébe szól. Te leszel a magyar referens. Irigylésreméltó beosztás, ezt elárulhatom neked már most. Ezzel szemben mi, többi önkéntesek, a cs. és kir. hadiújság szerkesztőségében gürcölünk napi nyolc vas zsoldért, hozzávéve ehhez némi tábori culágot. Ha olykor megeshik, hogy egy délután véletlenül elfogyott már a fordítás alá kerülő anyag, Hunke kapitány úr két-három újságoldalnyi potyaszöveget ad föl penzum gyanánt, hogy azon gyakorolgassuk a készségünket. Legtöbbször a Neue Freie Presséből, melynek Hunke kapitány úr katonai munkatársa s e minőségben főteendője a mindenkori hadihelyzet szakszerű boncolgatása...

A költő egyre fokozódó érdeklődéssel figyelt oda s e ponton megakasztotta a barátját:

—Miféle ember?

—Hunke kapitány? — nézett rá komorra változott arccal Márki Dénes. — Ó, barátom, nem lehet azt ecsetelni egyszeri előadásra s minél többször merül el az ember egyéniségének taglalásába, annál kevésbé tudja magát megértetni. Látni kell őt és parancsnoksága alatt lenni! Ő ugyanis szerkesztő-parancsnoka a Pécs város legközepén szerkesztett tábori újságnak, melynek összes munkatársai tevőleges frontharcosoknak számítanak...

A költő elcsodálkozott:

—De hisz ez képtelenség!

—Ellenkezőleg, ez a legtermészetesebb állapot — próbált magyarázni most már kézzel-lábbal Márki önkéntes. — Tábori újságot csak táborban lehet szerkeszteni s ez oknál fogva az a néhány szoba, melyben az újság készül, harctérnek van minősítve. Érted már?

— Nem értem — mondta csaknem leverten a költő.

Márki Dénes megveregette a vállát:

— Sok minden van a világon, amit nem ért az ember. Biztosíthatlak azonban, hogy rövidesen nem leszel ilyen naiv lélek. Aki átment egyszer egy szerkesztőségi rapporton, az nem morfondíroz többé és nem taglal, hanem cselekszik és tüzel. Akár a rohamsisakos betörő-osztag katonái a fronton. Mert ez is front! De ezt úgysem érted. Légy csak türelemmel két-három hétig, majd belejössz te is.

A költő nem faggatózott tovább. Mert minél többet kérdezett eddig, annál nagyobb lett a zavara. Kókadt fejjel ment hát a társa oldalán.

A hideg szürkére marta ki a Ringet meg a sokemeletes paloták falait. Érezni lehetett, hogy csak egy nap még és hullni kezd a hó. És hullni fog attól kezdve talán álló hétig. Egy-két veréb fölborzolva didergett a csupasz fákon s akiknek dolga akadt már ilyen korai reggelen, vállbahúzott nyakkal s gőzölgő orral siettek el a gyalogjárón.

Így értek el a hadügyminisztériumig, mely előtt Radetzky ül karsú lován, miközben kinyújtott jobbkarjával közömbösen mutat az ellenségre, amelyet meg kell semmisíteniök a cs. és kir. haderő tagjainak... Radetzky karja azonban nem csupán az ellenségre mutatott, hanem a házak közé ékelt kis térre is, amely szemközt nyúlt be a hadügyminisztérium monumentális homlokzatával.

A költő önkénytelenül fölpillantott a sarkon s ezt olvasta le félhangon:

»Georg Koch-Platz.«

— Ide megyünk föl, jobbról a második házba — jegyezte meg Márki önkéntes.

— S miért nem a hadügyminisztériumba? — csodálkozott el a költő.

Márki Dénes kis szünet után folytatta csak:

—A dolog megértéséhez tudni kell, hogy abban az arányban, amint a fronton hullnak az emberek, a hadügyminisztérium is folyton terjeszkedik és bővül. Ezért fokozatosan bérelnek ki lakásokat a városban s így kerültünk mi is ide a Georg Koch-Platzra. Itt működik a hadi-újság komplett szerkesztősége, tizenháromnyelvű kiadásban, az első emeleten. A magasföldszinti szobákban van a cs. és kir. sajtóiroda, az ötödik emeleten viszont a cs. és kir. fényképészeti osztály fotográfusai állnak permanens munkában.

—S mit fényképeznek? Ütközeteket a fronton?

Márki Dénes mosolygott ekkora járatlanságon:

— Ó, távolról sem. Frontfölvételeket legfőbb a harcoló katonák szoktak ide beküldeni a lapokhoz való továbbítás végett. A mi fényképészeti osztályunk ezzel szemben inkább a Bécs város területén és közvetlen környékében hivatásuknak élő magasabb katonai személyiségeket szokta megörökíteni lemezen s gondoskodik róla, hogy ezek a fölvételek napvilágot lássanak a monarchia különböző nyelvű képes folyóirataiban ...

— Komolytalan dolog ez — fakadt ki a költő.

Márki önkéntes legyintett:

—Ez a megjegyzésed egészen gyerekes. Mert az olyan katonáknak, akiknek nem adatott meg, hogy a harcoló fronton szerepeljenek, mégis csak életjelt kell adni magukról valahol, ők tehát a fényképezés útján lépnek a közérdeklődés homlokterébe...

—De hát kik akkor ezek a katonák? S katonák-e egyáltalán?

Márki Dénes rezignáltan szólt:

— Eltaláltad, testvér. Nem katonák, hanem frontlógósok. Vigyázz azonban, hogy erről ne nagyon próbálj fenhangon gondolkozni, mert úgy kirepítenek innét, hogy nem állsz meg, csak a Doberdón. Ott is a legkülsőbb árokrész gránáthajigáló-különítményében.

Ezalatt odaérték a kapu elé, melyen át a hadiszerkesztőségbe s a cs. és kir. sajtóirodába lehetett följutni.

A magasföldszinti lépcsőfordulónál Márki Dénes a jobboldali ajtóra mutatva, megjegyezte:

— Ez itt a sajtóiroda. A besefitigung pontosan kilenc órakor kezdődik, mert itt rendesebb emberek vannak. Kilenckor majd veled jövök le s beviszlek az őrnagy-parancsnokhoz. Üriember s félig-meddig magyar is.

Az első emeleten benyitottak egy középütt álló ajtón. Tágas és meztelen előszobába nyitottak be s a költő abban a pillanatban kissé zavartan nézett körül.

Odabent ugyanis vagy huszonöt-harminc önkéntes zshivajgott: különböző korú fiatalemberek, tizennyolc évtől fel a harmincötig. Valamennyi káplári rangban, kivéven a két lengyel közül az egyiket, aki egy csillagot sem kapott még eddig, noha tizenkét hónap óta volt tagja immár a cs. és kir. haderőnek.

Ahogy beléptek volna ketten, egyszerre siket csönd lett. Az önkéntesek kíváncsian fordultak a költő felé, de ebben a mély csöndben volt valami az előlegezett elismerésből is. A költő megérezte váratlanul, hogy várták már és hogy valamennyien tudnád első könyve megjelenéséről.

Márki Dénes szerkesztőtársa, a magyar önkéntes, mozdult meg először a kínos csöndben. Ha-

tározott léptekkel a költő elé lépett s a kezét nyújtotta:

—Kiss Kálmán vagyok. Szervusz!

—Szervusz! — mondta felocsúdva a költő. A harmincon felül lehetett már Kiss önkéntes-tizedes, azt viszont érintettük már, hogy az elméleti szociológia egyik fiatal tekintélye volt a polgári életben. Ebbeli szaktudása mostani minőségében persze egyenlőnek tekintetett a nullával.

Kiss önkéntes után sorban mutatkoztak be a monarchia összes nemzetiségeinek jelen volt képviselői: csehek, olaszok, lengyelek, rusznyákok, tótok, szerbek, oláhok, vendek, horvátok, szlovének, gorálok és huzulok. Minden néptörzsből két-két önkéntes. A németek azért hiányoztak, mert a germánnyelvű törzsújságot két hadnagy szerkesztette, akik tíz perccel szoktak volt érkezni Hunke kapitány s szerkesztő-parancsnok előtt. Ő maga pontban kilenckor nyitott rá a redakcióra. Kivételek azok a napok voltak, amikor szerkesztőségi rapportok tartattak. Ilyen esetben már háromnegyednyolckor bent volt is különösen ha egy-két sajtóhiba csúszott be valamelyik nyelvű lapba, rakásra záratta egyesbe a szerkesztőség tagjait.

A költőnek oly hirtelen jött ez a tömeges bemutatkozás, hogy — a magyar bajtársat leszámítva — fogalma sem volt, ki egyik, ki másik? Mindössze két alak kapta meg figyelmét már akkor a tömkelegből. Az egyik lengyel volt s harisnya helyett kapcát hordott az eráris bakancsban, mert a kapca csücske kikandikált a bakancs szára fölött. Említésreméltó azonfelül, hogy sohasem viselt kravátlit, a nyakánál viszont állandóan ki volt gombolva két-három gomb a blúzán s ennek következtében szabadon

kilátszott a torka, sőt jó darabon a melle is. Már messziről nyújtotta a markát, széles barátsággal, miközben pillanatra mintha megenyhült volna kerek arcának melankóliája:

— Bohinszky vagyok Krakóból. Szervusz!

— Szervusz! — üdvözölte melegen a költő.
— Rokonszenvezem a lengyel nemzettel...

Bohinszky elkomorodott, úgy felelt:

— Én is a magyarral. É két nemzet sorsa tagadhatatlanul sok közös vonást tüntet föl.

Bohinszky, mint rövidesen megtudta a költő, fizikatanár volt az egyik krakói főgimnáziumban. Am alighogy kinevezték, elkapta a háború s azóta egyszer sem járt a régi lengyel királyok városában.

Mégegyszer kezét fogtak s ezzel megpecsételték a sírigtartó barátságot.

A másik alak, aki már az első találkozáznál szemt szúrt a költőnek, a két rutén önkéntes egyike volt s Kavujának hívták. Foglalkozása szerint elemi iskolai igazgató lett volna Csernovicban. Már eddig is több ízben dűnnyögve tiltakozott az ellen, hogy rusznyáknak szólítsák: ukránnak vallotta magát s e nemzet csengő dalait dúdolgatta maga elé szakadatlanul, ha némi szabad ideje akadt. E dűnnyögése közben vagy a fogát piszkálgatta egy gyufaszállal, vagy tökmagot ropogatott s büszkén emlegette, hogy az ő népéből született Gogoly-Janovszkij Vaszilyevics Miklós. A feltűnő pedig az volt benne, hogy horgas és melák termete miatt olyan furán előredűlve járt, mintha keresett volna valamit, vagy mintha súlyos bunkót húzott volna maga után a földön. Képét sűrűn kikezdte a ragya.

Kavujával is szokatlanul szíves volt az első találkozás. Miután egy-két baráti szót váltottak, az ukrán óriás félreállt az ablak mellé és míg

kifelé nézett az uccára, lógni hagyta a fejét, mint valami beteg ló. Valami hazavágyó dalt duruzsolt az orrán keresztül.

A hadiszerkesztőség tagjai eközben átvonultak a szomszéd szobába, mely a redakciót jelentette egyúttal s magukkal tessékelték a költőt is.

Csak itt nézett körül először.

Tizenhárom asztal volt körbeállítva: minden asztal egy-egy néptörzs képviselője a hadiszerkesztőségben. Kivétel ez alól csupán az osztrák-német nemzet volt, melynek a szemközti szobában járt ki két asztal, a két hadnagy számára. A magyar nemzetnek — s ezt el kell ismerni lojalisan — annyiban járt ki a szuverenitás, hogy a tizenhárom asztal közül a sorrend szerint elsőnél ült munka közben Márki Dénes és Kiss Kálmán önkéntes-tizedes úr.

A szoba fűtve volt s miután egy darabig zsi-bongva beszélgettek össze-vissza, benyitott a szerkesztőségi szolgáló, egy Bubenik nevű gyanús és kancsal ukrán gyalogos, savószemű törpe alak s elkiáltotta magát:

— Meine Herren, öt perc múlva kilenc!

Erre a kiáltásra a szerkesztőségnek mind a huszonhat tagja lecsöndesült s helyet foglalt a tizenhárom asztalnál, mialatt a költő az ablaksarokba szorult s várt a sorsára szerényen. Az önkéntesek a tollaikat tisztogatták, vagy a tinta-tartókat vizsgálták meg. így telt el vagy öt perc, amikor...

Amikor nesztelenül föl pattant az ajtó félszárnya s az ajtóban ott állt Hunke kapitány úr, a parancsnok-szerkesztő.

Bohinszky pillantott oda először. Már ugrott is a székről esze nélkül s abban a negyedmásodpercben rákvörösre dagadt képpel ordított egyet:

— Habt Acht!

Feszés vigyázzba vágódtak föl valamennyien. A költő az ablaksarokba szorulva.

Riasztó csönd lett. Csak a szívek kalapáltak.

A költő hirtelen egy vékonypéznű, nyári-szep-
lős kapitányt látott az ajtóban, aki teljes front-
adjustirungban állt ott, moccanás nélkül. Ro-
hamsisak a fején s kézigránát a derékszíjára
csatolva. Szemét félpillanatra le nem vette volna
Bohinszkyról, aki csaknem szétcsattant. Akkor
egyszerre föltreccsent Hunke kapitány:

— Önkéntes Bohinszky, mért van kigombolva
a blúza?

Bohinszky, akinek helye a tüzes vaskályha
mellett volt kijelölve, hebegni próbált:

—Kapitány úr, alázatosan jelentem, a kályha
annyira süt, hogy a nadrágomat perzseli...

—Also drei Tage — szólt minden felindulás
nélkül a kapitány.

(A »drei Tage« egyenértékű volt háromnap
egyessel.)

Bohinszky, a szerencsétlen, alig-alig hápogott,
de azért védekezni próbált másodszer is:

—Kapitány úr, alázatosan jelentem...

—Also zehn Tage — legyintett Hunke ka-
pitány.

Bohinszky nyelt egyet s visszakarta a nyelvét.
A kapitány csak ekkor nézett körül először s
hirtelen meglátta a költőt. Csaknem elájult:

— Hát ez az ember hogy került ide?

A költő abban a szempillantásban olyan lett,
mint a cékla s szemdüledten tisztelgett: ?

— Kapitány úr, Kóré Antal egyévi önkéntes-
tizedes alázatosan jelentem, szolgálattételre be-
vonultam.

Hunke kapitány pislantott a költő felé s ki-
vételes kegy gyanánt odaszólt neki:

—Ruht!

De érzett a hangján, hogy belefájult a szíve, amiért egy gyöngé pillanatában némi engedékenységet talált tanúsítani egy olyan egyeddel szemben, aki a civiléletben valami tintanyalnok lehet legföljebb ...

Rémült csöndben feszültek valamennyien egyesbe. Mintha karó lett volna minden nyomorult, frontkerülő bagázsalakban. Hunke kapitány meghordozta szemét a leköpnivaló polgári különítményen (Civil-Detachment) s amikor észrevette, hogy az egyik vend önkéntesnek nincs bedugva a bakancsszija csücske, összeremegett a visszafojtott indulattól:

— Zum Rapport!

Végignézett mégegyszer a társaságon s mély szánalom reszketett a hangjában:

— Bagage!

A bagázs-alakok lélegzetvisszafojtva meredtek reá. Akkor végül intett a költőnek is:

— Zu mir!

S bevágta maga mögött az ajtót.

A költő lábujjhegyen indult a kapitány után, mert sejtelve sem volt, mit akarhat tőle? Kábult fejében annyi zsongott csak, hogy neki ma délelőtt kilenc órakor a magasföldszinten elhelyezett cs. és kir. sajtóirodában kell jelentkeznie és nem itt, a cs. és kir. frontszerkesztőségben. De mielőtt töprenghetett volna a dolgon, már áthaladt az előszobán s egyszerre a szomszéd szobában találta magát. Ez lehetett a hadiujtság németnyelvű kiadásának szerkesztőségi helyisége, mert a két sarokban két Íróasztal állt szemközt s mindegyiknél egy hadnagy ült. A két tiszt föl nézett egy pillanatra, a költő szalutált nekik. Biccentettek s továbbolvastak valamit. A költő szorongva ment tovább, a harmadik szobának,

mert arrafelé látta elcsattogni Hunke kapitányt is. Benyitott hát, betette maga mögött az ajtót s befogott szájjal állt meg ugyanott.

Hunke kapitány az íróasztala előtt ült s a postáját nézegette át. A költőnek maradt néhány másodperce, hogy körültekintsen a szobában.

A falakon keresztbefektetett gyalogsági fegyverek s az uralkodócsalád tagjainak arcképei voltak láthatók régi-régi trófeák között. Az íróasztalon tele termosz állt, mellette a térképtáska s néhány kilőtt és fényesre csiszolt strapnellhüvely. S előttük ült Hunke kapitány rohamsisakban, disznóbőr lábszárvédőben, oldalán a Gyulay-táskával. Derékszijáról kukoricagránát lógott le. Bármely pillanatban kézitusára mehetett volna az ikvaparti orosz sáncok ellen. Egyszer aztán föl nézett, közömbösen:

—Na, was ist?

—Kapitány úr — szalutált másodszer is a költő —, Kóré Antal egyévi önkéntes-tizedes alázasan jelentem, szolgálattételre bevonultam.

—Hunke kapitány csak akkor eszmélt föl:

—Ja, vagy úgy! Ép a legjobb időben...

—S tetőtől-talpig végignézve a költőt, föladta az első kérdést, mialatt zsebkendőjével megnyomogatta apróra nyírt vörös bajuszát:

—Religion?

—Kapitány úr, Kóré Antal egyévi önkéntes-tizedes alázasan jelentem, református vagyok...

—Was ist denn das?

A költő erre magyarázni kezdte a Kálvin János által formulázott hittételeket, a reformált keresztyén Anyaszentegyház lényegét, ám Hunke kapitány úr egyre kevesebbet értett belőle. Végül is ingerülten kiáltott föl:

— Also, az anglikán egyház tagja!

Rengeteg kérdés következett még, amelyek ösz-

széállításából egyre élesebben ütközött ki a tendencia, hogy e kérdések mindegyike egy-egy bástya akar lenni a monarkia területén belül található zsidóknak a cs. és kir. hadiszerkesztőségbe irányuló esetleges inváziója ellen. Utoljára föllállt Hunke kapitány:

— Már jóideje vártam a bevonulására.

Szükségem van ugyanis egy megbízható emberre, aki ellenőrzi a nyomdába vezényelt szociáldemokrát legénység forradalmi jellegű aknamunkáját ...

Csak ekkor ocsúdott rá a költő, hogy itt alighanem fatális félreértésről van szó. összezsapta sarkait, kihúzta magát, tisztelgett:

— Kapitány úr, Kóré Antal egyévi önkéntes tizedes alázatosan jelentem, az én bevezénylésem a cs. és kir. sajtóirodába történt meg s nem a cs. és kir. frontújság szerkesztőségének közelébe ...

Hunke kapitány elsápadt ekkora szemérmelenségre s az ajtóra mutatva, magánkívül ordított föl:

— Kehrt euch! Marsch, hinaus!

A költő nem is tudta, mint bukott ki az előszobáig. Ott már lesett rá Márki önkéntes:

— Várj, elkéredzkedem öt percre, hogy bemutatassalak odalent...

S már ment is lábujjhegyen a Hunke kapitány szobája felé. Elmúlt aztán vagy negyedperc, a költővel forgott még a világ, mikor a szerkesztőparancsnok szobája felől felsüvített a kommandó:

— Marsch, hinaus!

S kiperdült Márki Dénes. Fülíg zavartan hebegte:

— A kapitány úr volt olyan szíves megadni az engedélyt... Mehetünk!

MÁSODIK FEJEZET,

melynek folyamán a költő szolgálattételre jelentkezik s nyomban beosztást kap a cs. és kir. sajtóiroda kötelékében; a költő ügyköre, különös tekintettel három magyar újságra; már az első napon feltűnik neki egy dragonyosfőhadnagy, aki minden félórában a fejét csapkodja s meg akar örülni; ugyané fejezetben lép föl először Vokurka őrnagy, aki jóindulatú fölénnnyel »kis Kosuth«-nak nevezi a költőt s aközben vállonvergeti egypárszor.

Lementek s benyitottak a magasföldszinten. Az előszobában, mely már a sajtóirodához tartozott, Márki önkéntes így szólt a költőhöz:

— Én most pillanatra bemegyek Eckener őrnagy úrhoz, a sajtóiroda parancsnokához s bejelentek. Rokonszenves, derék ember s anyai ágon magyar...

S odaszólt magyarul egy melák tót embernek, aki akkor bújt ki a kis oldalszobából:

—Tkács bácsi, itt van már Eckener őrnagy úr?

—Igenisz, bent megvan, önkintezs úr — válaszolt szolgálatkészen Tkács bácsi. — Mozsgyötte meg...

Márki Dénes benyitott erre a baloldalli sarokajtón, a költő pedig szorongva várt. Mert jól tudta, hogy sok minden függ az első találko-

zástól. Rántott egyet a derékszíján s megigazította kesztyűjét.

Tkács bácsi, egy már őszielni kezdő nagy darab ember, közlékenynek mutatkozott:

—Önkintes úr zmagyar?

—Igen — szólt elfogódva a költő —, zemp-lénnvármegyei vagyok.

Tkács bácsinak hirtelen leesett a szája, aztán a költő elé lépett s parolára nyújtotta a markát:

— Izsten meghozta, önkintezs úr, mert in Ze-perjesen születtem zs csaknem rokonzságbá megvagyunk. Tót zember megvagyok, de azir magyarnak mondok magamat.

Fejét csóválta a meglepetéstől és örömtől s tovább magyarázott:

— In már harminégét esztendeje zolgalok á hadügyminisztérium zs mindig kigyöttünk egymással. Jó zolgalattya lez itt az önkintezs úrnák ...

Márki Dénes szakította meg az öreget. Izgattottan nézett ki az ajtón:

— Parancsolj!

A költő leplezetlen szorongással; sietett be s áthaladva egy kisebb szobán, félpillanat múlva Eckener őrnagy előtt tisztelgett egy olyat, hogy beleremegett az arca:

—Őrnagy úr, Kóré Antal egyévi önkéntes-tizedes alázatosan jelentem, szolgalattételre bevonultam.

—Melyik ezredben szolgal? — kérdezte hal-kan az őrnagy.

—A tiroli császárvadászok 2-ik számú ezredében, őrnagy úr.

Az őrnagy még halkabban jegyezte meg:

—Eszerint nem tizedes, hanem alvadász. Ugyebár?

—Igenis, őrnagy úr — nyelt egyet a költő.

Kevésszavú, rokonszenves embernek tetszett a barna és karcsú őrnagy, aki félbarkót viselt s balkezével könnyedén támaszkodott az asztal sarkának. A beszélgetés szolgálati nyelven, tehát németül folyt. Az őrnagy aziránt érdeklődött még, mióta szolgál, melyik harctéren és mikor szerzte a kitüntetéseit, mi szokott lenni a szűkebb munkaköre civilben... ?

— Egy nacionalista lapnak vagyok a belső munkatársa, őrnagy úr — válaszolt szerényen a költő.

Az őrnagy bólongatott:

— Helyes, helyes. Ez döntő szempont embe-reink megválogatásánál...

Kis szünet állt be, mialatt az őrnagy az asztalon fekvő akták között keresgélt valamit. Majd kihalászván a sok közül egy ügydarabot, átfutott rajta, aztán a költőre nézett s így kezdte:

— Az ön megbízatása egyelőre arra szorítkozik csupán, hogy fokozottabb ellenőrzést gyakorol majd a magyarországi, közelebbről a budapesti napilapok és revük egyre többször felbukkanó s burkoltan destruáló törekvéseivel szemben. Megállapítást nyert ugyanis, hogy az utóbbi időben — különösen a szerkesztői üzenetek rovatában —, úgyszintén a szociális-demokraták orgánumának »Táboriposta« jelzésű rovatában frontbomlasztó tendenciájú sorok látnak napvilágot. E sorok látszatra ártatlan üzenetek, a harcoló frontokról befutott bizalmas jelentések szerint azonban már több alkalommal is érthető izgalmat idéztek elő legénységi állományunk sorai közt... Verstanden?

— Jawohl, Herr Major! — tisztelgett feszesen a költő.

Az őrnagy folytatta:

— Különös gondjának kell lenni az összes há-

borús vonatkozású cikkek, elsősorban a fejtegetésszerű értekezések átolvasására, hogy rejtett célzások nem foglalhatnák-e bennük, melyeknek éle a küzdő hadsereg, illetve annak magas vezetősége ellen irányul? Az ilyen cikkelyeket piros ceruzával megjelöli, az ominózus sorokat külön is aláhúzza s a gyanús szövegrészeket — fordítás céljából — előbb nekem mutatja be, aztán átszolgáltatja az e célból itt szolgálatot teljesítő magyar népfölkelő-önkéntesnek, aki nyomban lefordítja. A kész szöveget ön személyesen diktálja gépbe ...

A költő elkottyantotta magát:

—Tudok gépen írni, őrnagy úr, jelentem alázatosan ...

—Annál jobb — bólintott az őrnagy. — A lefordított szövegrészeket három példányban írja le, melyek közül az első még abban az órában őfelsége a császár és király sajtóosztályába küldetik át, a másodikat különfutár viszi az operációs vezérkar törzsének, a harmadik példány pedig a hadügyminiszter úr őexcellenciájáé... Verstanden?

—Jawohl, Herr Major!

Eckener őrnagy sok rokonszenvvel folytatta:

—Külön föladata lesz ezenkívül »A Hadsereg Aranykönyveinek németnyelvű eredeti szövegéből magyar nyelvre való személyes átfordítása s az ellenséggel dacoló hadsereg eme vitéségi tényeit tárgyazó szövegrészeknek postán a budapesti sajtó címére juttatása. Fölhívom figyelmét, hogy e tekintetben jelentős lendületet kell kifejtenie, miután e téren az utóbbi hónapokban határozott elkedvetlenedés tapasztalható a magyarországi napilapok közlési hajlandóságában... Verstanden?

—Jawohl, Herr Major!

Az őrnagy így szólt végül:

—Még egyet, hogy el ne felejtsem! A főszempont különösen három orgánusra fentetendő a kontroll szempontjából, lévén mind a három orgánus föllépése máris kellemetlen, hogy ne mondjam: komiszkodó. Nevezetesen: a szociáldemokraták orgánusa, a szabadgondolkodók orgánusa és egy nacionalista mázba megbujt hetilap, amely modortalan tónusban ócsárol minden cs. és kir. jellegű eszményt... Verstan-den?

— Jawohl, Herr Major! — tisztelgett a költő.

Ekkor kezét nyújtotta az őrnagy s így szólt, magyarul:

— Isten hozta! Remélem, meg leszek önnel elégedve!

Eddig a pillanatig a költő mellett ott állt feszés vigyázzban Márki Dénes is, mikor azonban Eckener őrnagy kezét fogott a költővel, Márki önkéntes keményen tisztelgett annak jeléül, hogy most már el akar menni.

— Szervusz! — szólt feléje az őrnagy.

Ahogy ketten maradtak volna, még egy figyelemzetése volt a költő számára:

—Mondanom se kell talán, hogy megbízatása sok tekintetben diszkrét jellegű, önről több oldalról is a legjobb információkat kaptam. Képzheti, hogy alaposan megválogatjuk az embe-reinket ...

—Tudom, őrnagy úr — válaszolt elfogultan a költő.

Eckener őrnagy, aki iránt máris határtalan bizalmat kezdett érezni hősünk, újabb cigarettára gyújtott rá:

— Talán menjünk végig a szobákon. Bemutatom az uraknak.

Elindultak, végig az előszobán.

Hat-hét ilyen szobából állt a szűkebb értelemben vett cs. és kir. sajtóiroda, mert ennek kötelékébe volt beosztva a cs. és kir. fényképészeti alosztály is, mint szekció s az irodával rokonintézménynek lehetett tekinteni a cs. és kir. hadfőügyeleti bizottságot, úgyszintén a már érintett cs. és kir. frontszerkesztőséget, idetartozott félígmeddig a cs. és kir. cenzúrahivatal, a cs. és kir. vezérkar Höfer-irodája, hol a harctéri jelentéseket szerkesztették össze s a sajtóiroda kebelén belül állították föl később a cs. és kir. népköltészetani szakosztályt is, melynek kimondott célja a frontokon született lírai költemények, balladák s egyéb szellemi termékek gyűjtése, szortírozása s könyvalakban való megjelentetése lett volna. Vezetője Fucsik őrmester volt.

Eckener őrnagy egyelőre csupán a sajtóiroda szobáin vezette végig a költőt s mutatta be az uraknak. Ketten-hárman ültek vagy álltak és beszélgettek egy-egy szobában, mind-mind századosi vagy főhadnagyi rangban. Még hátrább két kisebb szoba következett, amelyekben négy vagy öt csinos leány kattogott az Írógépen. A tisztek közül hirtelenében alig kettő-háromnak nevé tudta megjegyezni a költő. Ezek egyike Eckener őrnagy parancsnokhelyettese, Manussi kapitány volt, neve szerint olasz eredetű ugyan, a sajtóiroda kötelékén belül viszont az erdélyi szász ügyek szekciójának vezetője, mint azt a bemutatkozásnál odatette a neve után. Mindjárt az első pillanatban föltűnt egy közepes termetű s lenszöke dragonyosfőhadnagy, aki abban a szempillantásban, mikor a költőt bemutatta neki az őrnagy, nem nyújtott kezét, ahelyett csapkodni kezdte a két fülét s fölvisított, mint a tébolyult:

— Megőrülök! Megőrülök!

A szomszéd szobában tudniillik ugyanakkor

kelepeltek föl az írógépek s emiatt akart megörülni a dragonyosfőhadnagy. Nagy összeköttetései lehettek, mert — mint hamarosan megtudta a költő — semmi hasznát nem vehették. Föladata az lett volna, hogy naponkint végigolvassa a Bajorország nagyobb városaiban megjelenő napilapokat s kivonatolja belőlük a monarchia hadvezetőségét érdeklő közleményeket. Ez a kivonatolás azonban minden egyes esetben elmaradt a mai napig, miután egy ilyen kivonatolási eljárás messze túlhaladta a dragonyosfőhadnagy szellemi kvalitásait. Ahelyett színházi lapokat s más röpketartalmú hetiújságokat csempészett be s fölcsíptetvén a monokliját, azokat studírozta suttyomban, mialatt félhangon kuneogott maga elé. Ha aztán a szomszéd szobában kattogni kezdtek az írógépek, nagyot ugrott, föl és alá rohant a szobában, fülét csapkodta a két tenyerével s aközben visított:

— Megörülök! Megörülök!

A költő ugyanabban a szobában kapott asztalt, háttal a dragonyosfőhadnagynak. Első penzum gyanánt vagy fél kiló ívpapirost tettek eléje, valamennyi ív a »Hadsereg Aranykönyvé«nek egy-egy darabja, hol is a hadrakelt sereg kitüntetett katonáinak vitézi cselekedetei voltak megörökítve slágvortokban és németül. Ezeket kellett magyarrá fordítania. Természetesen nem szolgálai átültetésről volt szó, hanem minden egyes hőstett leírását ki kellett szélesíteni, megfelelő színekkel látni el s látatlanul kidomborítani a sorok között azt a kipróbált szellemet, amely a cs. és kir. hadérő tagjait fűti át »für Kaiser und Reich!«-jelszóval az ajkakon. Az így földolgozott és írógépen többszörösített hőstettekét megcímzett borítékba kellett helyezni, minden egyes boríték számát bevezetni egy e célra

szánt vastag könyvbe s akkor aztán a budapesti napisajtó eimére irányított borítékokat Tkács sajtóirodai szolgának volt előírászerű kötelessége föladni a cs. és kir. hadügy minisztériumi postahivatalban.

A költő alaposan belemerült már a fordításba, a tisztek jöttek-mentek és hangosan vitatkoztak aközben, amikor egy főhadnagy lépett sa költőhöz:

—Stein főhadnagy vagyok. Találkoztunk már.

—Igenis, főhadnagy úr — állt föl zavartan a költő.

A főhadnagy visszatolta a székbe:

— Maradj csak ülve, fölösleges minden udvariaskodás. Hol szerezted kitüntetéseidet?

A költő vázolta erre mind a három haditénye rövid történetét. A főhadnagy, akinek III. osztályú vaskoronarend csillogott a blúzán, nagy figyelemmel s jóakarattal hallgatott oda ja költőre. Derék embernek látszott s kissé mosolygó arca maga volt a jóság. Azt kérdezte végül:

—Rokkant is vagy?

—Egyelőre frontszolgálatra alkalmatlannak minősítettek a fölülvizsgálaton. Azonfölül sántítok a ballábamra. A törzsorvos úr azt mondta, hogy ezt a lábamat talán két év múlva is húzni fogom...

Stein főhadnagy sok barátság közt engedte le kezét a költő vállára:

— Megnyugtatlak, barátom, hogy innét tíz év múlva sem húznak ki többé a frontra. Das ist ja eine bombensichere Stellung! Ez a három laska itt a blúzodon már előre is fölment minden szupervizit alól. Mert ne felejtsd el, hogy a hadügyminisztérium közvetlen hatásköre alá tartozó irodákban s egyéb katonai hivatalokban háromezerkétszáz tisztt és önkéntes lézeng s ezek

közül alig nyolcvan-kilencven látott harcteret eddig. A többi frontlógós.

— Mindenkire sor kerül egyszer, főhadnagy úr — jegyezte meg a költő, csak ép, hogy mondjon valamit.

A főhadnagy úgy mosolygott le rá, mint gyermekre szokás:

— Látszik, pajtás, hogy zöld vagy még... Legutóbb, mikor a gorlicei nagy offenzíva után aggasztó rések mutatkoztak a haderő soraiban, öexcellenciája, a hadügyminiszter úr minden erejét megfeszítette, hogy legalább a tisztiallomány harmadát a harcoló frontokra vágassa ki. Láttad volna csak! Olyan heroikus erővédelem volt rá a felelet, hogy ahhoz képest dilettantizmus volt Przemysl szörnyű viadala, öexcellenciája egyetlenegy embert nem bírt kibillenteni, mert egyik a másik kabátját fogta. Azóta a kegyelmes úr is belátta, hogy tehetetlen ezzel az ijesztő bajtársi összetartással szemben \$ rég letett minden ilyen szándékáról... No, szervusz, majd elbeszélgetünk még alkalomadtán!

Azzal dolgára ment, a költő pedig a fordítása fölé hajolt.

Azt észrevette már, mert jó szimatja volt, hogy három harctéri kitüntetése frenetikus hatással volt a cs. és kir. sajtóiroda tagjaira. Ám ugyanakkor nem kerülte el figyelmét, hogy ugyanez a körülmény aligtakargatott ingerültséget is idézett elő.

A költő újból a penzumba merült el s némi irodalmi ízt igyekezett keverni az átültetett szövegrészbe, hogy ezen a réven inkább kapjon rajta a magyarországi sajtó. »A legelső magyar huszár« címen ép ama dugóhúzóbaicsú, vén lovasőrmesterről volt szó, aki Przemysl eleste előtt arra vállalkozott a Kárpátokban, hogy egy

szakasz huszárral átlopózik a szembenálló orosz harcvonalon, átszáguld Galícia felén s bevágtat a várba, hogy valami fontos üzenetet adjon át Kuzmanek tábornoknak... Meg is csinálta a huszárörmester, amire vállalkozott, mindössze annyi incidens esett vele, hogy visszajövet útját állta váratlanul két szotnya kozák, amiből nagy zenebona keletkezett. Huszonhét helyen kaszabolták meg az öreget...

A költő annyira föllelkesült a kemény vitéz bravúrján, hogy elhatározta, ott nyomban tárcát kanyarít a példás haditényből s megküldi valamennyi budapesti sajtóorgánumnak, amikor egy szelíd kéz ereszkedett a vállára.

— Szabad, barátom?

Főlnézett. Egy satnyamellű, kissé hajlott, cvikeres kapitány állt előtte. Lesírt róla, hogy férfinyara derekán fogja sírbadönteni a heptika. A költő abban a pillanatban haptákba pattant:

—Kapitány úr, Kóré Antal egyévi önkéntes-tizedes, alázatosan bemutatkozom!

—Hagyja csak, barátom — nyomta vissza jószívvel a kapitány, akit Szekulicsnak hívtak egyébként. — Ismerem már magát, mert az én kezemen mentek át összes okmányai, köztük a jelleméről szóló bizalmas információk is. Vártuk már: üres helyét ugyanis nekem kellett pótolnom átmenetileg. Sajnos, legutóbb megakadtam az egyik aktánál, miután harctéri költemény fordul elő benne...

— Majd megpróbálom, kapitány úr! — szolt előzékenyen a költő.

Látszott a kapitányon, hogy nehezen lélegzik már:

— Köszönöm, fiam. Arról van szó ugyanis, hogy Magyarország közönségével is meg kellene ismertetnünk egy most elesett osztrák hadi-

költő két-három front-termékét. Én — őszintén szólva — megpróbálkoztam vele, de a szentnek se tudok rímet találni!

Ez a beszélgetés magyarul folyt le. A költő átvette a verset, maga elé terítette ki, mint ügydarabot s olvasni kezdett:

*Drüben am Wiesenmnd
Hocken zwei Dohlen ...*

S már írta is magyarul:

*Amott a rétszélen
Gubbaszt két kánya...*

Szekulics kapitány odapislogott, a fejét csóváltgatta önkénytelenül, sodorintott néhányat a hervadt bajuszán s akkor magánkívül kiáltott föl, az elragadtatás hangján:

— Fantasztikus ez, fiam, egészen fantasztikus! Maga csak úgy repül vele: én hiába vackolodtam rajta öt délután! Persze, persze: a poétái véna abszolút hiánya ... Nem csodálom!

És sűrű fejcsóválgatások közt álldogált a költő háta mögött és nem tágitott onnét, míg csak hőszünk el nem készült valami három, szakasszal. Akkor átvette a szöveget, végigolvasta mégegyszer s kezét a költő vállára eresztvén le, komoly megilletődés remegett a hangjában:

— Fiam, magát az Isten küldte közénk, hogy nagy hiátuszt pótoljon itt. Mert a harctéren szerzett s hozzánk beküldött költemények miatt több-izben napokra megakadt sajtóirodánk működése. Amit most produkált, valóban fantasztikus iaz! Egészen fantasztikus!

Jó embernek látszott Szekulics kapitány. Nem csinált nagy kérdést a dolgokból: egy-kettőre kiteregetett mindent. Elmondta például, hogy

amíg a költő nem dolgozta be magát teljesen az ügykörébe, tevékenységét ő fogja ellenőrizni, ám formailag csupán. Arról szó sincs természetesen, mintha megbízhatósága s ezzel kapcsolatos jellemzilárdsága iránt a legkisebb kétely merülne is föl. Beleszötte a beszélgetésbe, hogy valamennyi őse Magyarországon teljesített szolgálatot a déli határőrvidéken, granicsárok utóda ennél fogva s valamint elődei, úgy ő is császárhű széliemmel van telítve. Hogy én is csupán ebben az egyedül kipróbált szellemben fogok kifejteni működést, e tekintetben mélységes a meggyőződése, aminthogy egyebet nem is lehet várni egy olyan közösgyalogezredbeli önkéntestől, ki a tiroli császárvadászok kötelékében tanulta a dinstreglamát. Sajnos, ő már nem érhetette meg a kegyet, hogy kezében karddal verekedhetett Volna az uralkodóház védelmében, mert másfél esztendő óta sipol a tüdeje...

Itt megállt, mintha elfárasztotta volna a beszéd. Majd így szólt:

— Én már nem sokáig húzom, fiam. Ha meghalok, egészen bizonyos, hogy — Eckener őrnagy-parancsnok úr formai ellenőrzésétől eltekintve — szuverén hatáskörrel maga fogja intézni a sajtóiroda magyarországi vonatkozású ügyiratait. Egyre kérem: viselje szíven mindenkor az uralkodócsalád érdekeit, mert ez az egyedül becsületes szempont. S különös gondja legyen a magyarországi sajtó ama bizonyos árnyalatának rejtett pacifista fondorlataira. Nem tudni, milyen idők következnek reánk ...

Itt megállt Szekulics kapitány s köhécselni kezdett. A költő látta, hogy becsületes emberrel s a császár öreg katonájával van dolga s meg akarta köszönni atyai jótanácsait, amikor mind a ketten fölrettentek...

Mert kétségbeesett sivítás hasított végig az egész sajtóirodán.

A háttal ülő dragonyosfőhadnagy ugyanis esze nélkül ugrott föl s betapasztván a két fülét, fel és alá nyargalva kezdett üvöltözni:

— Meg kell itt örülni! Meg kell itt örülni! Az történt tudniillik, hogy a [szomszéd szobában két írógép kezdett zakatolni ugyanegy pillanatban, attól veszett meg egyszerre a dragonyosfőhadnagy. Tombolt és rikácsolt:

— Krisztus-Máriám, hogy minek jöttem én ide, ebbe a bolondok-házába, ahol még egy nyomorult szignum laudiszra sem lehet kilátásom soha! A fene vitte volna pl. amikor elfogadtam az idevezénylésemet! Megörülök! Meg-ő-r-ü-lök!

Szekulics kapitány fenhangon kezdett magyarázni a költőnek, persze magyarul:

—Nem kell komolyan venni ezt a tökéletlent. Mielőtt idevezényelték volna, a frász rángatta, annyira reszketett a lovasattaktól. Valami állítólagos báró s nem vesszük semmi hasznát. Sajnos, nem lehet kívágni, mert altábornagy az az apósa...

—Nagyon izgatott ember — jegyezte meg halkán a költő.

A kapitány szeretettel folytatta:

— Nem a! Csak vízfejű és szemtelen!

Szekulics kapitány kezét fogott a költővel, mert valami dolga akadt, miközben a dragonyosfőhadnagy toporzékolva sikoltozott szobáról-szobára s egyre a füleit csapkodta. Az őrzöngést végül is megsokallta a harmadik szobában foglalatoskodó Manussi kapitány, az erdélyrészi szász ügyek szekciójának vezetője, mert kijött s rákiáltott a főhadnagyra:

— Ruhe!

A dragonyosfőhadnagy abban a szempillantás-

ban bekapta a száját, egy szó nélkül visszament a helyére s újból a Bajorország nagyobb városaiiban megjelenő napilapokban kezdett böngészgetni. Persze, csak a maga számára olvasta őket. Mert arról, hogy kivonatot készítsen belőlük a monarchia hadvezetősége számára, szó sem lehetett.

Hosszabb szünet következett. A költő egy üggydarab fölé hajolt, hogy szemügyre vegye kissé tüzetesebben, amikor egy középkorú, szakállas civil lépett be az előszoba felől. Megállt az ajtóban s nyomban hajlongani kezdett. Leírhatatlan alázattal.

Éppen Manussi kapitány haladt át a szobán s észrevette a szünetlenül hajlongó alakot. Abban a pillanatban megállt Manussi kapitány s látszott rajta, hogy nyomban fel fog robbanni, annyira fel volt bőszülvve. De azért palástolta magát egyelőre s közömbösséget erőszakolt az arcára:

— Na, was ist? Engemet keres?

A professzorkülséjű szakállas alak még mindig nem hagyott fel a hajlongással:

— Igenis, kapitány úr... Bocsánatot kérek netaláni alkalmatlankodásomért, de ha nem venné rossznéven, kapitány úr, esetleg lennék bátor olyanképpen fejezni ki magamat, hogy kissé mintha körmünkre égett volna már a dolog... Illetve szeretnék már, ha visszakaphatnék ...

Manussi kapitány leintette váratlanul:

—No, csak ne dadogjon már, redaktor! Mit szeretne visszakapni? Nem értem...

—A cikket, kapitány úr, esedezem tisztelettel — vetette föl szemét bártortalanul a szakállas alak, akit szerkesztőnek címzett Manussi kapitány —, amelyet múltkoriban voltam bátor átnyújtani kapitány urnák, kérem tisztelettel...

Manussi kapitány alig tudta türtőztetni magát:

—Mi az, hogy: »múltkoriban«?

—Kérem tisztelettel, kapitány úr — kezdte a nagyszakállú szerkesztő, még mindig az ajtóban szurkolva —, a cikket szeptember 27-én voltam szerencsés átnyújtani kapitány urnák cenzúrázás végett...

—No, és ma hányadika van?

A szerkesztő mintha lélegzethez kapott volna félpillanatra:

—Ma december 1-je van, kérem tisztelettel, kapitány úr...

—Hány nap az összesen? — s itt már indultól remegett Manussi kapitány hangja.

Az öregedő szerkesztő egy-két pillanatig hal-kan számolt magában s aztán kinyögte, de már teljes reménytelenségben:

— Annak már hatvanöt napja, kapitány úr, kérem tisztelettel... Aziránt volnék tehát Vakmerő érdeklődni, vajjon kapitány úr kegyeskedt-e a cikket továbbítani a cenzúrahivatalhoz s mikorára remélhető, hozzávetőleg legalább, hogy a cikket visszakapjuk leközölhetés céljából? Szeptember 27-én ugyanis föltétlen aktualitása volt a cikknek...

Ekkora konfidenciára azonban már Manussi kapitányt is elkapta a harag s nagyot kiáltott:

— Ruhe!

S a szerencsétlen szerkesztő, akiről első tekintetre lerítt, hogy nemcsak mundeában nem volt soha, hanem fogalma sincs, milyen (alakja van a puskának, abban a szempillantásban haptákba csappantotta a két cugoscipőjét.

Manussi kapitány ugyanakkor hozzálépett, s mialatt hangtalanul hápogott a nyomorult ember, a kapitány vállára bocsátotta le a kezét, nem minden jóindulat nélkül:

— Redaktor, adok én magának egy igen-igen okos tanácsot...

— Köszönöm, kapitány úr, kérem tisztelettel — sóhajtott föl megkönnyebbülten az ijedt alak.

A kapitány folytatta:

—Szívlelje meg, amit most mondok. Mert ha továbbra is fölforgató tendenciájú magatartást fogok tapasztalni a részéről, úgy bevonultatom az ezredéhez, hogy ott patkol el a legdicselebbebb módon ...

—Köszönöm, köszönöm, köszönöm — hebegett most már veritékezve a szerkesztő.

—Manussi kapitány folytatta:

—Figyelmébe ajánlom ugyanis, hogy különös tekintettel vagyunk a lázadásra hajlamos redaktorokra. Megértette?

—Köszönöm, köszönöm, köszönöm — motyogta rezgő szakállába a bécsi szerkesztő s a mélységes hálától csaknem kezét csókolt Manussi kapitánynak.

Az pedig emelt egyet a hangján:

— Alsó, abtreten!

A megrémült ember háttal ment neki az ajtónak, miközben hajszálon múlt, hogy el nem vágódott. Manussi kapitány utánanézett s annyit szólt, komoly nehezteléssel:

— Micsoda konfidencia!

Aztán visszament a szobájába.

Ez a jelenet a költő háta mögött folyt le s az első pillanatban ő maga sem értett semmit. Idő kellett hozzá, amire rájött, hogy a hosszúszakállú szerkesztő a világ egyik legszánandóbb teremtménye.

Ehhez azonban tudni kell a következőket: A cs. és kir. sajtóiroda, mint közület, egyúttal közbenső szerv is volt a bécsi szerkesztőségek meg a cs. és kir. hadügyminisztérium cenzúra-

osztálya között. Másszóval: a bécsi szerkesztők által benyújtott cikkeket és fronttanulmányokat közvetítette a cenzúrának, a cenzorok fölülvizsgálták, a lényegét rendszerint kihúzták belőle s a cikket végül visszaküldték a sajtóirodának. Ott aztán visszakaphatta monumentális koncepcióját az illető bécsi redaktor. Nos, ez a szakállas szerkesztő is, aki egyébként az egyik képeshetilap *Allerlei* (Egyveleg) rovatának volt a vezetője, azíránt próbált érdeklődni, hogy egy elmefuttatása, amelyet még szeptember hó 27-ik napján nyújtott be szíves és sürgős felülvizsgálás és engedélyezés végett, visszakapható-e december hó 1-ső napján? A cikket ugyan nem kapta meg (munkában lehetett még valahol), de kapott helyette olyan egy-két tanácsot, hogy egészen bizonyos volt: ez az alak sem jelentkezik újabb három hónapig.

A költőt mindez elképesztette némileg, mert akkor még nem ismerte a bécsi szerkesztők juhtermészetét. De nem törte rajta a fejét, különben is előtte feküdt az osztrák frontköltő verse, amelynek átültetésével szeretett volna készen lenni ebédidőig. Azalatt tisztak jöttek és mentek összevissza a szobáján keresztül s túlnyomórészt azon vitakoztak, hogy az asztalok elhelyezése mégsem megfelelő az egyes szobákban. Később váratlanul kattogni kezdett a szomszéd szobában az írógép (egyszerre három!) s a dragonyosfőhadnagy, aki addig visszafojtott kuncogással merült el valami frivol képűségba, egyszerre fölugrott s a két fülét kezdte csapkodni:

— Megőrülök! Megőrülök!

Abban a pillanatban Manussi kapitány kiáltott ki a harmadik szobából:

— Ruhe!

A dragonyosfőhadnagy szó nélkül visszaült a helyére s tovább olvasta a frivol lapot.

Észrevétlenül suhant el a délelőtt. Közel lehetett már az ebéd időpontja, mert a tisztek gyülekezni kezdtek a költő szobájában. A harc-
téri helyzetet vitatták meg, elismeréssel adózva annak az elánnak, amelyet a cs. és kir. ezredek tüntetnek föl nap-nap mellett valamennyi harc-
téren. Akkorára benyitott Eckener őrnagy-pa-
rancsnok is, a kör szélére állt s néha egy-két szót váltott a tisztekkel.

A költő készen lett a verssel, de úgy maradt továbbra is, ülve. Nem tudta ugyanis, hogy föl-
állván, illik-e a tisztek közt maradnia, avagy kimenjen-e? Mialatt ezen tűnődözött, egy csu-
toraorrú őrnagy nyitott be s egyszerre lelken-
dezésben törtek ki valamennyien. Eckener ör-
nagy szorított vele kezét elsőnek:

— Szervusz, Vokurka! Mi újság a hadfel-
ügyeleti bizottságban?

Vokurka őrnagy böffentett erre kettőt s el-
mondta, hogy egyszer már ebédelt, mert ma
gombóc van a tisztimenázsban s félóra múlva
újra átmegy; ilyen esetben ugyanis két adagot
szokott bevágni. Gyenge oldala a gombóc. Neve
után gyanította a költő, hogy alighanem morva
népterületen ringott bölcseje. Lábán két olyan
bakancs bagariáskodott, mint két ladik.

Meglátta a költőt s csettintett:

— Bravó! Hát bevonult az új segéderő?

A költő felpattant s bemutatkozott, eloirás
szerint. De Vokurka őrnagy leintette:

— Maradj csak ülve, krigszkamerád. Én is
szolgáltam Szebenben s mondhatom, nagy láza-
dók vagytok odaát egytől-egyig. Csak ne be-
szélj, hanem ülj vissza s weitermachen, du klei-
ner Kossuth!

Bólogatott hozzá nagyon komolyan s böffen-
tett ismét kettőt.

HARMADIK FEJEZET,

melyben a költő lakást bérel a »Hotel zum Goldenen Adler«-ben, hozzátartozóit értesíti sorsának menetéről, szerződést köt Márki Dénessel s járogatni kezd az Uránia-kávéházba, melyet a Dunaág téli hangulatai fognak közre; ugyané fejezetben találkozik Usedom szerkesztővel, aki amolyan facér tag a cs. és kir. sajtóirodában, mindkét kiadójától lelkesítő leveleket kap, melyek hatása alatt az a gondolat suhan át a költő agyán, nem lenne-e célszerű változtatni eddigi magatartásán?

Eckener őrnagy aznap délutánra szabadságot adott a költőnek, hogy lakás után nézhessen. Könnyen ment. Az altiszti menázsban ugyanis, ebéd alatt, éppen Kiss Kálmán önkéntestársa mellé került, aki tudvalevően elméleti szociológus volt a polgári életben, jelenleg viszont a cs. és kir. hadiújság szerkesztőségének másik magyar tagja Márki Dénes mellett. Mialatt a katonapincérek a húst szolgálták föl, a költő megjegyezte beszéd közben:

—Valami megfelelő lakást szeretnék kapni.

—Az a legkevesebb — mondta rá szolgálatkészen Kiss Kálmán. — Gyere hozzám!

A költő udvariasan próbált tiltakozni:

— Köszönöm a szívességedet, pajtás, de el-

vem, hogy csak egymagamban lakom. Dolgozni szeretnék üres óráimban.

— Nem is úgy értettem — magyarázta Kiss önkéntes. — Szállj meg ugyanabban a fogadóban, ahol én lakom közel esztendeje. Tiszta és zajtalan hely s ráadásul a szárnyépületben van a szobám. Olyan a folyosója, mintha kolostorban lennél. A szomszéd szobák, úgy tudom, üresek. Félreesik a fogadó, alig fordul meg utazó azon a tájon ...

Kiderült, hogy a »Hotel zum Goldenen Adler«-ről van szó. Emeletes, szürkefalu épület ez, a Radetzky-Strassén, nem messze a hadügyminisztérium háta mögött s néhány lépésre a Duna-ágtól, melynek partjai mentén öreg bárkák hallgattak, befagyva a jégben. A költő — Kiss önkéntes-tizedes társaságában — mindjárt ebéd után kinézett a szállóba s mivel a vén épület az első percben megkapta komor magányával, hamarosan megalkudott a bérre nézve, melyben bennefoglaltatott a fűtés is. Az önkéntespajtása melletti szobát vette ki abban a reményben, hogy mialatt köröskörül ágyuk zugnak a szemhatáron, ebben a kis fészekben nyugodtan eléldegél majd néhány hónapig.

Aznap délután már be is költözött. Utazótáskáját Bubenik hozta el a cs. és kir. sajtóiroda helyiségéből, a hadiszerkesztőségnek ez a gyanús szemű s félcsámpás szolgálja. Útközben némi felvilágosítással szolgált a költőnek s elmondta a többi között, hogy szeretne a harcólófrontra kerülni, mert ha valamelyik önkéntes valami hibát csinál az újságban, Hunke kapitány rapportot tart másnap reggel nyolc órakor, ilyen esetben ő áll a sor legvégén s a kapitány minden alkalommal őreá sózza a leg súlyosabb büntetést. Az elmúlt hónapban egy

rapport miatt csaknem lekésett az újság a front-ról. Tudniillik nem klappolt a fejvetés (Kopfwendung) s emiatt Fucsik őrmester úr, mint rapportvezető, reggeli nyolctól délelőtti háromnegyedtizenegyig ordította szünetlenül, hogy: »Rapport! Habt Acht! Rapport! Rechtssehaut! Fucsik őrmester úr egészen berekedt már s a fejvetés még háromnegyedtizenegykor sem ment, mert ő (Bubenyik) éppen a jobbfülére nagyot hall s emiatt mindig megkésett egy negyedaktussal. Hunke kapitány úr végül is kirántotta a kardját, s mivel az önkéntes urakat, mint leendő tiszteket, nem bántalmazhatta tetteleg, a nyomdászokat lapozta végig s disznó pacifistának nevezte valamennyi betűszedőt. A lutrit ezúttal is csak ő (Bubenyik) húzta ki. Mivel ő állt a sor legvégén, minden dühfölslegét rajta tombolta ki Hunke kapitány úr. Kardlappal természetesen.

— Úgy vágott, mint a tököt — szuszogott fel a koffer alatt Bubenyik. — Nagy mahlojka volt az, Herr Einjährig-Freiwilliger!

Ezenfelül csak annyit árult még el Bubenyik szerkesztőségi szolgál, hogy Tarnopol tájára való valahová. További előéletére vonatkozóan teljesen begombolkozott. Csak később tudta meg a költő, hogy a háború kitörése napjaiban Bubenyik a keletgalíciai erdők között bujkált, mint körözött gyújtogató s pontosan a hadüzenet napján fogták ki kötélén a vadonból. Mivel pedig a fronton nem sok jót várhattak tőle, berendelték a Hunke kapitány kardja alá. Ott aztán nyöghetett.

A költő két hatost adott neki a hordári teljesítményért, amire Bubenyik hirtelen lehajolt s mielőtt védekezhetett volna a költő, meghatottan csókolta meg a kezét.

Ahogy magára maradt, rendezkedni kezdett a barátságos, fűtött szobában. Hamar készen lett. Akkor fölpattantotta az ovális asztalka villanykörtéjét, azzal a számítással, hogy irni fog a menyasszonyának, a kiadójának, a lapja vezérigazgatójának s néhány Pesten maradt bajtársának, tudósítván őket legelső bécsi benyomásairól.

Kitekintett az ablakon s látta, hogy odakint hó kezd kavarni a kerekedő szélben. Jóleső érzés fogta el, mint csak egészen apró korában, Összedörzsölte a kezét, cigarettára gyújtott s akkor szokatlanul víg hangulatban nekiült a levélírásnak.

Első levele a menyasszonyának szólt, annak a bizonyos szomorú és csöndes felvidéki kislánynak, akit három esztendővel előbb jegyzett el Isten és ember előtt a magáénak s csak azért nem vette el idáig, mert fiatal volt még nagyon a kisasszony. Most azonban, hogy betöltötte immár huszadik esztendejét, a költő azzal biztatta első bécsi levelében, hogy májusban leutazik, megesküsznek, magával hozza a császárvárosba és akkor soha, soha többet nem fognak elválni az életben.

Így írt közel harmadfél óráig, s mire az utolsó levelet is megcímezte és leragasztotta, hat óra lett.

Fölrántotta katonaköponyegét, fölcsatolta a deréksziját s lefelé indult, hogy bedobja a levelet a szálló kapujában található postaszekrénybe.

Az uccán rég kigyúltak már a villanykörték s hó kerengett és csapdosott az egyre ereszkedő szélben. A költő körültopogott keveset a szálló kapuja előtt s ujjongó kedvet érzett, mert hazája nagy hófúvásai jutottak eszébe, amelyek zengésein át a faluba üvöltöznek be a farkasok.

Már éppen indulni készült, hogy megvacsorázik valami közeli kiskocsmában, mert az éjjeli utazás miatt tompult volt a feje s úgy tervezte, hogy nyomban utána lefekszik. De ugyanakkor vállonveregette valaki hátulról:

— Szervusz, testvér! Éppen hozzád jövök. Kiss Kálmán mondta, hogy itt ütötted föl a sátorfádat ...

A költő megfordult: Márki Dénes állt előtte, vörösre égett, kiálló orral. Megörült neki:

— Szervusz! Parancsolj!

Márki önkéntes, aki szemlátomást szerette a titokzatos helyzeteket, hozzáhajolt s úgy súgta a fülébe:

—Abban az egészen bizalmas természetű ügyben jöttem hozzád... De aztán szót ne szólj senkinek, mert akkor lóttak minden koncepciómnak!

—Kérlek, kérlek — tessékelte udvariaskodva maga előtt a költő s némi zavarral is, mert sejtelve nem volt, mi lehet az a bizonyos diszkkrét ügy?

Szóltanul haladtak föl a lépcsőn s értek a szobába. Mikor kigyúlt a villany, Márki Dénes két árkuspapírt húzott ki a köpönyege belső zsebéből s kisimítgatva nagy gonddal, az asztalra tette le:

—Elhoztam!

—Mi az? — nézett rá kíváncsian a költő.

—A szerződés, amelyet ma reggel említettem neked. Gépírva az egész, minden szempont és eshetőség teljes kimerítésével, ami csak számbajöhet egyáltalán.

A költő csak most ocsúdott rá, hogy Márki Dénes valóban lefoglalta minden eddigi s ezután alkotandó művét fordítási célból, a német nyelvterület egész kiterjedésére.

— Egyik példány a tiéd lesz, a másik nálam marad. Remélem, kitartasz reggeli álláspontod mellett? — s döbbenet látszott a tekintetében.

A költő lecsitította:

—A legnagyobb készséggel. De talán fölösleges végigolvasnom mind a négy oldalt! Mondd el röviden, mi a lényegé?

—A lényege az — hadart boldogan Márki önkéntes —: fele-fele! Másszóval: minden tiszteletdíj ötven százalékát te kapod, a másik ötven százalékát viszont a honoráriumnak reámcső fordítói-hányada marad. Rendben van?

—Rendben van — bólíntott a költő s leülvén, aláírta a szerződés két példányát.

Utána Márki Dénes is aláírta.

A pillanat nem volt minden ünnepiesség híján s akaratlanul is elhallgattak mind a ketten. így maradtak vagy két percig s már-már feszélyezve kezdték érezni magukat, mikor a költő cigaretára gyújtott s megkínálta a barátját is. Márki Dénes egy mélyet szíppantott, tüdőre (különben is szinte rágta a cigarettát), s akkor egyszerre föl és alá kezdett járkalni, hosszúra vágott léptekkel. S attól a pillanattól kezdve egyszerre magára talált, mert csak úgy szakadt belőle a szó:

—Most már beszélhetek, barátom, miután utána vagyunk a lényegnek. Tudniillik egész nap valósággal belémszorult a szusz, ha arra gondoltam, hogy valaki meg talál előzni és lekapcsol magának...

—Ugyan, ugyan — védekezett komolyan a költő. — Hiszen teljesen kezdő író vagyok még, akit alig ismer egy-kétszáz ember. Már engedj meg, de a szemedbe mondom nyíltan, hogy kissé fantasztának látszol...

Márki Dénes sok gúny közt nevetett föl:

— Ezzel szemben te számár vagy. Nem bánom, ha rossznéven veszed is, de az vagy. A tehetség ott kezdődik, amikor az illetőnek fogalma sincs a saját értékéről.

A költő kellemetlenül rázta meg a fejét s valami olyat mondott, hogy ebben az esetben minden cipőfelsőrészkészítő teremtő-zseni lenne, miután nem akadt még eddig cipőfelsőrészkészítő, aki ezirányú képességével hivalkodott volna. Kivétel csupán a borbélysegédek, akik nyíltan hangoztatják isteni elhivatottságukat.

Márki Dénes ingerülten legyintett, mert miatta föl és alá futkosott, egyre nagyobb tűzbe kezdett jönni:

— Hagyjuk csak, barátom: unom már botor észjárásodat! Különben is ezúttal másról van szó. Arról van szó nevezetesen, hogy a mai estétől kezdve végleges fordulat következik el életünkben ... Mondd csak, mekkora a teljesítőképeséged?

A költő tanácstalanul nézett rá, mert sejtelve nem volt, mire céloz lelkes hive és barátja.

—Úgy értem ezt — folytatta zavartalanul —, hogy mennyi időre van szükséged, amíg megírsz egy elbeszélést?

—Két este készen vagyok veled.

Márki Dénes elragadtatva pillantott kettőt:

— Bravó! Hetenkint két elbeszélés, egy hónap alatt legalább nyolc. Ragyogó mellékkeresetre teszünk szert, barátom! Mert az elhelyezés már az én gondom lesz s megnyugtathatlak, vén bundás — és azt már kedélyeskedve mondta —, hogy repülni fogsz, mint a sas! Félév múlva jobban ismernek Németországban s a monarchia németlakta nyelvterületein, mint odahaza! Soprontól Elzászig veled árasztom el az összes napilapokat, szépirodalmi képesújságokat és revüket,

s ha Isten is velem van, benyomulok a »Jugend« hasábjaira, ami egymértékű a halhatatlansággal. Ami viszont az anyagi részesedést illeti, említettem már, hogy: fele-fele. Mikor vágsz neki az első elbeszélésnek?

A költő így szólt ekkor, nem minden aggodalom nélkül:

— Várj csak, barátom, nem egészen úgy van!

S meggondolva a szót, előterjesztette kifogásait. Hogy neki egyéb tervei is vannak, így például regény kompozíciók. Mert csak regényben hozhatja ki szélesen és nagyvonalúan mindazt, ami fokonkint erjed és alakul benne. Okosan szeretne gazdálkodni az erejével s már most aggodalommal gondol rá, hogy szét ne forgácsolja magát röpke hangulatszilánkokkal...

Márki Dénes itt már közbevágott, miután a negyedik cigaretta szopókájába harapott bele:

— Hallgass, hallgass, esztelen ember! írni, azt tudhatsz, de az önadminisztrációhoz dunsztod sincs! Ma, ebben a kapkodó és ideges világban kutyának kell a hömpölygő és fenékre fektetett regény! Apró tárcák, rajzok, ötletek és karcolatok kellenek ide, amelyekre hamar átsiklik az olvasó, akit minden órában újabb idegfrász kezd rángatni a frontfélélmek miatt! Az ilyen rövid lélegzetű műfajnak az elsütése is gyerekjáték lesz... Értsd meg, a Krisztusra kérlek, hogy rád bázírozom közeli jövőmet: elég volt már a napraforgómagból, mint napi tápanyagból! Te csak írd és repülj, én pedig számolok... Fele-fele! Ne kergess, kérlek, az öngyilkosságba!

A költő lelógatván fejét, hallgatott. Az érvelés nem győzte meg különösebben, de azt látta már, hogy itt egy barátja megmentéséről van szó.

Hát nem is próbált tiltakozni.

Márki önkéntes ötödik cigarettára gyújtott rá

s lábait szétterpesztvén, így kezdte váratlanul és nagyon komolyan:

—Nők dolgában hogy állsz?

—Menyasszonyom van — mondta csöndben a költő.

Márki Dénes bosszúsan csettintett ekkora naivságra:

—Nem úgy értem. S nem kell mindjárt a legrosszabbra gondolni. Arra lennék kíváncsi, voltak-e sikereid a nők körül, illetve, hogy milyen természetű a föllépésed, ha leánnyal vagy fiatalasszonnyal kerülsz szembe?

—Ezen igazán nem gondolkoztam eddig — válaszolt rosszkedvvel a költő. — És ez természetes is: három esztendő óta vár reám egy kisleány. Tavasszal feleségül veszem. Nem érdekel más.

Márki Dénes ismét járkálni kezdett a szoba hosszában s régen elpárolgott előbbi keserősége. Ellenkezőleg: abszolút fesztelenséget lehetett megfigyelni rajta, sőt fokról-fokra extázisba kezdett fölcsapni:

— Nekem mániám a hódítás. Részedre elárulhatok annyit, hogy amíg civil voltam s kedvem szerint öltözködhettem, megfoghatatlan varázsa volt a föllépésemnek. Becsületemre mondom, minden betű igaz, amit most fogsz hallani: a nők félig ájultan hulltak a karjaimba. Már-már azon a ponton voltam, hogy elvesztem az eszemet, mert minden másodnap megtörtént, hogy ugyanarra az órára a szépnem öt-hat tagja kért randevút tőlem... S bírtam, barátom: erővel is, eleganciával is. Szédültek, ha láttak. Becsületemre mondom, minden betű igaz!

Egyszerre abbahagyta. Kettőt-hármat szíppantott a cigarettacsutkán, begyömöszölte a hamutartóba s akkor leesett a hangja:

— Egy év óta baka vagyok, napi nyolc pénz zsolddal s azonfelül házas. A kutya se törődik velem... Remélem, meg fogsz látogatni bennünket: feleségem nagyon-nagyon kíváncsi rád.

A költő, aki többször ásított már, alig figyelt oda. Álmosan nyújtotta a kezét:

— Legközelebbi alkalommal fogom tartani szerencsémnek. Szervusz!

— Szervusz — mondta Márki Dénes is, miután a költő cigarettáiból kettőt vitt magával az útra.

— S ne felejtsd el, hogy *mától* kezdve a jelszó: fele-fele!

Elment.

Azon az éjszakán sokáig nem tudott elaludni a költő, pedig fáradt volt. Az elmúlt éjszakától is és mindattól, amit ezen a napon megélt. Gondolkozott, tűnődözött az ágyban. Örült, hogy véletlen sorsa nem vetette a Hunke kapitány parancsnoksága alá, mert a hadiujtság szerkesztőségében riasztó körmölés jutott volna számára osztályrészül s módfölött megnyugtatta az a körülmény, hogy három kitüntetés is volt, amelyeknek addig nem tulajdonított különösebb jelentőséget. Megelőzően ugyanis a harctereken hányódott, ahol talpig férfi volt minden katona (kénytelen volt vele), amíg meg nem halt egyszer ... Később pedig a kórház enyhe csöndjében várta megbékélten a napot, amikor talpraállhat megint. Mind a két helyen frontkatonák közt élte a kilátástalan időt, akik csörögtek a kitüntetésektől. A cs. és kir. sajtóirodában s rokonintézményeiben — amennyire észrevette az első napon — merőben más lett a helyzete. Túlnyomórészt olyan emberek közé került, akik kézzel-lábbal, végszükség esetén pedig oldalfegyverük igénybevétele révén is tiltakoztak volna minden személyes hadműveleti tevékenységnek

még a föltevése ellen is. Ezeket — röviden — lógósoknak minősítette a mögöttes országrészek marcangoló szatírája. Ám a lógósok ép ezzel az öldöklő gúnnyal törődtek a legkevesebbet. Visszaemlékezett a rokonszenves és halkszavu Stein főhadnagy szavaira, aki biztosította a költőt hogy innen soha többé és semmi körülmények között sem fogják tudni kivonszolni a frontra. Nem csupán azért, mert a mellén zörgő három »laska« mentesíti minden harcfrontbeli szolgálat alól, hanem mivel a hadügyminisztériumban körmölő mind a háromezerkétszáz tiszt és önkéntes soha nem *túrné* a frontra való dobását. Ez a háromezerkétszáz tiszt és önkéntes összimmal érezte ugyanis, hogyha valamikor csak egyetlenegy embert sikerülne is kipányvázni közülük, nyomban megindulna a bomlási processzus, amelynek következményei beláthatatlank maradnának. Ez oknál fogva kart-karba-fűzve tartották egymást s nem volt még olyan legfelső hadvezetőségi parancs, avagy hadügyminiszteri rendelet, amely csak *egy*et is ki tudott volna tépni elszánt soraikból.

A költő, amint egyre nehező szemmel mind ezt megjárta magában, örülni kezdett. Mert sejtette körülbelül, hogyha idővel kiheveri is átmeneti rokkantságát, itt ugyan békében alhat a frontaggodalmaktól. Akár száz évig is.

Elaludt.

Első napjai úgy teltek el, hogy minden minden újabb meglepetés erejével hatott reá. Akaratlanul is figyelni kezdte a cs. és kir. sajtóiroda intenzivebb életét.

Célja többágú tevékenységben merült ki.

Délelött kilenc óra után a legnagyobb szobában gyűltek össze kapitányok és főhadnagyk s mindenekelőtt a reggeli hadijelentést vitatták

meg. Ha kipróbált csapataink lendületes előretöréséről számolt be Höfer, a cs. és kir. sajtóiroda kapitányai és főhadnagyai elismerésüket nyilvánították az elért teljesítménnyel szemben, s olyankor nyílt dicsérettel adóztak a harcoló front halálmegvető készsége iránt. Ha megesett ellenben, hogy a vezérkar jelentése öölt-hatolt, s legföljebb annyit mert kibökní, hogy kötelékeinket — az erők koncentrálására való tekintettel — hátsó pozíciókban vontuk össze, kapitányok és főhadnagyk gúnyosan kiáltottak föl:

— Na, szép kis haderő ez is! De persze, ahol tizenhárom néptörzsből rekrutálódnak az ezredek, nem csoda, ha nincs meg a szükségelt elán és tettekésség!

Olykor megtörtént, hogy Vokurka gombóc-örnagy is benézett a délelőtti helyzet-megbeszélésnél s félfüllel elkapván a tizenhárom néptörzstre utaló gyilkos célzást, kacagni kezdett:

— Ach, zum Teufel! És a magyarok még önálló vezényleti nyelvet akarnak, nem vagyunk eléggé a pácbán, anélkül is! Az ördögbe, ezek a magyarok: hogy még mindig túri a Legfelsőbb Hadúr!

Olyankor meg nem állhatta, hogy oda ne lépjen az asztala fölött dolgozgató költőhöz s meg ne veresse a vállát széles derűvel, ami persze nem volt híjával minden gúnynak:

— Ach, du kleiner Kossuth! Lázadók vagytok ti egytől-egyig! Csak ne is próbálj tátogni nekem! Ruhe!

Egy-egy ilyen jelenet azonban csupán kezdete volt a napnak, mert előbb-utóbb, de csak bele kellett fogni a napi teendőbe. Ez a teendő abban merült ki viszont, hogy rendezkedni kezdtek s minden délelőtt a legislegelején. Hol egy asztal nem állt diagonális vonatban a szoba sarka-

hoz, hol a gépirólányokat lakoltatták át haladéktalanul a negyedik szobába, mivel a gépek katotgása zaklató hatással volt kapitányok és főhadnagyk központi idegrendszerére. Ám hurcolhatták a gépeket akár a tizedik szobába is, mihelyt egyszer a leányok zörögni kezdtek rajtuk, hirtelen fölugrott a dragonyosfőhadnagy s a fülét kezdte csapkodni visítózva:

— Megőrülök! Megőrülök!

S föl és alá tombolt a szobában, míg csak az ajtóközszöbön meg nem jelent Manussi kapitány s rá nem kiáltott:

— Ruhe!

Kevéssel ezután a költő szobájába — valóságos terem volt az — kijött valamelyik kapitány vagy főhadnagy s nyújtózkodván egy széleset, kiadta harsányan a jelszót:

— Meine Herren, mi lesz a tízóraival ?

Erre fölcsatolva a kardot, kifelé indultak valamennyien, hogy átnézzenek a szemközti hadügyminisztérium tisztiétkezőjébe tízórazás végett. Jó félóra múlva előkerültek aztán s szétszéledtek a szobákban. Nemsokára ezután dél lett, amikor is ebédelni mentek át az étkezőbe. A költő ilyenkor a hadiújság szerkesztőségi tagjaihoz csatlakozott, mert az önkéntesek más helyiségben ültek asztalhoz, csaknem mindig Fucsik őrmesterrel az asztalfőn, aki nem takargatta irodalmi hajlamait. Erről azonban úgylis szó leszen még az események folyamán.

Hogy ím vége lett volna az ebédnek, a cs. és kir. sajtóiroda divánjain kurta szundításra heveredtek le kapitányok és főhadnagyk. Kivétel csupán a dragonyosfőhadnagy volt, akit féleszűnek tartottak a többiek és aki ilyenkor is valami frivol képesújságba merült el az asztala fölött, s aközben halkan kuncogott a markába.

Némi szundítás után új erőt merítvén kapitányuk és főhadnagyok a további munkateljesítményhez, előszedték az aktákat, de nyomban az asztal sarkára is csapták őket. Félkörbe álltak össze s az aktív tisztek békebeli állomáshelyeikről adtak elő eseteket érdekesítő modorban, a tartalékosok viszont civiléletük emlékeivel mulattatták a többieket. Olykor megszólalt egyik-másik telefon, a költő szolgálatkészen ugrott fel s meghallgatván a telefont, jelentette Manussi kapitánynak, hogy a hadfelügyeleti bizottság vagy a cenzúraosztály kíváncsi bizonyos ügydarab sorára, amelyet hetekkel előbb küldtek át halaszthatatlanul sürgős!« jelzéssel. A kapitány ilyenkor udvariasan azt a bajtársi választ adta, hogy huszonnégy órán belül minden körülmények között elintézik a szóbanforgó ügydarabot. Am megesett az is, hogy valamelyik bécsi szerkesztő próbált türelmetlenkedni tiszteletteljesen, egy-egy cikk után érdeklődvén, amelyet harmadfél hónappal előbb volt bátor átküldeni a cs. és kir. sajtóirodához azzal az alázatos instanciával, hogy továbbítsa a cenzúraosztálynak. Manussi kapitány ilyen esetben aztán csodálatraméltó önuralommal így felelt a telefonba:

— Nézze, Redaktor, ha maguk nem hagynak fel ezzel az izgága mentalitással, megnyugtathatom, hogy három napon belül a kádernél fog csuklógyakorlatokat végezni... Alsó!

S letette a kagylót. A türelmetlen szerkesztő pedig nem jelentkezett azontúl. Legalább két hónapig.

Így ment el a nap. Hat óra tájban keztek fogtak egymással s gyorsan elszéledtek. Ki erre, ki arra.

Már vagy másfél hete volt Bécs lakosa a költő s aközben eljárogatott az Uránia-kávéházba.

Kicsiny ez a kávéház, mint egy skatulya s

tiszta, mint egy gyógyszerár. Ott állt a Dunaág szélén, szembenézve a Dunaágon túl elterülő városrészszel, melynek hátuljából karcsú torony emelkedik s kissé oldalt a Práter sudár fái látszottak hótól szakállasán. E fák fölül az óriáskerék nézett el egész Bécs fölött s ellátott Dévényig. Különös hangulatai voltak ennek a pirinyó kávéháznak s éppen most, hogy egy hét óta szél dörgött odakint s hó sikoltzott a kavargásban. Fehérkötényes kislány szolgálta ki a kevésszámú, de annál ragaszkodóbb vendégeket, akik a kerek márványasztalok fölé hajolva olvastak újságot nagy csendben, avagy néztek ki hosszan a havas fergetegbe s eltűnődöztek az enyhe melegben. Különösen ha a falóra is megszólalt s zengett melán a kellemes csöndben. Ebédutáni beseftigung előtt idejártak rendszerint a frontújság szerkesztőségének tizenhárom néptörzsű önkéntesei s a költő is velük tartott. Legszívesebben a ragyával kivert Kavujához ült le, é horgas és melák ukránhoz, ki a bécsi hadiújság ruténnyelvű számát szerkesztgette másik társával. Sokat tudott, de nem annyira könyvekből, mint sanyarú élettapasztalatai révén, mindazáltal nagy szerénység s megfoghatatlan nyugalom maradt ez az ember. Talán azért is ragaszkodott hozzá annyira a költő. Zokszó nélkül tudott beszélni szétforgácsolt nemzete bús sorsáról s a végén, talán hogy könnyítsen valamit a lelkén, szokatlanul ható, rövid hősi dalkat mondogatott maga elé félhangon.

Ezeken az apró versszakaszokon a költő is eltűnődözött s részvéttel fordult Kavujához:

—Nagyon szomorúak a ti dalaitok, pajtás...

—Pedig nem népnóták, amint gondolod, hanem a Tárász Sevcsenko szabadságdalai — szólt elkomorodva olyankor.

— Ki az a Sevcsenko?

Kavuja baltenyerébe bocsátotta a fejét:

— A megfojtott rutén szabadság költője, mint nálatok Petőfi. Csak szomorú és levert mindig. Száz esztendővel ezelőtt a cár emberei láncok között vitték el Szibéria felé...

Megállt keveset, majd így szólt:

— Népdalaink egyszerűbbek ezeknél, de szebbek még talán. És föl-fölsírnak ma is az ukrán kalyibákban. Vannak persze víg táncnótáink is, amelyekre minden épkézláb ember széket rúg ki maga alól. Érthetetlen természet vagyunk mi, akárcsak a magyarok: végletek ölelkeznek bennünk. Könnybe fül a nevetésünk — és sóhajtott rá. — Ne felejtse el, barátom, hogy a mi népünkől indult ki valamikor Gogoly ...

Ebédutáni foglalkozás előtt mind a huszonhat önkéntes rendregyűlt a kis Uránia-kávéházban. Halk zszibongás jött a felől a sarok felől, ahol csendben beszélgettek és vitatkoztak. Mindenre szó tőrült, csak a politikát kerülgették kinzó óvatossággal. Mert ilyen esetben egy szempillantás alatt kirobbantak a lappangó ellentétek s mindenekelőtt a két magyar került szembe a két csehvel. Ha előfordult mégis, hogy itt-ott elragadtatták magukat s politikai vitában roppantak össze, a szerbek nyomban Prága támogatására siettek, a tótok és horvátok közömbösnek igyekeztek mutatkozni, az oláhok hallgattak. De a két magyar szerencséjére kéznél voltak a lengyelek, akik nyílt megvetéssel pemákoknak csúfolták a cseheket. Különösen Bohinszky, az egyik krakói főgimnázium fizika-tanára, akit Hunke kapitány rendszeresen zárattott egyesbe, tett ki olyankor a magyarok mellett. Bohinszky-nak köztudomás szerint kapcacsücske kandikált ki állandóan a bakancsa szájánál s felül a blú-

zát nem gombolta be, minek folytán kicserzett torka szabadon vereslett elő. Ha csak a nevét hallotta Prágának, sohasem mulasztotta el, hogy ne köpjön egyet. A rokonszenves Bohinszky azonban napok óta nem mutatkozott a kávéházban ...

— Beteg talán? — érdeklődött részvétellel a költő.

Kiss Kálmán felelt, az elméleti szociológus:

—Szó sincs róla! Csak most üli le azt a tíz napot, amelyet Hunke kapitány szózott rá, amiért kigombolt blúzban ült a tüzes kályha mellett.

—De hiszen a tíz napnak már rég le kellett volna telnie! — csodálkozott el a költő.

Kiderült nyomban, hogy a költő súlyos fogalomzavarban van. A tíz napot ugyanis teménten részletben kellett letudnia Bohinszkynek az egyesben. Arról szó sem lehetett, hogy egyfolytában henyélje le a tíz napot, mert hisz a frontújságot fordítania kellett Bohinszkynek is. Jól nézett volna ki a monarchia, ha egy szombati napon lemarad a hadiorgánum lengyel kiadása! Bohinszky ennél fogva az úgynevezett »ablakok«-ban tudhatta le a zárkabüntetés egyes részleteit, ablakok alatt értvén a rendelkezésre álló üres órákat, minők: a reggeli idő héttől nyolcig, az ebédutáni két óra és a szerkesztőségi munkára következő esti napszak...

A költő nem tudott elfojtani némi megütközést:

—De hiszen így három hónapig is eltarthat, amire készen lesz a tíz nappal!

—Az bizony megeshetik — szólt ugyanegy pillanatban a két cseh önkéntes, nem minden káröröm nélkül.

—Aztán hol ül?

Többen mosolyogni voltak kénytelenek a költő járatlanságán, de szívesen megmagyarázták

azért, hogy a zárka a szerkesztőségi előszobából nyílik, közvetlenül az illemhely szomszédságában és hogy Fucsik őrmester szokta kezelni a kulcsokat, ő lakatolja le a delikvenst.

Odakint fergeteg zúgott s meg-megrázta a kávéház ablakait, amelyeken túl kis terrasznak nyílt a Dunaág fölé. Most azonban hó kavargott a terrasznak fölött, a Dunaág pedig jég alatt szunyókált. Lejjebb a parton bárkák dermedeztek befagyva hosszú sorban s jeges vitorláikkal, kompóktól csüngő bordáikkal úgy hatottak, mint valami fehérgubás kísértetek. Ült-ült a költő a kis kávéházban, legtöbbször magános andalgással és ha elzengett már az óra s felfülelt a viharban rikoztató hóra, északi hazája jutott eszébe, melyet a tavalyi nyár óta nem látott és ahol most farkasok vonítanak a falvak alján s rakásra eszik a tótokat. Menyasszonyára gondolt, egy csendes és szomorú kisleányra, akit feleségül akart venni virágvasárnapra ... Azalatt elősuhogott a fehérkötényes fruska, aki leánya volt a kávésnak s mosolyogva biccentett, hogy parancsol-e valamit az önkéntes úr? A költő olyankor zsibbadt meleget tapasztalt a szíve táján s visszamosolygott a tisztakötényes kislányra.

Egy ebéd után, mikor a szerkesztőségi önkéntesek csoportosan üldögéltek a kávéházban, Márki Dénes közelebb húzta székét a költőhöz s minden ok nélkül fellengző hangba csapott át. Mindenekelőtt kijelentette, hogy a tegnapelőtt kapott remek elbeszélés fordítása üzemben van, és pedig teljes gőzzel. Közelfekvő ennél fogva a föltevés, hogy rövidesen pénz fog állni a házhoz. Aztán váratlanul leengedte a hangját s így kezdte, nem minden aggodalom nélkül:

— Hogy el ne felejtsem, Hunke kapitány úr ma délelőtt a szobájába rendelt s megparan-

csolta, hogy huszonnégy órán belül lépjek érintkezésbe veled. Valami közölnivalója lenne a számodra.

— Ugyan mit akarhat tőlem? — kérdezte komoran a költő.

Márki Dénes a fejét rázta.

— Fogalmam sincs. Tudod, hogy Hunke kapitány úrtól ritkán származik jó, te azonban nyeregből beszélhetsz, mert nem tartozol a parancsnoksága alá. Ha kérni fog valamire, legföljebb arról lehet szó, hogy szívességből megteszed neki. Azt hiszem egyébként, hogy két-három napon belül kutya egy rapportra van kilátásunk ...

— Miért hiszed?

— Mert az oláhszövegű kiadásban valami sajtóhiba van. Ha csak el nem siklik fölötte az az oláh anyanyelvű főhadnagy, ki az oláh szám kiállítását szokta ellenőrizni...

Elhallgatott. A költő pedig annyit mondott később:

— Majd fölnézek hozzá legközelebb.

Az alatt napok teltek s még egyre hullt a hó.

A költő eljárogatott az irodába s annak rendje szerint ellátta az »Aranykönyv« hőstetteinek magyarba való színes átültetési ügykörét, sok-sok lendületet lopkodván be az események szemléltető leírásába, hogy ne legyenek annyira egyhangúak. Időközben átvette a magyar cenzúrán egyszer már átcsúszott budapesti lapok ellenőrzését is. Szekulics kapitány, ez a tüdőbeteg és jószívű granicsárvadék, az ügykör átruházása alkalmával megilletődve tette rá kezét a költő vállára, miközben köhécselgetett szegény:

— Mégegyszer kérem, kedves barátom, hogy tekintettel a harcoló haderő eminens érdekeire, három újságra legyen fokozott figyelemmel: az ádáz budapesti szociáldemokraták, úgyszintén a

sunyi szabadkőművesek orgánumára. De még e két veszett sajtóterméknél is jobban kell vigyázni erre a nacionalista mázzal bekent komiszkodó hetilapra. Úgy vagyunk értesülve ugyanis bizalmas úton, hogy e hetilap olvasótábora napról-napra növekedőben van.

A költő tisztelegve válaszolt:

— Valóban úgy van, kapitány úr, jelentem alázatosan.

S a költőnek melege lett abban a pillanatban, mikor megtudta, hogy a szóbanforgó ellenzéki hetilappal szemben kell a legszigorúbb kontrollt gyakorolnia. Mert a lap szerkesztőjéhez baráti szálak fűzték esztendőök óta.

Első megfigyelése óta alig változott valamit az iroda napirendje. Minden másodnap új asztal- és széktologatások következtek, a tisztí étkezőbe a kapitányok és főhadnagyok szigorú pontossággal átmentek reggelire, tízóraitra, ebédre, sőt egyesek az ozsonnát is odaát fogyasztották el. Kivétel csupán a vacsoraidő volt, amikor is ki-ki a maga külön baráti körét kereste föl. A dragonyosfőhadnagyon sem lehetett észrevenni semminemű eltérést a sablontól. A bajorországi újságok kivonatolása helyett, amelyek kazlakban heverték az asztalán, ezúttal is valami pikantériába merült el s fel-felkuncogott. Csak olyankor pattant egyet és kezdte csapkodni a fejét, ha valamelyik szobában felzörrent az írógép. Üvöltözésének rendszerint Manussi kapitány vetett véget, aki átsietvén a harmadik szobából, rendreutasította az örült dragonyost:

—Ruhe!

—De kapitány úr, kérlek alázatosan — nyöszörgött fel nagy szenvedések között a főhadnagy —, ezt én nem bírom ki sokáig! Ich muss hier verrückt werden!

Manussi kapitánynak egyet villámlott a szeme:

— Akkor mars ki a frontra!

A dragonyosfőhadnagy abban a szempillantásban bekapta a nyelvét, leült s nem mukkant többet. S előkapván a kazalból egy bajor újságot, lapozni próbált benne, mintha végül csakugyan elhatározta volna magát, hogy most már lapszemlét készít a hadvezetőség számára. Ezúttal visszavonhatatlanul! Ám a dragonyosfőhadnagy egyszerre csak abbahagyta a lapozást s nagy elmélyedéssel kezdett olvasni valamit. Minden föltevés szerint a színházak lenge rovata fogta le annyira.

Dolgozgatott a költő s ösztönösen megérezte, hogy sok rejtelem vár még reá a cs. és kir. sajtóiroda kötelékein belül s annak kapcsolt részeiben, így például nem értette először, miért nem avatkozik be Eekener őrnagy úgyszólván egyetlen esetben sem a házijellegű perpatvarokba s miért bíz rá mindent a helyettesére, Manussi kapitányra? Idő kellett hozzá, amire rájött, hogy az őrnagy-parancsnok csak a fölötteseivel való érintkezés jogát tartotta fenn magának, minden más, komiszabb teendőt a helyettesének engedett át. Hadd veszekedjen az! Az első két hétben ugyancsak titokzatos maradt a költő számára egy alak is, aki hol itt, hol amott bukkant föl a folyosón vagy a szobákban, civilöltönyben járt és sejteni sem lehetett, mit akarhat a sajtóirodától? Fokozta a rejtelmességet az a feltűnő körülmény is, hogy a gyanús ember szemlátomást a legliberálisabb hitfelekezethez tartozó lehetett, márpedig a cs. és kir. sajtóiroda körzetén belül nem tartózkodhatott huzamosabban e vallásfelekezet egyetlen tagja sem. Még különösebbé tette az esetet a költőnek az a szokatlan megfigyelése, hogy a széthízott

alak, akinek szakadatlanul virzsinia fityegett a szájában, nem egyszer olyankor lépett be a szobába, mikor a középben körbesorakozva vitatkoztak kapitányok és főhadnagyok. Az idegen alak ilyenkor a legközepra állt be s egy-két bölcs észrevétellel végét vetette mindennemű szócsatának. S megfoghatatlan volt, hogy kapitányok és főhadnagyok elhallgattak olyankor, sőt a csodálat egy nemével tekintettek föl a hordóemberre. Aztán újból eltűnt s nem lehetett látni néhány napig.

Fél hónapja lehetett már, hogy először bukkant föl a sajtóiroda szobáiban ez a bolygó ember s még mindig nem tartotta érdemesnek, hogy bemutatkozzék a költőnek, ami már-már bosszantani kezdte. Először azt hitte, hogy talán nem akarja észrevenni s azért néz el fölötte, később azonban meggyőződött a költő, hogy a pókhasú civil egészen rokonszenves egyéniség s csupán gyötrő aggodalmai miatt felejtkezett el a bemutatkozásról bujkálása amaz első napjaiban.

Egy délelőtt ugyanis, mikor egyedül ült szobájában a költő s a magyar lapokat olvasta nagy figyelem közt — odakint ékeskék-egű nap volt éppen —, a gyanús ember benyitott s Mannusi kapitány szobája felé indult. A szoba közepén azonban hirtelen megállt s aztán, mintha eszébe jutott volna valami, visszafordult s a költőhöz lépett. Már messziről nyújtotta a kezét, a virzsiníát azonban nem vette ki a szájából:

— Grüss Gott, Herr Kollega!

—A költő felállt s megmondta a nevét. A kövér ember is megmondta a magáét:

— Redakteur Usedom.

Olyan válfajú ember volt, akire azt szokás mondani: »bölcs zsidó«. Kettőt szippantott a vir-

zsínián s odakukkanított a költő kéziratfordításiába.

—Igyekszünk, igyekszünk, kolléga úr?

—Hát igen — sóhajtott a költő. — Usedom úr melyik lapnál dolgozik, ha szabad kérdeznem?

A kövér ember ismét fűjt s ismét szippantott:

—A Neue Freie Pressénél. De csak dolgoztam. Jelenleg, vagy két hónap óta, a szerkesztőség és a cs. és kir. sajtóiroda közt lebegek, mert még nem alakult ki az ügyköröm. Másszóval: drückeberger vagyok. Wie heisst es ungarisch: Drückeberger?

—Lógós — mondta a költő.

—Usedom mester maga elé nézett egy darabig, miközben határtalan nyugalom és bölcsesség áradt az egész emberből. így kezdte:

—Akar ön hősi halott lenni, Herr Kollega?

—Azt hiszem, élni tanácsosabb — mosolyodott el önkénytelenül a költő.

Ám Usedom mester komoly maradt:

— Nos, ezt nagyon helyesen hiszi. Hát csak azt a tanácsot adom önnek, lieber Herr Kollega, hogyha ki akar mászni ebből a világmarhaságból, amelyet »Önvédelmi harc«-nak szokás nevezni, vigyázzon, hogy minél kevesebbet vegyék észre. Lássa, én is ezt cselekszem s ezért csak a félreeső uccákban merek járni. Ne felejtse el soha, hogy egy öreg zsidó mondta ezt önnek. Na, szervusz, auf Wiedersehen!

S megindult a Manussi kapitány szobája felé, verhetetlen flegma közt. S úgy is nyitott be, szivarral a szájában, mint aki valamely oknál fogva nagyon is nyeregben érzi magát. A költő hallotta még, amint hűdélesen köszönt odabent, de minden különösebb tiszteletadás nélkül:

— Habe die Ehre, meine Herren!

A költő még kevésbé értette most, mi lehet a szerepe tulajdonképpen Usedom szerkesztőnek. Mert azt látta már, hogy föltétlen tekintélynek örvend a kapitányok és főhadnagyok körében. Sőt ennél többet is látott: kapitányok és főhadnagyok a legnagyobb készséggel álltak rendelkezésre minden pillanatban.

Gondolta, majd próbál érdeklődni Márki Dénesnél. Ő alighanem többet is fog tudni.

Egyebekben ugyanaznap, amikor Usedom szerkesztővel találkozott először, két levelet is kapott Pestről. Az egyiket ama nacionalista újság vezérigazgatója írta, amelynél belső munkatárs volt a költő, a másik levelet viszont a könyvkiadója intézte hozzá. A két levélnek annyira egy volt a hangja, mintha csak összebeszéltek volna előzetesen.

A költő önérzetét nagyban emelte ez a két levél.

A vezérigazgató arról értesítette, hogy havi-fizetését, noha másfél esztendő óta nem aktív tagja a szerkesztőségnek, ezentúl is folyósítja minden elsején s egyúttal gratulált új pozíciójához, mely a szerkesztőség itthonmaradt tagjait is büszkeséggel tölti el. Diszkrétan arra is célzott a levélben, hogy koronkint értesítse egy-két sorban arról a gigászi arányú teljesítményről, mely a frontokat mozgató közös hadügymisztériumban folyik. »Boldogok vagyunk mindnyájan, kedves barátom, hogy lapunk egyik belső munkatársának ilyen előkelő beosztást sikerült kivívnia.«

A könyvkiadó levele valóságos extázis volt elejétől-végig. Jelezte futólag, hogy a költő első könyve reményen fölül fogy, ami valóban meglepő tünet egy kezdő írónál s kilátásba helyezte egyúttal, hogy legközelebb újabb tiszteletdíjrész-

letet meneszt a költő címére, mivel most már van »mire adni«. Leszögezte ismételtén, hogy minden körülmények között számít a költő következő könyvére s biztatta, hogy most már bizonyos önérettel illenek föllépni, mert ezzel tartozik jelenlegi állásának ...

A könyvkiadó csupa fölkiáltójeles mondattal zárta sorait:

»Föl a fejjel, nagyjövőjű kis barátom! Jelszónk legyen: ad astra! S olykor-olykor emlékezzen meg az ön mindig szolgálatkész öreg barátjáról is! Excelsior!«

Hiába volt azonban a kétirányú biztatás, mert a költő — hosszú viaskodás után — elhatározta, hogy szerénynek fog maradni ezentúl is.

NEGYEDIK FEJEZET,

melyben a költő többfelé elkóborol s lejárogat a Staudigl-kávéházba; megismerkedik Márki Dénes feleségével s Márki Dénes heroikus erőfeszítéseivel, hogy össze ne csapjanak fölötte a Milánok; váratlanul megtorpan, mert másodszor is üzen érte Hunke kapitány »halaszthatatlanul« fontos ügyben»; a költő nem mer irodalmi vitába szállni Hunke kapitánnyal; a frontújság lényege és jelentősége; némileg tisztul Usedom szerkesztő szerepe, akinek részére állást kreálnak a cs. és kir. sajtóirodában.

A karácsony is elmúlt, szinte nyomtalanul. A költő nem kért szabadságot, hogy másfél esztendő után meglátogassa menyasszonyát, egy csöndes és szomorú kisleányt a Felvidéken. Azt a néhány napot tavaszi esküvője idejére tartogatta.

Eközben eljárógatott erre is, arra is. Ha engedett valamit a hó s egy-két élesebb egű nap jött, a kávéházakat vette sorra, vagy a császárváros uccáin kóborolt, amelyek szépsége külön is lefogta mindennap. Leginkább a Belváros ódon uccáskáiban szeretett elcsatangolni, amelyeket — estétájt — csak egy-két lámpás világitott gyéren s a hóba lapulva úgy hatottak, hogy minden pillanatban várta az ember, mikor bukkan föl súlyos csizmáiban egy alabárdos az

uccafordulónál. Mert girbe-gurbák, tiszták, elhagyottak és óhangulatoktól terhesek voltak így, a késő este óráiban. Az ócska egyetem tája úgy hatott ilyenkor, mintha éjfél lett volna s ha a havas fellegek mögül kibujt néha a hold, fémszine lett a háztetők éleinek. Az elhagyott egyetem rozsdás órája olykor időt jelzett, legtöbbször hibásan, mintha meg-megakadt volna a rozsdában. Máskor meg elhallgatott végleg s úgy tetszett olyankor, mintha az idő is megállt volna. Sokat, igen sokat kószált egyesegyedül a költő ifjúsága ama föltámaszthatatlan estéiben. Legtöbbször csak az éjfél vetette haza, mikor már a Dominikaner-Keller vártömbszerű épülete fölött fanyaloga nézett át a hold... Avagy a Szent-István-templom körüli rejtett uccasarkokon álldogált egymagában s rajongó vággyal lesett az első februárvégi kis szélre, amely az arcába legyint és mely a tavasz közeledését fogja jelenteni már. Ismét más alkalmakkor a megmerevült Dunaág magános partján járkálgatott, miközben a széles bárkák s egyéb vízijárművek nesztelenül aludtak a jégben... És ha erre is ráunt, beült a Staudigl-kávéházba, mely a Radetzky-Strassén lelhető föl ma is talán, a költő akkori szállásának közvetlen szomszédságában.

Szívesen elüldögélt ebben a kávéházban. Mert minden más kávéháztól elütőek voltak a hangulatai.

A költő rendszerint egymagában foglalt helyet az egyik sarokasztalkánál, hátát a párnázott falnak feszítve s jóleső érzések közt nézett körül. A legkeverékebb társaság verődött út össze esténkint: artisták, akik között rövidesen egy fiatal és nagyon szép leány tűnt föl; külvárosi hintáslegények, akik nagyokat mondtak minden alkalommal és fitogtatták magukat és különösen sok-

sok dunai matróz, akik — mióta beállt a jég — tétlenségre voltak kénytelenítve. Legtöbb érdekes dologról ezek tudtak a világon. A költő fülhegyezve figyelt oda, mert újból nosztalgia ütötte szívéen a víziélet után, amely kóbor őseinek másvilági üzenete gyanánt nyugtalanította nem egyszer. Odafigyelt a vízilegényekre, akik tele voltak csodálatos esetekkel az aldunai bizonytalan világból s az ázsiai tengerek viharaitól... Sőt az egyik matróz arról beszélt egyízben a szomszéd asztalnál, hogy tavalyelőtt kimerészkedtek a Fekete-tengerre is, mikor orkánban tajtékozott s négynapos hánykolódás után csodálatos csúcsokat láttak keletről. Georgia havasai lehettek talán ... Biztosat maga a matróz sem tudott, mert saját életük mentegetésével voltak elfoglalva abban a meseszerű tengeri orkánban.

Éjfél előtt nagy volt már a füst s a vegyes társaság egyes tagjai tarkóra csúsztatott sipkákban kezdtek hetykélkedni s képük szélesre ferdült a füstben. Néha hányni kezdték magukat s olyankor imponáló eseteket rögtönöztek bizonyos kocsmai verekedésekből Ruszcsukban, vagy hol is, amely erőpróbákon természetesen mindig ők maradtak fölül, miután az egész ellentársaságot félkézzel dobálták ki az uccára. Az egész Staudigl-kávéház zajgásában és füstjében csak egyetlen vendég maradt változatlanul nyugodt: a szép kis artistaleány. Órákig ült szótlanul tereferélő társai közt, maga elé nézett és nem mozgult. Mintha titkos bu epesztette volna. Talán valami ifjú legény nem irt neki napok óta már, aki, mielőtt elbúcsúzott volna tőle, megígérte komolyan, hogy a messzeségből is meg fog róla emlékezni mindennap.

Egy ily estén, mikor az egyenlítő fölül hetek óta volt már visszatérő útban a nap, Márki Dé-

nes nyitott be a kávéházba s eltekintve attól az aggasztó tünettől, hogy napról-napra szűkülvén arcban, az orra egyre harsogóbban kezdett kiugrani a satnya bajuszkája fölött, elég könnyed hangulatban volt. Fogasra csapta az eráris sapkáját s fekete szemöldökét rárántotta a költőre:

—Úgy-e, megmondtam előre!

—Mit? — kérdezte gyanútlanul a költő.

Véletlenül történt, hogy vagy tíz nap óta nem találkoztak s így a költőnek sejtelve sem volt, micsoda fordulat állhatott be Márki Dénes robotos napjaiban, hogy ezúttal elsőízben nyitott rá a Staudigl-kávéházba?

Márki Dénes másodszer is fölrántotta a szemöldökét s a költő megértette nyomban, hogy nagy dolgok eshettek legutóbb. S úgy is volt. Márki önkéntes-tizedes tudniillik a zsebébe nyúlt, összehajtogatott újságot húzott ki s hanyag mozdulattal a költő elé vágta:

— Olvasd!

A költő azonban, mielőtt maga elé teregette volna ki az újságot, akaratlanul azt kérdezte:

— Miféle lap ez?

— A Kleine Zeitung — válaszolt nem minden önérzet nélkül, miközben elvetette magát a félkarján. — Nézd meg csak a tárcát!

A költő erre óvatosan maga elé terítette ki a Kleine Zeitung-ot s rápillantott a tárcarovatra. Egyik elbeszélését látta ott, ami tagadhatatlanul jólesett neki. Ám megérezte ugyanakkor, hogy ami a Kleine Zeitung irodalmi súlyát illeti, körülbelül alatta marad negyedarasszal a magyarhoni Friss Újság jelentőségének. Ha Zsámbékon lett volna újság abban az időben — mondjuk: Zsámbéki Lloyd címen —, talán csak azzal vetekedhetett volna tekintélyben a Kleine Zeitung.

Ezt a benyomását nem is takargatta a költő, mert miután átfutott nagyjából a fordításán, a következő kérdéssel fordult műfordítójához:

—Ugyebár, amolyan korlátozottabb világszemléltéül orgánum ez, ha jól sejtem?

—Ahogy vesszük — ütődött meg Márki Dénes. — Mindenesetre a talapzatot kell kiépíteni előbb...

Mivel észrevette, hogy a költő némileg félszegen tekint rá, így folytatta:

— Olyanformán értem ezt, nagyratartott barátom, hogy nem lehet egyszerre a csúcson kezdeni. Először tehát a szélesebb értelemben vett népi rétegeket dolgozzuk meg, melyeknek a Kleine Zeitung az első vonalban tekintetbe jöhető szócsove. Majd aztán följebb kúszunk nívóban is, ha Isten segít!

Itt elhallgatott: valószínűen a honoráriumra gondolt, amelyet még ma délelőtt zsebredugott és amelynek ötven százaléka — szerződés szerint — a költőt illette volna meg. Hiszen a jelző ez volt: fele-fele!

Ámde Márki Dénes baljós hallgatásba takaródzott ennél a kényes pontnál.

A költő is hallgatott. S azalatt az járt az eszében, hogy Márki Dénes alighanem kosztra fordította a tiszteletdíj másik felét is. De hagyta szó nélkül. Mert fülébe jutott már előbb, hogy Márki Dénes nem csupán mint a cs. és kir. frontszerkesztőség tagja, hanem mint műfordító is gigantikus arányú harcokat vív léte érdekében s minden reggel elülről kénytelen kezdeni a csatát. Barátainak sejtelmük sem volt már, miből is él voltaképpen Márki Dénes és neje. Egy ilyen elképzeléshez ugyanis fantáziatöbbermelés lett volna szükséges.

A csöndet végül is Márki Dénes törte meg:

—Barátom, bírom egy régebbi ígéretedet...
Mikor számíthatok a valóraváltására?

—Miről van szó, kérlek? — kérdezte udvariasan a költő, mert nem emlékezett semmire, — Parancsolj velem, rendelkezésedre állok!

—Márki Dénes tetőtől-talpig fesztelen volt már:

—Voltál szíves kilátásba helyezni, hogy adandó alkalommal meg fogsz látogatni bennünket. Feleségem nagyon vár, mert amaz elbeszéléseid után, amelyeket fordításban olvasott, föl-tétlen tisztelődnek állíthatom.

—Tudod, mennyire el voltam foglalva mostanában — mentegetődzött a költő. — Ha mégis figyelmetlen lettem volna, előre is bocsánatot kérek tőled...

—Ugyan, ugyan — nyugtatta meg Márki Dénes —, figyelmetlenségről szó sincs, különben is csak történetesen vettem föl a dolgot, mert a feleségem nagyon zaklat már. Tehát mikor lehetne szerencsénk kicsiny hajlékunkban? Mondhatom, nagyon megtisztelve fogjuk érezni magunkat mind a ketten.

—A költő kezét adott a műfordítónak:

—Akár holnap, pajtás.

—Mondjuk: délután ötkor.

—Rendben van. Délután ötkor.

Azzal elváltak s odakint kétfelé mentek a téli éjszakában.

Másnap délután pontosan öt óra előtt tiz perccel a költő felhúzta fehér bőrkesztyűjét s elindult, hogy leadja vizitjét a Márki-házaspárnál. A fiatalasszonyról annyit hallott addig, hogy szinte gyerek még s Márki Dénes valami vándortrupptól emelte ki tavaly nyáron a tizenöt éves kislányt, aki klasszikus táncokkal produkálta magát. Ártatlan volt a kicsi, égkék szemekkel s alapjában semmihez sem értett. De ez kellett éppen Márki

Dénesnek: az első tapasztalatlanság s egyik nap megpillantván őt az isteni deszkákon valami falusi állásban, másnap már a feleségévé tette. A fruska apja zongorása volt a truppenak, ivott, mint két kefekötő s alapjában örült, mikor bekötötték a leánya fejét, mert így egyetlen gondját is lerázta a válláról. A kis menyecske persze semmit sem hozott a házhoz, leszámítva a rajta levő egy-szál inget, ez azonban nem jelentett akadályt vagy nehézséget, mert Márki Dénes egy fönséges gesztussal előre biztosította az apóst, hogy neki a leánya kell és nem vacak stafíring! Abban az időben ugyanis, a háborúelőtti május havának utolsó napjaiban — anyagi helyzet szempontjából — az arisztokraták közé számított Márki Dénes. Csak az imént váltotta pénzre kétszázhetven holdnyi anyai örökségét, a jövő tehát mosolyogva csalogatta, nem is említve, hogy ugyanakkor kezdte kiépíteni, egy, az egész Középeurópára kiható fordítási iroda tervezetét, amelyben is kizáróan magyar szépirodalmi művek plántáltattak volna át a művelt nyugati nemzetek nyelvére. Márki Dénes úgy élt akkoriban, mint egy kisebb-szerű választófejedelem s ha az asszonyka úgy kívánta volna, az eget is lehozta volna a lábai elé. Tehette, mert futotta.

Azóta a májusvége óta azonban katasztrofális változásokon ment át sok minden, a többi közt Márki Dénes is és az ő anyagi helyzete.

Mindenekelőtt kiütött a háború, Márki Dénes viszont nem szűkítette az igényeit. Egy esztendőn belül »készen lett« s ugyanakkor frontszolgálatra alkalmasnak minősítette a sorozóbizottság. A fordítói iroda nem jelentett semmit, mert csak akkor készült nekifeküdni két vállal egész Középeurópára szóló kifejlesztésének, amikor alig három peták maradt a zsebében s ráadásul nyaká-

ban volt az asszony, akit nem hagyhatott az uccán. Mindazáltal úgy tetszett, hogy a reménytelenségben egy kis sugár csillan meg előttük: Márki Dénesnek mind a tíz körmével sikerült beásnia magát a cs. és kir. frontszerkesztőségbe s így _ egyelőre legalább — nem kellett elhagynia Bécsset... A szerkesztőségben napi nyolc pénz zsoldot élvezett s azonfelül krigszculágot is kapott, ami ugyancsak néhány hatosra ment föl hetenkint. Ezidőszerint annyit hallott mindössze a költő, hogy Márki Dénesék valami padlásszobácskában húzták meg magukat s apró kölcsönökből úsznak meg minden egyes napot. S megfoghatatlan, hogy abban az arányban, amint szemmeláthatóan kopik le róluk kabát és szoknya, Márki Dénes egyre arcátlanabb fantáziával látja feltörni közeli nagy jövőjét. Azt viszont tudjuk már, hogy ezidőszerint minden reális számítását a költő megírandó műveinek fordítási honoráriumára bázírozta.

Öt óra előtt két perccel a költő megállt az előtt az ódon épülettömb előtt, melynek sarkában a Dominikaner-Keller áll. Belépett a súlyos fakapun s három perc múlva egy keskenyajtaju padlásszoba előtt lélegzett föl. Az ajtóra cédula volt kifüggesztve, melyet a költő alig tudott kibetűzni a félhomályban:

MÁRKIDÉNES SZÉPIRODALMI IRODÁJA!
FORDÍTÁSOK A VILÁGMINDENNYELVÉN!

Kopogtatott s belépett.

Pár lépés hosszú-széles szobácskába bukott be, amely háló, ebédlő és konyha, valamint spájz volt ugyanegy pillanatban. Márki Dénes akkor is a pirinyó asztalka előtt ült s frenetikus lendülettel fordította a költő egyik elbeszélését. A sarokban,

tenyéryni tűzhelyen, egy bájos szőke asszonyka teát főzött éppen. Fojtó hőség volt a kis lyukban s párát lehellt az egyetlen ablakra. Az asszonyka mosolyogva fordult hátra, Márki Dénes pedig extázisban pattant föl:

— No, ez valóban kolosszális kitüntetés! Trude — nyúlt a kis menyecske keze után —, mein bester Freund, der grösste Schriftsteller...

A költő röpké zavarba jutott, mikor hallania kellett, hogy mint a legnagyobb író mutadják be. A beszéd németül folyt, hiszen a pehelykönnyű Trude asszony türingiai születésű volt.

— Örülök, örülök, mert hirtől nagyon jól ismerem már — mosolygott a kis menyecske gondtalanul, miközben két szerelmes gödröcske látzott a két almavirágarcán. — Foglaljon helyet, kedves vendég!

Hogy aztán mint folyt le az ozsonna, amely teából állt mindössze, de háromszor repetálva és mely a késő estébe nyúlt el?

Mindenekfölött fesztelenül. A kis Trude asszony még mindig oly ártatlanság maradt, hogy minden hétköznapi kijelentésre elcsodálkozva nézett szét kéklő szemével. Egyre-másra azzal ostromolta a költőt:

—Nicht wahr, mein Dénes ist egy nagyon okos férfiú?

—Természetesen, nagyságos asszonyom s magam részéről nem közönséges jövőt jósolok kedves férjének...

Ilyenkor föltapsolt, aztán átkarolta hevesen Márki Dénest s csókot cuppantott a homlokára. Márki Dénes viszont, miután a kelleténél nagyobb adag rumokat öntött a teájába, elemében volt:

— Barátom, a dolog úgy áll igazság szerint, hogy csak most kezdenek kibontakozni az egész

Középeurópára gravitáló irodám körvonalai...
Repülni fogunk, barátom!

Am ugyanakkor legyintett egyet:

— Mindez semmi. Hanem amikor még legény voltam s nem kellett éreznem semminemű lekötöttséget, az Orient-expresszen egyizben két nő pofozkodott össze miattam. Azzal kezdődött ez is hogy örjítő sikereim voltak az asszonyok körül.

S előadta részletezve, mint tört ki a féltékenységi téboly ama két nő között. A féltékenykedés tárgya természetesen ő volt, Márki Dénes. Itt már magyarul folyt a szó s mivel az asszonyka csak német nyelven tudott, izgatottan nézett a költőre:

— Was sagt der Dénes?

—Ej, semmi! — hadarintott a levegőbe a műfordító, lángragyult fantáziával. — Arról van szó, minthogy igaz is...

S hirtelen egy újabb esetét penderítette elő.

Azt látta már a költő, hogy minden zugból nyomorúság ásít, de ezek ketten megvannak gondatlanul, mint az Isten madárkái. Kilenc óra is elmúlt már, amikor elbúcsúztak egymástól. Azzal a komoly fogadalomtétellel, hogy a mai naptól minél többször találkozni fognak.

Ebben az időben történt, éspedig pontosan a vizitet követő, másnapon, hogy Márki Dénes — úgy délelőtt tíz óra tájt — érthetetlen izgalommal futott le az emeletről a sajtóiroda helyiségeibe s a költőt kereste sürgős és kellemetlen ügyben.

A szoba közepén abban a pillanatban arról vitatkoztak kapitányok és főhadnagyok, hogy mi lesz Montenegró legközelebbi sorsa, amelyet akkor gázoltak végig Kövess tábornagy csapatai? A vén Nikita, a kis hegyiállam szuverénje, menekült. Hogy ím Nikita került szóba, Stein főhadnagy néhány üdítő apróságot beszélt el az öreg

pénzkapacitásról, mert két esztendővel előbb valami másfél hónapot töltött Cettinjében. Elmondta, hogy Nikita a háza előtt ült volt rendszerint egy terebélyes fa alatt, ott fogadta kihallgatáson a minisztereit s osztogatta az igazságot. Tudniillik mindenkinek megcsapatta a talpát, ha rossz kedve volt éppen. Ez a kedélybeli állapot rendszeren olyankor fordult elő nála, ha kevés pénz akadt az államkasszában, melyet személyesen kezelt az öregúr. Ilyen alkalmakkor azon tűnődött a nagy fa árnyékában, mialatt szívta az öblös pipát, hogy melyik európai udvart csapolhatná meg? Ha valamelyik államfő vonakodott volna kiutalni diszkrétan a maravédiket, Nikita még abban az órában elrendelte az általános mozgósítást, mire a pénzügyminiszterek úgy Bécsben, mint Szentpétervárott kinyitották a bukszát, mert remegve vigyázott valamennyi nagyhatalom, hogy Montenegró rosszkedve miatt föl ne billenjen az európai egyensúly ... Ám ezenfölül voltak extravágásai is a ravasz öregnek. Egy alkalommal például hétszázezer osztrák-magyar koronáról szóló pénzesutalványt adatott fel Cettinjében egyik ügynöke nevére, Laibachba címezve. Laibachban az ügynök fölvette az összeget, nyomban Cettinjébe utazott vele vissza s mind a hétszáz ezer koronát kiszámolta Nikita király előtt, aki szemrebbenés nélkül vágta zsebre az egészet. Laibachban csak napok múlva vették észre, hogy olyan hétszázezer koronát fizettek ki, amelyet soha be nem fizettek a cettinjei postahivatalban. Mivel azonban földadó gyanánt maga az agg montenegrói uralkodó volt föltüntetve az utalványon s nemzetközi komplikációktól lehetett volna tartani, az ügy — végső fokon — I. Ferenc József elé került, aki értesülvén az ősz szomszéd legfrissebb mestervágásáról, a fejét csóválta egy

darabig, aztán utasítást adott bizalmasan, hogy a laibachi postahivatalban mutatkozó tetemes hiányt egyenlítsék ki a magánpénztárából.

Több ilyen derűs apróságot adott még elő Síéin főhadnagy s minden egyes hiteles eset végén nagyot harsantak a kapitányok és főhadnagyok. A költő is fölfigyelt a magyar újságok közül, amelyet éppen akkor cenzúrázott fölül s maga is kénytelen volt mosolyogni.

Ekkor történt, hogy Márki Dénes nyitott be szerfölött izgatottan s lábujjhegyen surranván el a tisztek karéja mögött, a költőhöz lépett s azt súgta a fülébe:

—Hát te még mindig nem jelentkezted Hunke kapitány úrnál?

—Hogy jelentkeztem volna — nézett föl csodálkozva a költő —, amikor nem is hívott!

—Márki Dénes arcán sötét aggodalom tanyázott:

—Dehogy is nem hívott! Hiszen három hete legalább, amikor megmondtam neked, hogy kéret!

—Ja, vagy úgy? — vont vállat a költő. — Én bizony egészen megfeledeztem róla.

Könnyen beszélt, mert semminemű szolgálati viszonyban nem volt Hunke kapitánnyal s azt is észrevette már, hogy Eckener őrnagy, a cs. és kir. sajtóiroda parancsnoka, semmi különösebb rokonszenvet sem szokott elárulni a frontszerkesztőség parancsnokának személye iránt.

Márki Dénes azonban más véleményen lehetett, mert így kezdte:

— Baj bizony ez, baj. Mert az imént maga elé rendelt Hunke kapitány úr s miután az agyagos földig lehordott, busán konstátálta, hogy jelen esetben szubordinációszerleccung esete forog fenn. Ő legalább is annak minősítette. Azonnal gyere!

A költő fölállt, a derékszíja után nyúlt s most már ő sem látta a kérdést olyan egyszerűnek. De azért keményen kilépve indult meg a szerkesztőség felé. Elvégre két parancsnokot nem szolgálhat egyszerre s majd csak kivágja magát valahogy. Föltéve, hogy Hunke kapitány egyáltalán szóhoz engedi.

Két perc múlva ott állt a szerkesztő-parancsnok szobájában s lejelentkezett.

Hunke kapitány az íróasztala előtt ült s az iratai közt kotorászott. Igen el lehetett merülve, mert nem nézett föl.

Azóta, hogy utoljára látta a költő, még marconább lett a külseje s mivel egy frontlap szerkesztője nem járhat másként, mint a frontharcosok, alig fordított gondot magára. Ruhája annyira gyűrött volt, mintha szándékosan aludt volna rajta valaki. Itt-ott feltűnő pecsét látszott a blúzon. A derékszíja mellől két kukoricakézi-gránát fityegett ezúttal.

Egyszer aztán fölnézett s így szólt gyanúszerényen:

—Nos, egyévi önkéntes Koré, miért jelentkezik csak most?

—Kapitány úr, alázatosan jelentem — kezdte tisztelegve a költő —, félreértettem a kapitány úr üzenetét. Tudniillik abban a föltevésben voltam, hogy jelentkezésem nincs határidőhöz kötve...

—Nem is volt határidő — szólt nem minden gúny nélkül a kapitány, mialatt zsebkendőjét végighúzta nyáriszeplős arcán. — Ám azóta közel egy hónap múlt el. Valóban több szubordináció iránti fogékonyságot tételeztem föl magában, egyévi önkéntes-tizedes Koré!

Mindazáltal feltűnően engedékeny maradt. A költő először arra gondolt, hogy a kapitány azért

bánik vele ilyen szelíden, mert előbb már minden dühét kitöltötte a szegény Márki Dénesen ...

Dehát nem úgy volt.

Hunke kapitány ugyanis, mint nyomban kiderült, kizáróan szépirodalmi kérdésben akart rövid eszmét cserélni a költővel. így kezdte:

—Egyévi önkéntes-tizedes Koré, ha jól vagyok informálva, maga tevőleges értelemben is résztvesz az irodalom művelésében ... így van-e ?

—Kapitány úr, alázatosan jelentem — csapta össze sarkát a költő —, úgy van.

Hunke kapitány itt már fölállt, föl és alá sé tált néhányszor a szobában, hátul összefogott kézzelj mialatt meg-megzörgött rajta a két kézi-gránát. Később megállt, szemközt a költővel:

—Bizalmasan elárulhatom, hogy magasabb nívóra akarom emelni lapom tartalmát \$ e törekvésében minden körülmények között számítottok a maga bajtársi segítségére is, egyévi önkéntes-tizedes Koré!

—Parancsára, kapitány úr! — felelt kemény napokban a költő.

A kapitány bólintott:

— Arra kérném ennél fogva, hogy mindenekelőtt írjon nekem egy Feuilletont...

—Mi az? Tárcá?

—Jawohl, jawohl — bólongott tovább Hunke kapitány. — Tárgyát merítheti a monarchia bármely kiegészítő csapattestének köréből, de front-jellegűnek kell lennie s tendenciájában olyan optimizmussal telítettnek, amely minden kétségen fölül hisz a végső győzelemben. Verstanden?

—Igenis, kapitány úr!

—Alsó, mein Freund, a tárcát a legrövidebb időn belül várom s fölvilágosításul annyit még csupán, hogy külön tiszteletdíjjal szoktuk kitün-

tetni valamennyi szépírónkat. A tiszteletdíj összegének kiszámítása az őrmester Fucsik egyik pregnáns kötelessége. Verstanden?

— Jawohl, Herr Hauptmann! ugrott tisztelő állásba a költő.

Hunke kapitány kényszeredett barátsággal nyújtott kezét:

— Alsó, mein Freund, a viszontlátásig. Fő a lendület!

A költő aznap, munka után, egyenesen hazament s nyomban nekiült másolni. Említettük már, nyomban e följegyzések elején, hogy a költőnek néhány hónappal előbb jelent meg első könyve, harctéri szenvedéseinek naplója s ez volt az egyetlen ok, hogy őt magát hallgatólagos elismerésben részesítették a cs. és kir. sajtóirodában s a vele közvetlenül rokon hasonszervi intézményekben. A költőnek azon a délutánon, amikor sietve hazament, hogy hamarosan túltegye magát a frontelbeszélésen, kész programja volt már. Elhatározta ugyanis, hogy esetről-esetre más-más harctéri elbeszélést másol ki a könyvből, mely harsány himnusza volt a magyar királyi honvédség halhatatlanságának. Passzolt minden. Hunke kapitány ugyanis kiegészítő csapattestekről szóló haditárcát kért, animáló tendenciával. Márpedig a honvédség ilyen csapattest volt. Amikor azonban ilyenformán számíthatott a költő, tragikus és csúf módon tévedett. Mint tapasztalni fogjuk röviden, Hunke kapitánynak merőben ellentétes és messzireágazó tervei voltak a költő elbeszéléseivel.

A költő egyelőre asztalhoz ült, kinyitotta könyvét az első elbeszélésnél s másolni kezdett szó szerint:

»Ah, a honvédek! Az Úristen virágoskertjének lángoló bazsarózsái, akiknek rohamot jelző harci-

kiáltása csak azért nem rivalg idáig és nem riaszt meg minden frontmögötti lógóst, mert a pipát szerénységből a szemfogukra akasztották. Nem múlt még el az első hónap s a honvéd-név itt szálldos már a levegőben, Galícia ismeretlen síkján és fon hervadhatatlan koszorút a magyar királyi katonák verejtéktől nedves fejére ...«

Körülbelül a közepén abbahagyta a másolást, mert másnapra is hagyni akart valamit. Ha ugyanis nyomban benyújtja a frontbeszélyt, még gyanút kelthetett volna Hunke kapitányban, hogy nem eredeti a kézirat s egy ilyen fölfedezés eshetősége kiszámíthatatlan következményeket zúdíthatott volna a költő nyakába. A költő ennél fogva úgy gondolta ki előre, hogy a másolással csak négy-öt nap múlva jelentkezik majd Hunke kapitánynál.

De mi is volt hát igazság szerint ez a szerkesztőség? Minémű anyagi segédforrások álltak a háta mögött? Minő célból toborozták össze a redakciót s ki keresett voltaképp az üzleten? Mindezek olyan kérdések voltak, amelyek önkéntelenül is fölvetődtek s amelyekre előbb-utóbb rá kellett villantani a pusztá igazság reflektorfényét ...

Az egyre fölbukkanó problémákkal szemben eleinte abszolút zavarban volt a költő s egyelőre nem is igen törekedett, hogy belásson a dolgok háta mögé. De ép azokban a napokban, mialatt első haditárcáját másolta, történt, hogy egy este intim beszélgetésbe talált elmerülni Kavuja egyévi önkéntes-tizedessel, a görbe rutén óriással s civiléletben polgári iskolai igazgatóval Csernovicban, aki aztán fölényes bölcséletelmélet közt magyarázott el mindent. Közbe-közbe metsző gúnnyal csapkodta a frontszerkesztőséget, úgyis, mint átmeneti jellegű intézményt.

Tudni kell, hogy ezekbe a januárvégi napokba esett bele a Kavuja önkéntes születésének harmincharmadik évfordulója. A nevezetes dátum szerdára esett volna igazság szerint s ezért a kedvelt rutén tiszteletére rendezendő összejövetelt szombat estére halasztották a szerkesztőségi tagok, amikor is enyhültebb lélekkel maradhattak együtt s mellesleg zsoldfizetés is esett arra a délutánra.

A kis Uránia-kávéházban jöttek össze a szerkesztőség önkéntes-tizedesei, egyakarattal valamennyi monarchiabeli néptörzs képviselőjében s természetesen a költőt is meghívták. Ezúttal nem hiányzott Bohinszky, a lengyel sem, aki az egyben ült rendszerint a forró kályha következtében gigombolt blúza miatt.

A hangulat nyomban a tetőfokra hágott, hiszen egytől-egyik fiatalok voltak azon a télen. Még dikció is hangzott el, ami szemlátomást jólesett az élemedő Kavujának. Tizenkét óra után fölkekedtek, hogy egy másik kávéházba mennek át, ahol leányokkal is lehet csevegni valamit. Kavuja azonban, és Kiss Kálmán önkéntes, meg a költő visszamaradt a liliputi Uránia-kávéházban, bármennyire kapacitáltak is őket a többiek. Kavuja, Kiss Kálmán és a költő tudvalevően már akkor hajlamot kezdtek elárulni némi lustasággal párosult kényelmesség iránt s ezért maradtak vissza meghitt hármásban az egyik sarokban. Nem is mozdultak záróráig.

Éjfél elmúlt már s rajtuk kívül senki nem volt a kávéházban, kivéven egy nyiszlett pincért, ki a kályhánál bóbiskolt mélyeket. A tulajdonos kis leánya, akire mindig rá-rámosolyogtak, régen alhatott már, mikor egyszer a költő ezzel a váratlan kérdéssel fordult Kavujához:

— Hogy őszinte legyek, ma sem tudom még,

mi a voltaképpen célja ennek a frontszerkesztőségnek?

Kiss Kálmán maga elé könyökölt, mintha tartózkodott volna bárminő fölforgató törekvésű nyilatkozattól. Annál többet beszélt Kavuja, aki bevezetőül köpött egyet:

—Legalább lesz mit lelepleznem előtted, testvér! Micsoda panamák zúgnak itt a légben!

—Hol? — ütődött még a költő erre a meglepő kijelentésre.

A horgas rutén röhögött:

— Ilyen gazság nem volt még a földön az Üdvözítő születése óta, bármelyik hadviselő fél visszaéléseit tegyük is vizsgálat tárgyává. Ne gondold azonban, hogy fel vagyok háborodva! Ellenkezőleg: fölényel tekintek le a lábaimnál dúló harácsolásokra...

Kiss Kálmán hallgatott, ami természetszerű is egy elméleti szociológusnál s mellesleg arra is vigyázott, hogy bele ne keveredjen ama szörnyű ecstetelésébe a Bécs legközepén végbemenő cinikus világcshalásnak, melynek elmondásához épe pillanatban készült fel Kavuja.

A költő annyit kért csöndesen:

—Ki áll voltaképpen a frontújság, mint válsalat mögött?

—A kérdést rosszul tetted föl, testvér — fujt egyet az ünnepi alkalomból vásárolt szivaron Kavuja. — Formulázzuk talán így: kik és mekkora szemtelenséggel lopnak itten? De nem meglapulva a háttérben, hanem nyílt szemérmetlenséggel markolva a nyilvánosság előtt. Cukor dolgok ezek, testvér!

A költő nekihelyezkedett. Kavuja mélyet szitt a szivarból s fesztelenül folytatta:

— Mindenekelőtt azt szeretném kifejtteni, hogy a lap neve miért »Frontkämpfer« ? Azért, test-

vér, mert ez a Hunke, akinél tébolyultabb frontiszonyban nem szenvedett még anyaszült alak az osztrák-magyar monarchia háborús létszámában, rájött s ezt egy, a hadügyminiszterhez fölterjesztett terjedelmes memorandumban ki is dolgozta, hogy az ellenségeinkkel vetélkedő fronthaderőnek múlhatatlan szüksége van egy kipróbált szellemű hetilapra, szemben a monarchia nemzetiségi és izraelita orgánumaival... Ne gondold azonban, hogy szerelemből készült ez a memorandum ... Ó, nem! Arról volt szó csupán, hogy Hunke a legnemesebb értelemben vett lógósnak csapott fel s mellesleg keresni is akart a fronton. E célból összeállt egy nagy vágóval, helyesebben: egy mellbe-nagy vágóval...

— Hogy állt össze? Anyagi vonatkozásban? — érdeklődött a költő.

Kavuja bólogatott, nagyon komolyan:

— Csakis. Olyan panama ez, hogy már recseg. Monumentális sápolás folyik minden vonalon...

Kiss Kálmán hallgatott. A költő viszont, akinek most már minden kíváncsiságát fölkelte Kavuja, annyit kérdett:

—Hogy érted ezt, barátom?

—Hogy? — húzta le szája sarkát a rutén. — Mindjárt rátérek. Most csak annyit, hogyha ez sem eráris pénzek előre megfontolt szándékú összeharácsolása, akkor én vagy gazember, vagy hülye vagyok!

Megállt, szippantott kettőt a szivaron s tovább beszélt:

— Először is tudod talán, hogy a Frontkämpfer kiadását a Seipl & Sohn-cég vállalta. De miért, miért? Lelkesedésből, vagy szerelemből? Majd mit nem mondtam! A Seipl & Sohn-cég olyan alapon ment bele a mutyiba, hogy a hadügyminisztérium ingyenpapirost szállít neki a lap

előállításához. A cég következő kikötése úgy szólt, hogy ingyen nyomják a lapot mind a tizenhárom nyelven, illetve, hogy a tizenháromnyelvű kiadás nyomdai költségeit a hadügyminisztérium fedezze. A hadügyminisztérium ebbe is belement, miután Hunke kapitány verhetetlen érvekkel mutatta ki a memorandumában, hogy e lap megindításával áll vagy bukik a front... Úgy-e, édes?

A költő annyit szólt, némi zavarral küszködve:

—Mindenesetre könnyű így lapot indítani.

—Csak várj intett Kavuja —, mert jönnek egyéb idilli részletek is. Tehát: mielőtt a Seipl & Sohn-cég megindította volna a Frontkämpfert, kikötötte, hogy a szerkesztőségi személyzetet a hadügyminisztérium fogja biztosítani. A hadügyminisztérium nyomban elfogadta a szerződés eme pontját is és egy héten belül két-két önkéntest vezényelték fel a monarchia valamennyi nemzetiségéből, kik a gigászi arányú munkateljesítmény fejében napi nyolc vas zsoldot húznak, abból aztán kijöhetnek Bécsben, ha jól beosztják az összeget! Ehhez ugyan jön még némi culág is, miután a szerkesztőség által használt helyiségek hadszíntérnek minősítettnek ...

A költő visszafojtott lélegzettel figyelt:

—Ezt már hallottam. De — hogy őszinte legyenek — mindmáig nem tudtam megérteni.

—Majd megérted mosolygott veszett gunynyal Kavuja — csak kis türelmet! Tudnod kell mindenképp, hogy a Seipl & Sohn-cég, miután megkapta az ingyenpapírt, ingyennyomdát és ingyenszerkesztőséget, azt a követelést szegte a hadügyminisztérium mellé, hogy a lapot ingyen szállítsa a posta a birodalom jobbvoltáért viaskodó katonáknak. Mi ment végbe aztán a kulisszák mögött, mi nem, talán sohasem kerül

napvilágra. Egy bizonyos: a Frontkämpfert nemcsak hogy bélyegmentesen továbbítják, hanem a kézbesítés sürgős lebonyolítása végett külön futárvonatok száguldanak vele minden szombat délután az összes harcterekre. Ha aztán az egyes frontrészekben kiosztották, a katonák első dolga, hogy a latrinákba dobnak valamennyi példányt,

— S miért? ütődött meg a költő.

— Azért, testvér, mert a Frontkämpfer összes közleményeit öt-hat nappal előbb olvasták már a monarchia napilapjaiból. A Frontkämpfer ugyanis hetilap lévén, pontosan egy héttel biceg utána az eseményeknek. Sőt ez a lemaradás mind aggasztóbb méretűvé válik. A lap terjedelme bizonyos korlátok közé van szorítva, viszont az egymásra torlódó összes eseményekkel foglalkozni kénytelen s így válik érthetővé, hogy a Frontkämpfer ma már a négy hét előtti Höfereseményeket dolgozza fel legfrissebb közlemények gyanánt, Hunke kapitánynak azonban, ki a főkalefaktor az egész vállalkozásban, van magához való esze s másfél hónappal ezelőtt újabb memorandumot dolgozott ki, amelyben kifejtette a hadügyminiszter előtt, hogy a Frontkämpfer csupán abban az esetben léphet fel az újszerűség varázsával, ha a monarchia összes napilapjait legalább négy héttel visszatartják a tábori postahivatalok. Akkor aztán kapkodni fogják a lapot a frontharcosok. Ezúttal azonban megkapta a magáét Hunke! A memorandumra adott válasz ugyanis kifejtette, hogy a hadügyminisztériumnak egy ilyen lépése végzetes hatásúvá válhatnék a Frontkämpferre. Mert bizonyos, hogy a budapesti parlamentben tiszteletlen hangú interpellációk hangzanának el s a magyar miniszterelnök percig sem késnék, hogy a császárnál való beavatkozás révén beszüntesse a Frontkämpfert,

mint ostoba objektumot... Erre a válaszra Hunke nem is makogott, csak bekapta a nyelvét. Meglapult az ipse, mert érzi, hogy sok van a füle mögött...

— Meglepő dolgok ezek — mondta eltűnődve a költő.

Kavuja azonban csak most kezdett röhögni, szinte viharosan:

— Kis önuralmat, testvér, mert a közepén se tartok még! Pillanatra vissza keli térnem a Seipl & Sohn-cégre, úgy is, mint üzleti alapra. Amikor már megkapta az ingyenpapírt, ingyennyomdátj ingyenszerkesztőséget s a kézbesítés céljára az ingyenfutárvonatokat, az utolsó pillanatban az a szívbe markoló kéréssel állt elő, hogy a lap előállítása nagy rizikó reá nézve, mely léteének alapjait rendítheti meg, ennélfogva... De mit nyújtom tovább? Ennélfogva a hadügyminisztérium még havi húszezer aranykorona segéllyel is támogatja, hogy össze ne omoljon a terhek alatt, melyeket egy önfeledt pillanatban vállalt magára. Mialatt pedig e tiszteletreméltó cég így könnyítget az eráris kasszán, mi hajnaltól alkonnyatig nyolc vas honorárium ellenében gürcölünk, hogy dülled a szemünk. Szerencsére minden fiú kap valami pótléket hazulról. De mi lesz Márki Dénessel, aki már csak cik-cakban mer végigmenni a Ringen, hogy kikerülje a kávéházakat? Tudniillik adósa minden fizetőpincérnek, és pedig tetemes összegekkel. Úgy halljuk, hogy működési körzetét legutóbb már a Rothenturmstrasséra is kiterjesztette. Előre látom bús végét: vagy degradálni fogják, vagy éhenvész...

Kiss Kálmán mindezideig hallgatott, a könyökére megdülve s most sem mozdult meg. Mintha nem mert volna nyilatkozatot megkockáztatni, vagy mintha a végére tartogatta volna mondani-

valóját. A költő Kavujára nézett:

—Barátom, Kavuja! Azt mondd meg nekem ezek után, micsoda jogcímen emlegettél panamákat az imént?

—Micsoda jogcímen? — s úgy nevetett, szinte nyerítésszerűen, mint a ló. — Ó, te világok szentesége! Hát csak nem hiszed talán, hogy Hunke kapitány szerelemből szerkeszt memorandumokat? Sápot húz, testvér, sápot! De még milyen! Adatszerű bizonyítékaim nincsenek persze, nem is lehetnek, de van orrom! — s újjával az orrcimpájára ütögetett.

Maga elé mosolygott gonoszul. Majd így beszélt:

— Mást mondok! Az ő mahinációja volt az is, hogy a Frontkämpfer szerkesztőségi helyiségeit tényleges harctérnek minősítették. Sejtjed-e vajjon, minémű alantas céljai vannak vele?

A költő szótlánul rázta a fejét, hogy fogalma sincs róla.

— Megmondom — ütött a térdére Kavuja. — Ez a kalóz már előre számít rá, hogy a Frontkämpfer szerkesztéséért legalább egy szignum laudiszt kap előbb-utóbb. Igen ám, de aki a hadtápvonal mögött teljesít szolgálatot csupán, annak a pusztá kitüntetés jár, kardok nélkül. Hunke, ez a briganti, a kardokat is akarja a szignum laudiszhoz...

De itt már közbeszólt a költő:

—Nono, ez a kifejezés talán erős kissé!

—Állom, amit mondtam! — s újból a térdére csapott. — Cs. és kir. sajtóharamia! Slussz!

Kipróbált filozófiája rég cserbenhagyta már Kavuját. Ám ezen nem volt csodálkoznivaló, miután — születésének harmincharmadik évfordulója alkalmából — ivott. De feszt! Most is újabb poharat öntött magába s tenyerébe csüg-

gesztette a fejét. Azontúl nem szólt egyetlen szót.

Későre járt az idő: lehetett egy óra is éjfél után. Siketen hallgatott odakint az éjszaka s csak ők hárman ültek az Uránia-kávéház egyik sarkában, így szótlankodtak sokáig. Egyszer aztán megmozdult Kiss Kálmán s hogy Kavuja is értsen, németül kezdte:

— Nekem tulajdonképpen inkább közjogi szempontból lennének aggályaim a Frontkämpfer szerkesztési rendszere ellen ...

S mint röviden kitűnt, ezek az aggályok eléggé súlyos természetűek voltak.

Előzően említés tétetett már róla, hogy a Frontkämpfert németül készítették igazság szerint s magyarul *Frontharcos-nak* hangzott ; a címe. A németnyelvű törzsszám összeállítását jkét osztrák-német hadnagy végezte, Hunke kapitány személyes útbaigazításai alapján. A monarchiabeli tizenhárom nemzetiség önkénteseinek aztán az maradt minden kötelessége, hogy ezt a német szöveget szószerint lefordítsák, ki-ki a saját népeinek idiómájára alkalmazva. Mert jaj lett volna annak a magáról megfélelmedezett önkéntes-bundásnak, aki esetleg egy betűt próbált volna változtatni az eredeti szövegen! Ezekután nem lehet csodálni persze, ha az osztrák és magyar közjogi felfogás tekintetében némi hasonlóságok mutatkoztak idővel. Így például a magyarnyelvű kiadásban, az irodalmi elmefuttatás rovatában, ilyen főcímet lehetett olvasni:

EMLÉKEZÉS NAGY NEMZETI KÖLTŐNKRE,
GRILLPARZERRE

A lapban olykor-olykor egy-két visszapillantást kellett vetni a cs. és kir. haderő múltjára, hogy erőt merítvén a zivataros időkből, annál több bizakodással nézhessünk a frontokon har-

coló csapatkötelékek eljövendő sikereinek elébe. E széles alapokra lefektetett eráris tanulmányok felett ilyen címetek lehetett látni:

HADSZERVEZETÜNK FEJLŐDÉSE. KÜLÖNÖS
TEKINTETTEL A MAGYAROK LÁZADÁSAIRA

Avagy:

V. FERDINÁND CSÁSZÁRUNK IFJÚSÁGA

Hunke kapitányról mindnyájan tudták, hogy megveti a polgári elemeket, mint civilalakulato-
kat s kivételt egy emberrel tett csupán: Luegerrel. Az antiszemita bécsi polgármestert ideális
lelkületnek tartotta mindama kétlábon járó földi
lények között, akik nem viseltek uniformist. Ön-
ként következik eme világszemléletből, hogy ki
nem állhatta a magyarokat. így aztán érthetővé
válík, ha a Frontkämpfer magyar kiadásában
Magyarország a » Tartományi Hírek«-rovatában
szerepelt, ilyen alcímekkel:

URMÁNCZY ISMÉTELTEN REVOLTÁLNI AKART
A BUDAPESTI PARLAMENTBEN. DE A KI-
PRÓBÁLT CSÁSZÁRHŰ MAJORITÁS A KELLŐ
IDŐBEN ELEJÉT VETTE MINDENNEMŰ IZGÁGA
OKVETETLENKEDÉSNEK

Mialatt Kiss Kálmán egyévi önkéntes-tizedes
és elméleti szociológus a közjogi sérelmeken bo-
rongott, a költő mosolyogni volt kénytelen. Arra
gondolt, hogy Hunke kapitány merész dulásait
eladdig egyetlen magyar politikus sem vette
észre, különben jaj lett volna a Frontkämpfernek
és parancsnok-szerkesztőjének! Kiss Kálmán
mintha megérezte volna, mit forgat magában a
költő, mert fölsóhajtott:

— Szerezne csak tudomást erről Tisza Pista,
de szétváгна, barátom! De szétváгна!

Hanem akkorára megjött a zárórának ideje. A költő és két társa fizetett s megindultak hazafelé, a havas éjszakában ...

Ezekben a napokban történt, hogy egy jókor délelőtt Usedom szerkesztő széles arccal lépett be a cs. és kir. sajtóirodának ama szobájába, hol a költő végezte rendes napi penzumát. Abban a pillanatban egymagában ült bent. Ahogy hátrafordult, meglepetve látta, hogy Usedom szerkesztő, aki addig óráról-órára bujkált Bécs város mellékuczáin, hangosan köszön s nagy fölényel közeledik hozzá. Már messziről nyújtotta kezét, de a virzsíniát most sem vette ki a szájából:

— Na, Herr Kollega, most már én is kinyithatom a számat!

A költő fölállt, kezet fogott vele s érdeklődni próbált:

—Hogy-hogy?

—Úgy, Herr Kollega, hogy befutottam. Most már nyugodtan ülhetek a fenekemen...

S széles derű közt beszélte el, minő heroikus erőfeszítések után sikerült magának helyet szorítania a cs. és kir. sajtóirodában. »Olyan munkát nem végzett Herkules sem, míg az Atlasz-hegy alatt nyögött, Herr Kollega!« Kitént rövidesen, hogy mint frontszolgálatra alkalmas népfölkelőnek rég be kellett volna vonulnia, ámde ő sem evett kefét, hogy gázmaszkot húzzon az orrára valahol a Doberdón, tehát nekifeküdt, hogy valami módon befurakodhasson a sajtóiroda kötelékébe. El kell ismerni, hogy e tekintetben minden erőfeszítéssel mellette dolgoztak kapitányok és főhadnagyok, kivéven a dragonyosfőhadnagyot, az azonban nem számított, mert anélkül is hülye. Usedom szerkesztőt a »szállás-csinálás« eme forró napjaiban többször is patrull

kereste a lakásán, mint szökevényt s ezért minden éjszakán más-más rejtkehelyen húzta meg magát. Szívósságát végül is siker koronázta, és pedig totál. Egy Eckener őrnagyhoz intézett privát memorandumában kifejtette nevezetesen, hogy a harcoló frontok katonáinak semmire sincs égetőbb szüksége, mint egy képes hetilapra, amely csupa harctéri fölvételből állíthatnák össze. Úgyis kéznél van a sajtóiroda fényképészeti alosztálya, amelynek mai szerepkörében semmi jelentősége sincs: ezután fotografálhatnak legalább az egyes frontszakaszokon s a fölvételeket külön futárok továbbíthatják majd a sajtóiroda címére. A képes hetilap minden fölvétele alá tizenháromnyelvű aláírás szükséges. A német aláírás megkomponálásáról Usedom szerkesztő gondoskodik, a többi nyelvre lefordítják a Frontkämpfer önkéntesei. Usedom szerkesztő a memorandumában különösen kiemelte azt az animáló hatást, amelyet egy ilyen lap szemléltető képei gyakorolnának a viaskodó frontok légénységi állományára. És nem készült hiába a memorandum, mert kapitányoknak és főhadnagyoknak gondja volt rá, hogy az emlékirat megfelelő kezekbe jusson záros határidőn belül s illetékes helyen úgy találták, hogy egy ilyen képes hetilapnak valóban fontos hézagpótlás lesz a hivatása. Usedom szerkesztő különben a lap címét is megadta jóelőre: »Osztrák-Magyar Hősök«.

A tervezetet elfogadták s Usedom szerkesztőnek nem kellett lappangani többet. Viharos örömmel nyújtotta a kezét másodszor is:

— Na, Herr Kollega, remélem, hogy mától kezdve többször lesz alkalmunk eszmét cserélni egymással!

S azzal — kettőt szippantva a virzsínián —

széles járással indult meg a Manussi kapitány szobájának.

A költő utánanézett a nagyhasú szerkesztőnek s ezúttal komoly zavarban, mert ismét nem értette, honnét az Usedom kolléga magnetikus tekintélye? Ha ő szólt, kapitányok és főhadnagyok mélységes tisztelettel hallgattak. Köztudomású volt pedig, hogy az izraelita hitfelekezet tagjainak semmiféle keresnivalója nem lehetett a cs. és kir. sajtóirodában. Olykor jelentkeztek ugyan nyavalyás zsurnaliszták, cenzúra végett benyújtott cikkek sorsa iránt érdeklődve, ám azokat egymásután volt szokás kidobálni.

Ugyanennek a napnak délutánján, munka végeztével, a sajtóiroda kapujában Bohinszkyval, a lengyellel találkozott a költő. Ezúttal nem ült. Bohinszky éppen szerkesztő-parancsnoka ellen fakadt ki élesen:

— Hogy micsoda egy ökör ez a Hunke, testvér!

Abban a pillanatban kard csörrent meg a hátuk mögött. Visszafordultak s haptákba pattantak mind a ketten: Hunke kapitány surrant el mellettük. Nyakig vörös volt s remegő szájjal szólt oda Bohinszkynek:

— Zum Rapport!

Utánanéztek. A költő meglepetve, Bohinszky elszürkült arccal. Alig tudta kidagogni:

— Megint kapok vagy tíz napot... Az istenfáját!

ÖTÖDIK FEJEZET,

melynek folyamán utólagos bemutatásra kerül Baronyi bácsi, népfölkelő-önkéntes; Hunke kapitány sürgősen hívhatja a költőt és míg egyfelől közjogi kifogásokat emel annak legutóbbi elbeszélése ellen, másfelől megadja a direktívákat a császárhű irodalmi irányzat kultiválására; egy agg tábornok harciverset hoz be a sajtóirodába; kósza hírek Bohinszky házassági terveiről; kiderül, mi a magyarázata Usedom szerkesztő föltétlen tekintélyének; Szekulics kapitány temetése s Márki Dénes pénzfölhajtó hadjárata. Az Uránia-kávéház terrasza fölött tavaszi felhők szállnak.

A költő benyitott a sajtóiroda előszobájából nyíló egyik oldalszobácskába s valami öt-hat öszszehajtogatott újságot dobott be a kis szoba asztalára:

— Azonnal lefordítandó, Baronyi bácsi!

Odabent csönd támadt először, majd így dörögött fel egy rozsdás hang:

— Ha ráérek. Addig várhat a hadügyminiszter úr. Én is másfél éve várok az előléptetésre.

Belülről sűrű pipafüst tódult ki, de Baronyi bácsi nem szólt többet, mire a költő visszatette az ajtót s megindult a saját szobája felé. Ám azalatt utána szólt Tkács szerkesztőségi szolga, bizalmaskodva némileg, ami érthető gyöngeség

olyan emberek részéről, akik két szomszédos felvidéki vármegyéből valók s így rokonoknak számítanak félig-meddig. Tkács mester annyit jegyzett meg:

—Ez a Baronyi népfölkelő-zönkintezs úr elfelejt, hogy neki egy csillagja se nincsen s mégis úgy beszél a zönkintezs-tizedes úrral, mint a zalantazzsal...

—Nem tesz semmit — legyintett mosolyogva a költő.

Aztán visszament a szobájába.

Persze, persze: Baronyi bácsiról már előbb is illett volna megemlékezni, azonban — hogy-hogy nem? — a torlódó események mindeddig kiszorították őt krónikánk menetéből.

Baronyi bácsi nevezetes ember volt a cs. és kir. sajtóirodában, ámbár kapitányok és főhadnagyok közül alig kettő-három látta eddig s azok is futólag csupán. Baronyi bácsi ugyanis jókor reggel elsőnek jött be a sajtóirodába, beült a fülkéjébe s öregeztig nem mutatkozott aztán. Tudniillik pipázott szakadatlanul. Minősítése szerint népfölkelő lett volna, mivel azonban a polgári életben iktató volt mindössze valamelyik sóhivatalban, természetszerűen nem rendelkezett érettségi bizonyítvánnyal s ezért nem lehetett önkéntes. Ám így is megkapta az intelligencstráfot, amely abban az időben minden népfölkelőnek kijárt, aki némi külsődleges kultúrára tett szert s ez volt az oka, hogy Tkács szerkesztőségi szolga önkéntes urnák szólíttatta Baronyi bácsit, ami ellen soha nem tiltakozott az öreg. Annál inkább zokon esett neki, hogy dacára másfélesztendei körmölésének a sajtóirodában, még egy frájteri csillagot sem kapott a galérijára. Baronyi bácsi egyébként élő tiltakozás volt mindennemű parancs, rendelkezés vagy

utasítás ellen s ha a költő — naponta kétszer — fordításra szánt anyagot hajított be az asztalára, hogy a megjelölt magyar újságcikkeket nyomban ültesse át német nyelvre, mert a fordításnak még a mai napon ott keli feküdnie & hadügyminiszter úr asztalán, Baronyi bácsi csöp*pet sem jött ki a flegmából. Szavajárása volt már:

— Várjon az a hadügyminiszter!

Baronyi bácsiról senki sem tudta, mikor és honnan került a sajtóiroda- kötelékébe, ahol is az lett volna egyetlen kötelessége, hogy a költő által kijelölt újságszemelvényeket — egy másik népfölkelőtársával egyetembeni — abban a pillanatban németre tegye át. Baronyi bácsi azonban sohasem sietett nagyon, valószínűen azért, hogy el ne bízsa magát a hadügyminiszter. Mivel szakadatlanul be volt zárkózva pipafüstbe burkolt fülkéjébe, igazság szerint alig ismerték a sajtóirodában. Akik mégis látták volna elvéve, azt állították, hogy deresedő már a haja, polgári öltönyben jár, a két bajusz-szára sok buközt csüng le a szája sarkánál s a méterszáru pipa szünetlenül a szájában lóg. Ha szóba ereszkedett valakivel, ömlött belőle a keserűség nyomasztó szegénysége miatt, Tkács szerkesztőségi szolgálta mindazonáltal kiszagolt róla egyetmást s értesüléseit abban a pillanatban továbbadta fűnek-fának. Baronyi bácsinak gyöngé oldala volt ugyanis, hogy este, amikor már elcsöndesült a sajtóiroda s csupán Tkács mester teljesített inspekciós szolgálatot, beült a Tkács kis kamrájába s szóbeszéd közben elpettyentett egyetmást rejtelmes múltjából. Tkács mester megtudta ilyenformán, hogy Baronyi bácsinak háza és telke van suttyomban, Nagyrócén valahol, amelyet iktatói fixfizetéséből kuporgatott össze s

mivel ilyenformán némi bizalmasság fejlődött ki kettőjük között, a szerkesztőségi szolga olykor-olykor kis kotnyelességet is megengedett magának az öreggel szemben. Így történt ezúttal is. Alighogy szobájába ment vissza a költő, Tkács mester bedugta a fejét a fülke ajtaján s nem minden célzatosság nélkül kezdte:

— Baronyi úr megind úgy beszélte a zönkintes-tizedes úrral, mint egy hadnagy a pudzerjával!

A rozsdás hang rámordult onnan belülről:

—Tkács, fogja be a száját s ne felejtse el, hogy jobbágysorból származik!

—Igenis elfelejettek, amit akarok — hördült fel sértődve Tkács. — Mer ne tezzsik elfelejéni, hogy a zönkentes-tizedes urbul hadnagy lesz...

Baronyi bácsit ez sem hozta ki a flegmájából:

— Füttyölök minden hadnagyra! Maga pedig tegye be az ajtót, Tkács és menjen a fenébe, mert nem állhatom a tolakodást!

Tkács mester erre már visszahúzódott, kedvtelenül csóváltatva a fejét.

Vagy negyedórával ezután a beszélgetés után Tkács még mindig az előszobában tétlenkedett, magában dohogva Baronyi bácsi érdes kifejezései miatt, amikor Márki Dénes nyitott be izgatottan:

—Bent van Kóré önkéntes úr?

—Igenis — bólított Tkács mester. — A zönkintezs úr dolgozza a szobába.

A költő éppen a legfrissebb budapesti lapokban böngészgetett, kutatva, hol található legalább másfél soros bujtogató célzást a hadsereg ellen, amikor lihegve állt meg előtte Márki Dénes:

—Gyere azonnal! Hunke kapitány úr hívat halaszthatatlanul fontos irodalmi ügyben!

—Miféle irodalmi ügyben? — nézett rá megütődve a költő. — S egyáltalán mit zaklat minden héten háromszor? Van nekem itt elég bajom s különben sem rendelkezhetik velem! Jelenlést teszek majd Eckener őrnagy urnák ...

Márki Dénes összetette a kezét, úgy könyörgött:

— Nagyon kérlek, gyere azonnal! Tudod, hogy ellenkező esetben megdühödik s vagy engem dug egyesbe, vagy Kiss Kálmánt. Esetleg mindketőnket.

A költő fölállt s a derékszóját kezdte fölcsatolni:

—De mi az istencsudáját akarhat tőlem megint?

—Talán az elbeszélése miatt óhajt beszélni veled. Tegnap estére ugyanis kész lettem a fordításával s ma reggel nyomban beadtam neki. Valószínű, hogy elolvasta már s mielőtt munkába adná a monarchia egyéb néptörzseinek nyelvére való átültetés végett, alighanem egy-két észrevétele lesz a számodra. Egyéb eshetőséget nem tudok elképzelni.

A költő kifelé indult:

— Mehetünk!

Három perc múlva Hunke kapitány előtt tiszteleggett:

—Kapitány úr, Kóré Antal egyévi önkéntes-tizedes alázatosan jelentem, parancsára itt vagyok!

—Köszönöm önnek, mein Lieber Freund — válaszolt annyi kínzó előzékenységgel a Frontkämpfer szerkesztő-parancsnoka, hogy a költőnek nyilallás cikkant át a nyakán. Mert megsejtette, hogy Hunke kapitánynak alighanem tá-

volabbi céljai vannak vele. És balszimatja valóra is vált.

Hunke kapitány valami cikket korrigált éppen s kicsit várnia kellett, amíg átfutott rajta. Akkor aztán fölemelkedett egész cingár voltában s balkezét a csípőjére helyezve megállt, szemközt a költővel. Cvikkerje kellemetlenül villant mag. így kezdte:

— Egyévi önkéntes-tizedes Koré, tárcáját végigolvastam nagy figyelemmel és sok mindentől eltekintve, benső tetszésemet viívná ki. Ám az egésznek van egy szarvashibája ...

A költő visszafojtott lélegzettel figyelt, a kapitány folytatta:

— Igenis, a hiba valóban szarvashiba. Kifogásom természetesen nem érinti a mű belbecsét, mert esztétikához nem értek. Katona vagyok, aki verekszik és tüzel a császár és birodalom védelmében. Verstanden?

— Jawohl, Herr Hauptmann!

Hunke kapitánynak szemlátomást jólesett a költő engedékeny válasza, minélfogva így beszólt tovább:

— Kifogásaim, hogy úgy mondjam, közjogi természetűek. Ön ugyanis, egyévi önkéntes-tizedes Koré, a honvédség abszolút dicsőítésére kapja magát. Immer nur Honvéd, tekintet nélkül a cs. és kir. haderő egyéb harcoló kötelékeire. Ez az, amivel szemben súlyos aggályokat táplálok. A magyar királyi honvédség ugyanis csupán másodlagos jelentőségű formáció az ármenék ... Verstanden?

— Jawohl, Herr Hauptmann — válaszolt görcsbefeszülve a költő. — Csakhogy én szinte kizáróan honvédcsapatok kötelékében voltam a hadszíntéren és így csak az ővelük végbevitt kö-

zös haditényeink emlékeiből meríthetem elbeszéléseim tárgyát.

Hunke kapitányt abban a szempillantásban indulat ragadta el s toppantott:

—Micsoda civilmentalitás ez? A katona azt írja, amire parancsot kap!... Verstanden?

—Jawohl, Herr Hauptmann! — vakkantott a költő.

Ám Hunke le is lohadt mindjárt. Bizonyosan nagy okai lehettek rá. Feltűnően enyhült hangon kezdte most:

—Alapos utángondolás kapcsán arra az elhatározásra jutottam, hogy a honvédnovelletet mindazáltal közölni fogom a Frontkämpfer hasábjain. Ha megjelent, a tiszteletdíj összegét Fucsik őrmester fogja kiszámítani a szokásos kulcs alapján s ön, egyévi önkéntes-tizedes Koré, még aznap fölveheti a teljes honoráriumot. Tárcacikke közlésének föltétele azonban, hogy semmi körülmények között sem állhatunk meg a magyarországi és — sajnos! — nem német vezényleti nyelvű kiegészítő csapattesteknél...

—Igenis — suttogta a költő. Mert megérezte immár, hogy teljessé vált szörnyű végzete.

—Hunke fölvetette a fejét.

— Ön, egyévi önkéntes-tizedes Koré, ha jól vagyok informálva, az őfelsége nevét viselő tiroli császárvadászok 2-ik számú ezredének állományába tartozik... Nemde?

— Igenis, kapitány úr, jelentem alázatosan! Hunke folytatta:

— Alsó, írjon nekem legközelebbi alkalomra egy másik Feuilleton, melynek háttérét a Hofer András dacoló szellemétől fűtött e maroknyi hegyinép imponáló harctéri magatartása fogja képezni. Verstanden?

— Jawohl, Herr Hauptmann! — makogott reménytelenül a költő.

A kapitány annyit mondott végül sok jóindulat közt:

— Csak a kipróbált császárhű irányban végbevitt bellétrisztikai működésnek van jövője. Én mondom ezt, tehát elhiheti. S ezért nem győzőm figyelmébe ajánlani eléggé, hogy ilyen fölfogásban fejlessze a stilusát is. Minden egyéb smam, amit össze-vissza fecsegnek a civil tintanyalokok... Verstanden?

A költő újabb haptákba pattant:

— Igenis, kapitány úr, megértettem!

— Alsó, auf Wiedersehen, mein lieber Freund! — s kivételes kegy gyanánt kezét nyújtotta a költőnek, amit még addig soha meg nem tett egyetlen alantas közeggel sem, mióta felöltötte a császár kabátját.

A költő tántorogva bukott ki a szobából.

S töprengeni kezdett, mi módon tudna belehelyezkedni a tiroli nép fiainak dacos lelkiségébe. Három napja törte már magát, hogy szellemekben megfelelő Stellungot vévén, nekivágjon a császárvadász-elbeszélésnek, mikor a negyedik napon, jócskán délután már, egy totyakos tábornok kereste a sajtóirodában. A költő fölállt s meghajtotta magát az öreg katona előtt:

— Parancsára, tábornok úr!

— Csák kérni akarlak, lieber Kriegskamerad — s Öreguras udvariaskodással visszanyomta a székbe. — Hoztam számodra valamit, azaz hogy a Frontkämpfer számára s Hunke kapitány úr volt olyan szeretetreméltó utbaigazítani, hogy miután versezetről van szó, legcélszerűbb lesz, ha a te nagybecsű véleményedet fogom kikérni... Mindjárt, mindjárt, lieber Kriegskamerad, csak előkeresem.

S kotorászni kezdett pirosszélű köpönyege belső zsebében.

Vezérőrnagyi rangban volt a totyakos bácsi s olyan öregecske, hogy a furulyává összement harmonikanadrágot már csak a sarkantyú tartotta rajta. Némileg csipás is lévén öméltósága, valószínű volt a föltevés, hogy mint kapitány ott csatározott már Solferinónál is a császár hadizászlai alatt, sőt tekintve a tábornok úr vénésséges éveit, nem lehetett kizárva a lehetősége, hogy résztvett a borodinói mézszárlásban is, mint patroľfűrer.

Az öregűr aközben kikotorta a költeményt. Műfaja szerint harci-riadó volt, azzal a célzattal költve, hogy a frontot újabb meglepetésszerű viadalokra lelkesítse. Minden versszak végén ismétlődött ez a két refrénszerű sor:

*Österreich-Ungarn und Deutschland stehen
felsenfest und Schulter am Schulter
in Ost und West,*

*Österreich-Ungarn und Deutschland stehen
felsenfest und Schulter am Schulter
in Ost und West,*

Avagy hevenyészett magyar átűltetésben:

*Ausztria-Magyarország és Németország
sziklaszilárdan s állt vállnak vetve áll
keleten és nyugaton...*

*Ausztria-Magyarország és Németország
sziklaszilárdan s vállt vállnak vetve áll
keleten és nyugaton...*

Az élemedett tábornokveterán kissé szorongva pillogott, mialatt többször is megvakarta fejét

képtelen zavarában. A költő viszont azon tündözött, maga elé tartván a rozsdás harciverset, miért is sózta Hunke kapitány éppen az ő nyakába ezt az elszánt eráris Tirtájoszt? S rájött, hogy a szerkesztő-parancsnok így akarja lerázni magáról és a Frontkämpferről a szelíd öregurat, aki olyan rövidlátó volt immár, hogy dupla pápaszeggel olvasott. Az egyik pápaszeg az orra nyergén feküdt, mialatt a másikat egészen az orra hegyéig tolta le. Szemérmesen pillogott ezúttal is, úgy várt sorsára...

A költő így szólt aztán:

— Vezérőrnagy úr! Szíves elnézésével lenne egy, illetve két tiszteletteljes megjegyzésem sikerült harci költeményére vonatkozóan...

— Csak ki vele, Kriegskamerad! — sürgette fölcillámló szemmel az öreg, miközben türelmetlenül topogott.

A költő mély lélegzetet vett s akkor — Isten neki, fakereszt! — belevágott:

— A költemény, vezérőrnagy úr, tagadhatatlanul szerencsés pillanatban lelkedzett visszhangja annak a támadó szellemű közérzületnek, melytől tetőtől-talpig át van hatva a cs. és kir. hadrakelt erők minden egyes tagja. E tekintetben kiállja tehát a legszigorúbb próbát is. Ez az egyik megjegyzésem. Lenne azonban egy másik is, szíves elnézésével, tábornok úr...

— Halljuk! Halljuk! — nógatta a vén vitéz, ám ezúttal már ernyedtebben.

A költő minden eshetőségre elszántan kezdett darálni, kemény haptákban állván a vezérőrnagy előtt.

— Másik megjegyzésem, ha szabad így kifejeznem magamat, egy alaki kifogás lenne, vezérőrnagy úr. Mert nem lehet tagadni ugyan, hogy a refrénszerű sorok szemelláthatóan emelik,

sőt kiugrasztják a költeményen átvonuló fegyelmezt hangulatot, mindazáltal az ilyen hosszú sorokat, mint:

*Ausztria-Magyarország és Németország
sziklaszilárdan s vállt vállnak vetve áll
keleten és nyugaton...*

ismétlem, az ilyen kinyújtott sorokat semminemű emberi erőfeszítéssel nem lehet beszorítani a Frontkämpfer szűk hasábjába. Valóban, vezérőrnagy úr, a Frontkämpfer hasábjai szokatlanul keskeny méretűek ...

A generális felnyögött s haját vakarta a fülénél:

— Ach, zum Teufel! Pedig öt hétig fogalmaztam s reméltem, hogy nem fáradtam hiába.

Zavart szünet támadt. A költő valami kibúvón törte a fejét, a vezérőrnagy egyre kényelmetlenebbül topogott. Hősünk végre is fölhalálta magát:

— Ha nem venné tiszteletlenségnek, vezérőrnagy úr, adhatnék egy praktikus tanácsot...

— Ki vele, Kriegskamerad! — kapott uj reménybe az öreg.

A költő oktató hangon magyarázott:

—Nem tudom, hallott-e már valamit vezérőrnagy úr az ősi magyar nyolcasról?

—Was ist denn das? — s rémület ült ki az arcára. Később magyarul tette hozzá: — Én érteni kicsit magyar nyelv, mert szolgált Kassán... In Ober-Ungarn.

—Az ősi magyar nyolcas — folytatta most már egyvégben a költő —, olyan vers, ahol mindössze nyolc szótag fordul elő egy sorban. Az ebben a formában irt verseknek megvan az az

előnyük, hogy szélességben kurták lévén, nem lépik túl a hasábméretet s ennek következménye gyanánt könnyebben helyezhetők el a Front-kámpfërben is. Mély tisztelettel ajánlanám ennél-fogva, hogy a költészet terén méltóztassék meg-próbálkozni talán ezzel az ősi formával...

A törekvő öreg, aki patroľfürer korában már Borodinónál is harcolt Napóleon oldalán, hálásan nézett a költőre. De kissé türelmetlenül is, mintha nyomban neki akart volna ülni az új formának:

—Egy példát mondjál nekem, Kriegskame-rad! Dann werde ich nochmals dichten!

—Ha vezérőrnagy urnák eltökélt szándéka, hogy ismételen verset alkot, méltóztassék kitün-tetni figyelmével egy-két másodpercig. A szóban-forgó versalak így hangzik, példában bemutatva:

— *Hadnagy uram, hadnagy uram!*

»*Mi bajod van, édes fiam? a*

— *Piros vér foly a mentére...*

»*Ne bánd, csak az orrom vére!«*

Az öreg, úgyis mint furulyanadrágtulajdonos, eltatotta a száját, melyből két fekete, lyukas fog nézett ki. Csóválta a fejét, csóválta:

—Ach, famos! Ha jól értettem a költemény menetét, ez is ütközet-vers... Nemde?

—Úgy van, vezérőrnagy úr. A magyar nem-zet legheroikusabb napjaiból való ...

Az öreg temérdek köszönet közt szorongatta a költő kezét s magyarral keverve igyekezett ki-fejezni magát:

— Én mindig igen megbecsülni magyar nép ... Köszönök eztet számodra, Kriegskamerad, köszö-nök ... Ich werde nochmals dichten! Alsó, auf Wiedersehen!

Kezet fogott a költővel s kitotyogott az ajtón. A költő viszont bús sejtelmek közt nézett utána, hisz kilátásba helyezte a tiszteletreméltó hadastyán, hogy legközelebb ismét költeni fog, ezúttal majd kurtább sorokat vévén alapul. De azzal csillapítgatta magát a költő, hogy addigra minden bizonnal hívatni fogja Hunke kapitány s akkor direktívákat kérhet tőle jövőbeli magatartását illetőleg, nehogy függelemsértést találjon elkövetni. Mert annak következményei lehetek volna, ha mindjárt nyugalmazott vezérőrnagyról volt is szó!

Azokban a daliás napokban nagy divatja volt az úgynevezett eráris verselő-szeptának, amire azonban csak az elkövetkezendők során ocsúdott rá a költő.

Aki ugyanis mindennemű katonai beosztásból kiszorult, a hadiköltészetre vetette rá magát.

Mert amidőn I. Ferenc József hornyistái megfújták a harci-kürtöket, minden ember, aki számított valakinek a talpán, sietve-sietett a hadizászlók alá. Akadtak azonban olyanok is, akiknek még a legkisebb szerepet játszó magazinokban sem tudták hasznát venni, éppen előrehaladott koruk miatt. De még e csoportban is a legutolsó helyre szorultak le azok a vénséges tábornokok, akik megjárván Custoza és Solferino csatáit, nyugdíjba vonultak még a boszniai okkupáció előtt. Ám e kvietált hadastyánoknak a legelső ágyuszóra megpezsdült a vérük s Csaszlau, Grác és Kőszeg eráris nyugalmaiból karavánostul kezdtek özönlenni Bécs felé, mint Mekkáknak az igazhívő. Akik aztán — tekintettel végelgyöngült állapotukra — semmiféle beosztáshoz nem juthattak, végső keserűségükben verseket kezdtek írni, de azt aztán annál makacsabban! Minden fifikát kipróbálva, reggeltől estig talpalták be a polgári

és katonai szerkesztőségeket, hogy belopván a lapba egy-egy harci riadót, valami módon magukra próbálják terelni a felsőbb körök figyelmét. Meghunyászkodtak, szerények voltak e Jijugdijból elővánszorgott öregek, ám ha nem ment másként, tudtak rikácsolni is, néhai haditeljesítményeikre hivatkozván, mialatt odaodacsaptak hatvanasévekbeli szablyáikra. Különösen a császár és király személyét szerették dicsőítésük tárgyául venni s azonkívül az uralkodóház férfinenemen levő tagjait. Frigyes főhercegről például éppen a ravaruszkai dühöngő napok után, ahol is csúnyán elrakták a kedélyes feldmarsallt, öt énekre osztott eposzt vitt be a Frontkämpfer szerkesztőségébe egy százkilencéves lovassági tábornok, aki olyan gyenge volt már, hogy a kardját maga után húzta a földön.

A költő, ahogyan mindezt megjárta volna magában, érezte, hogy Hunke kapitány nem adja fel pillanatnyi szeszélyét, hanem ezután is hozzáírnyítja majd a hadastyánpoétákat, küzdelmes napokat kell még megélnie a császárvárosban.

Aközben február huszadika körül járt észrevétlenül az idő s tavaszias szél kezdett lengeni a pozsonyi Fehérhegyek felől. Akinek az arcába csapott egyszer, új reménykedésre gyúlt, hogy rövidesen vége lesz tán a háborúnak.

A második tavasz lett volna ez, mióta megvívta a lemergi csatát!

E napokban érdekes hír ütötte meg a költő fülét. Arról rebesgettek egyesek, hogy Bohinszky-nak, a lengyelnek s a magyar nemzet haláligbarátjának házassági tervei vannak. Sőt mások tudni vélték, hogy már utána is van a dolgok nehezének s együtt él az új feleséggel. Senki bizonyosat nem tudott: titokzatos hírek kavargtak. Bohinszky maga mély hallgatásba burkolózott,

miután csak az elmúlt héten tudta le azt a két kis napot, amelyet legutóbb szózott rá Hunke kapitány.

A Georg Koch-Platz sarkán a költő szerencsére éppen akkor ütődött össze Kavujával, a horgas ukrainaival, akinek legfőbb passziója volt, hogyha csak hozzájuthatott valami külvárosi vegyeskereskedésben, tökmagot vett húsz fillérért s azt ropogtatta még a szerkesztőségi órák alatt is. Már messziről intett a költőnek, miközben kárörvendő mosoly villant meg ragyás képén:

—Hallottad?

—Tehát igaz lenne? — lepődött meg a költő. Kavuja bólintott, ezúttal már komolyan:

—

—Úgy van. Bohinszky barátunk terve megmásíthatatlan.

—S ki lesz a feleség?

—Hiszen ép ez a körülmény az, amit sehogy sem ért meg az ember — méltatlankodott a halvérü ukrainai. — Egy dolog bizonyos csupán: hogy Bohinszky házasodni fog. De hogy ki lesz az ara, fogalmam sincs. Csak tapogatózni lehet a homályban...

—No és? — sürgette a költő.

Kavuja megvakarta az orra hegyét:

—Szimatomban indulva az az érzésem, hogy a hölgy, akit páruul választott, évek száma tekintetében jócskán túlhaladja őt. Ezzel szemben áll a vigasztaló körülmény, hogy az arajelőltnak hatszáz forint hozománya van. Ezüstben és sífónba zárva, háznál. Ennyit sikerült kihámoznom úgy ahogy, amikor tegnapelőtt délután néhány bizalmas szóra húzott félre Bohinszky ...

—Akkor hát mégis elmondott egyetmást — jegyezte meg a költő.

—No nem éppen. Hiszen tudod, milyen titokzat lengi körül ezt az embert. Annyit árult

el mindössze, hogy legyen kéznél minden pillanatban, mert maga sem tudja, mikor lehet szüksége reám. Tudniillik engemet szemelt ki egyik vőfélyének...

A költő akaratlanul mosolyogni kezdett. Amugyanakkor Kavuja is mosolygott, miközben folytatta:

— Másik vőfélynek viszont téged fog föl-kérni. E ténnyel voltaképpen azt a rokonszenvet akarja dokumentálni, amelyet első ifjúsága óta táplál a lovagias magyar nemzet iránt.

A költőt meglepte ugyan a bejelentés, de azért jó képet vágott hozzá:

—Hát ott leszünk, testvér ...

—Az még nem bizonyos — tette hozzá Kavuja —, mint ahogy az esküvő határnapja is a levegőben lóg pillanatnyilag. A dolgok sima lebonyolítását ugyanis szerfölött megnehezíti a Bohinszky makacs magatartása. Köti magát, hogy a hatszáz pengőök huszonnégy órával a nász előtt leolvasandók részére az asztalra. Ezzel szemben az örömszülők csupán az összeg egy tizenkettédét, azaz ötven forintot hajlandók folyósítani egyelőre. Ezért hiszem, hogy messze még az idő, amikor mi ketten vőfélyek leszünk a lakodalomban.

Azzal kezdet fogtak s mentek kétfelé. Kavulja a frontszerkesztőségnek tartott, a költő pedig a lakására indult, hogy befejezze azt az elbeszélést, amelyet türelmetlenül sürgetett immár napok óta Márki Dénes, hogy záros határidőn belül benyújthassa a Kleine Zeitung felelős szerkesztőjének.

Napok jöttek, napok mentek aközben s a tavasz is megérkezett egy márciuseleji napon. Új élet indult meg a Dunaágban: a bárkák és apró hajók körül élénk mozgolódás támadt s egy

délután látni lehetett, amint messze, túl-túl a Dunán is, vadmadarak véghetetlen oszlopa szállt a levegőben, északi tájak felé. Talán a nagy-orosz vagy lengyel mocsarak irányába menekültek a melegedő napok elől. Habfelhők lebegtek fönt-fönt... Mindenki ujjongani szeretett volna.

A sajtóirodában egyelőre változatlan maradt az élet. Gyűltek az akták, a dragonyosfőhadnagy napjában legalább négyszer kezdett sikoltozni, hogy mindjárt meg fog örülni az Írógépek zörögésétől, míg csak rá nem kiáltott Manussi kapitány:

— Ruhe! Vagy mars ki a frontra!

Akkor már Usedom szerkesztő is gyalogsági sapkát tett a fejére, egyébként polgári öltönyt viselt. A sapkát is csupán fidélis kedvében csapta a vakszemére koronkint. Most már, hogy nyeregben ült, még fölényesebb volt kapitányokkal és főhadnagyokkal szemben, mint azelőtt s kapitányok és főhadnagyok mindazáltal szembe-tűnően respektálták. Vagy egy hónap óta, ugyancsak a Seipl & Sohn cég kiadásában s természetesen a cs. és kir. hadügyminisztérium égisze alatt, megindult az »Oszták-Magyar Hősök« című képes heti folyóirat, amelyet Usedom szerkesztő úr szerkesztett szuverén hatáskörben. Tevénykedése abban csúcsonodott, hogy a cs. és kir. sajtóiroda fényképészeti alosztálya által átküldött fölvételekből kiválogatott tizenhat oldalra szóló anyagot s valamennyi alá odairta németül, mit ábrázol az illető kép. A monarchia egyes néptörzseinek nyelvére való átültetést már a Frontkämpfer szerkesztőségének önkéntesei végezték, így történt aztán, hogy minden kép alá legalább is ugyanolyan magasságú magyarázószöveget kellett nyomtatni, amilyen volt maga a fölvétel. Az egyes aláírások nevezetesen — a

németen kívül — magyar, cseh, olasz, lengyel, rusznyák, tót, szerb, oláh, vend, horvát, gorál és huzul nyelven is nyomdafestéket láttak. A képek magyarázószövegeinek megfogalmazásától eltekintve, ami ráérő ideje maradt Usedom szerkesztőnek a hét hat napjából, rendszerint arra fordította, hogy a kapitányok és főhadnagyk közt fölmerült közjogi vagy hadászati vitákat jobbra vagy balra döntötte el egyetlen szavával. S megfoghatatlan maradt, hogy kapitányok és főhadnagyk soha, egyetlen mozdulattal sem protestáltak Usedom ellen. Usedom szerkesztő ezenfelül egyik virzsíniát szívta a másik után s aközben — hastérfogata következménye gyanánt — szuszogott.

Egy napon, estefelé már, amikor csak ketten voltak a szobában, Usedom leereszkedett a költő mellé, egy széles karosszékebe. Ezúttal is szuszogott s a virzsíniáját rágta. Egy darabig hallgatott, majd megszólalt:

— No, hogy vagyunk, hogy vagyunk, lieber Herr Kollega?

— Köszönöm, kartárs úr — válaszolt szerényen a költő. — Semmi különösebb kifogásom a dolgok rendje ellen.

Usedom ismét elszuszogott, mint valami bálna.

S akkor így kezdte:

—Ha jól figyeltem meg, lieber Herr Kollega, ön fölötte sok energiát pazarol olyan dolgokra, amelyekre alapján semmi néven nevezendő szükség nincsen ...

—Csak a kötelességemet végzem — jegyezte meg kurtán a költő.

Usedom ismét szippantott vagy kettőt s akkor így szólt, atyai hangon:

— Megengedem. Ezzel szemben konstátálom viszont, hogy ön üdekedélyű, tapasztalatlan ifjú

még. Higyje meg — egy öreg izraelita barátja mondja önnek —, a harcoló front teljesítőképesége szempontjából teljesen nulla, hogy harmincöt vagy csupán négy aktát intéz-e el egy napon belül. Ja, das ist ganz Wurst!

— De hát mit tegyek? — szaladt ki a költő száján akaratlanul.

Usedom szerkesztő közelebb hajolt a költőhöz s megérezett minden szaván, hogy ezúttal a szive szerint beszél:

—Hogy mit? Nézzen végig énrajtam egyszer! Mit teszek én? Azt a látszatot űzöm, mintha nélkülözhetetlen lennék ama munkaterrénumon, amelyre — iszonyú kínok után — sikerült bedolgoznom magamat. Dehát tekintsen körül a krigsz-minisztérium egész apparátusán! Dolgozik itt valami? A kérdést egy öreg zsidó veti fel ön előtt, aki tapasztalt már egyetmást az életben, lieber Herr Kollega ...

—Kolléga úr a zsidó hitfelekezet tagjai közé tartozik? — érdeklődött kissé bátortalanul a költő.

Usedom ismét szippantott egypárat a virzsinán s döbbenetes lelkinyugalommal szólt:

— Hogy zsidó vagyok-e? De még milyen! Nagyzsídó, lieber Herr Kollega! Csak rám kell nézni s fölösleges a magyarázat. Önt persze fúrja a kíváncsiság ezek után, mi módon lehetséges, hogy egy prononszírozott izraelita ennyire befűrhatta magát egy ilyen antiszemita klikkbe? Elárulhatom, mert most már birtokon belül vagyok, sőt ha megfigyelte, föltétlen tekintélyt élvezek az urak körében. Többet mondok: a markomban tartom őket. Csodálkozik? Hallgasson ide! Ön előtt nincs mit takargatnom: kartársak vagyunk s nekem elvem, hogy az ifjúság hadd tanuljon az élemedettebb generációtól...

A költő még a lélegzetét is visszafogta, Use-dom szerkesztő pedig megropogtatta virzsíniáját s így kezdte, mialatt mélyen szuszogott:

— Mikor a sorozóbizottság úgy találta, hogy negyvenhat esztendőm dacára s ilyen has mellett is megfelelő leszek ágyútölteléknek, természetesen arra gondoltam rögtön, hogy élni célszerűbb, mint elpatkolni hősi halott képében. A bevonulásig volt még hat hetem: azalatt körülnéztem keveset. A cs. és kir. sajtóirodán akadt meg a szemem, amelynek őrnagy-parancsnokát, ezt a született urat, rég ismertem személy szerint is. A sajtóiroda persze komplett volt, ám amikor Eckener őrnagy úr elé terjesztettem a kérésemet, a legnagyobb készséggel megígérte, hogy mindent meg fog tenni érdekemben, ugyanis szükség lenne egy, a sajtóügyekben tapasztalt egyéniség tudására. Ám a dolgok neheze csak most következett el. Tudtam, hogy a sajtóirodába beosztott tisztek mentalitása kimondottan antiliberális, amiben némileg igazat adok nekik. Mert egy zsidó, ha megmelegsik valahol, türehetlenné válik. Ám a tiszt uraknak is vannak gyöngéik s erre alapoztam minden számításomat. Ah, mit nem tesz meg az ember, ha nincs kedve csatázni a fronton, lieber Herr Kollega!

Szusszantott párat s mélyen előrehajolva beszélt a költőhöz, mialatt őszinteség sugárzott dió-barna szeméből:

— Abból indultam ki, hogy nincs a világon olyan ember, aki ne érezné magát költőnek, illetve írónak s minél kevesebb jutott neki az isteni szikrából, annál érzékenyebb a tehetségére. Nos, mivel sejtettem, hogy üres órákban az itteni főhadnagyok és kapitányok is írnak kötött formában és prózában vegyest, mindenekelőtt

főszerkesztőmmel beszéltem bizalmasan s kifejtettem előtte, hogy miután semmi vonzalmat sem tudok fölfedezni magamban a sisakos rohamosztagba való beosztás iránt, ne csodálkozzék, ha mától kezdve — elszórtan — vacak verseket s némileg ostoba hadtani hozzászólásokat fog látni felbukkanni lapjában. Főszerkesztőm nyomban tudta, miről van szó, mert okos zsidó, lieber Herr Kollega! De mit nyújtsam túlságosan? Kiderült persze, amit jóelőre éreztem, hogy valamennyi kapitány és főhadnagy írói vénától telített s attól a perctől kezdve, hogy akcióba léptem, egy héten belül meg volt alapozva frontmögötti existenciám. Azóta is kinek a dsüge költeményét, kinek a fronttanulmányát adom le a lapban s mint vehette észre, tekintélyem megfellebbezhetetlen. Persze, némi akadályok is merültek föl először, mivel minden hely bezect volt, a berukkolásig szóló hat hét határideje aközben letelt s csak így történhetett meg, hogy öreg napjaimra bujkálnom kellett, mert több Ízben is szuronyos patrul keresett a lakásomon, mint lógóst. No, nem volt gyerekmunka, de végül csak sikerült kiverednem egy képes-újságot, amelynek briliáns szerkesztési metódusa fölött azóta is többízben fejezte ki csodálkozását a hadügyminiszter úr őexcellenciája.

A költőnek csak most nyílt ki a szeme, hogy a es. és kir. sajtóiroda kapitányainak és főhadnagyainak miért az a föltételnélküli respektusa Usedom szerkesztő személye iránt. Mielőtt azonban szólhatott volna valamit, Usedom mesternek volt még egy-két észrevétele:

— Mást mondok. Annyira körültekintő voltam, hogy még a dragonyosfőhadnagyra, e tétüre is kiterjedt a figyelmem, aki egy szobában dolgozik önnel, lieber Herr Kollega ...

—Hogy-hogy? — nézett rá kíváncsian a költő.
 Usedom új virzsíniára gyűjtött:

—Egész egyszerűen. Ami obszcén és frivol képeslap csak akadt a császárváros koszos kis boltjaiban, mind összevásároltam s hoztam neki. Szegény fejbajos alak, vihogott a boldogságtól... S hogy el ne felejtsem, még valamit! Mit tart Hunke kapitányról?

—Szélsőséges antiszemita — mondta feszélyezetten a költő.

—Úgy? — kérdezte gúnyval Usedom szerkesztő. — Én azt hiszem, hogy csak mocskos karakter. Mert az apró izraeliták ellen prüszköl, de kérdés, milyen álláspontot foglal el, ha egy nagy-hallal veti össze a véletlen? Ezt is eláruhatom. Mivel sejtettem idejében, hogy előbbutóbb gyalogsági csapatszolgálatra alkalmas egyednek fognak deklarálni engem is, jóelőre gondoltam a jövőre, ön alighanem észrevette már, hogy lapomban Hunke kapitány szokta taglalni napról-napra a Höfer-jelentéseket Nos, én voltam az, aki bevezettem őt a szerkesztőségbe s ott asztalt-széket biztosítottam' neki. Ezzel szemben Hunke kapitány volt az, aki három héten keresztül izzadtra verekedte magát mindennap, hogy M ne húzhasanak a harcvonalba... Ilyen antiszemitát! Hát karakter ez? Bizisten, röstellem magamat, lieber Herr Kollega!

Azzal felállt szuszogva, hogy recsegett alatta a szék:

—Amiket most hallott, tekintse bizalmas jellegű közléseknek.

—Kérem, kérem, kartárs úr — rebegte megilletődve a költő.

—Azért mondom önnek, hogy fölösleges erőpocsékolás ekkora vehemenciával feküdni neki

a napi penzumnak. A nagyántánt anélkül is meg-
 rak bennünket előbb vagy utóbb ...

A költő felugrott:

—Gondolja?

—Tudom. Majd egyszer ezt is kifejtem még
 ön előtt. Végül egy megállapítást még! Konsta-
 tálok, hogy önök a tehetségesebb faj, de a ve-
 zetéshez csak mi értünk. A kereszténynek lassan
 mozog az esze. Na, szervusz! — s a kezét nyúj-
 totta. — Ne felejtse el, lieber Herr Kollega, hogy
 amiket most hallott, egy bölcs izraelita mondta
 magának!

Fogta a kalapját s elment valamerre. A költő
 utánanézett, teljesen kiforgatva.

Akkorára kibomlott a tavasz. Vasárnap déi-
 utánonkint halottak lettek a Belváros uccái, mert
 mindenki a Kahlenberg vagy a Schneeberg irá-
 nyába menekült. Nem egyedül, hanem a párjá-
 val. Csak a költő járt egymagában ezeken a va-
 sárnap délutánokon. De sokat, nagyon sokat
 gondolt a menyasszonya csöndes és szomorkodó
 alakjára. Most már tudta, hogy pünkösd vasár-
 napja előtt fel fogja hozni. Nem várhatott tovább
 egyedül való gondolataival.

Aközben történt valami, ami egyelőre elbusi-
 totta a sajtóiroda valamennyi tisztjét s még a
 füleit csapkodó dragonyosfőhadnagy is hallga-
 tag maradt tőle vagy félnapig. Meghalt Szekulics
 kapitány, aki utolsó ivadéka volt az egykori gra-
 nicsároknak.

Sejtették mindnyájan, hogy aligha fogja meg-
 érni az ősz, váratlan elköltözése tehát megle-
 pett mindenkit. Köhécselgetett, mint máskor is,
 az utóbbi hetekben egyre-másra kimaradozott (a
 sajtóirodából, ám azért, hacsak lábra tudott
 állni, benézett kapitányokhoz és főhadnagyok-
 hoz. Pedig akkor láza volt már s minden két-

három lépés után lihegett. Félábrában a másvilágból nézett már vissza a bajtársakra, de azért mindig volt még egy-két észrevétele, vagy halk utasítása a költő számára, különösen, ami ama három budapesti orgánus ellenőrzését illette: a vakolok, a szociáldemokraták szócsövét s ama nacionalista mázzal bevont lázító hetiújságát, amely három gyanús sajtótermékről több ízben is esett már szó e följegyzések folyamán. Ilyen alkalmakkor megállt Szekulics kapitány a költő mellett, vállára engedte lankadó kezét és noha alig beszélt már, suttogva figyelmeztette:

—Erre a három destruktív orgánusra különös figyelmet szenteljen, kedves barátom, mert a sorok mögött szemtelen bujtogatást visznek végbe ... Úgy-e, megteszi?

—Megteszem, kapitány úr — mondta meghattottan a költő.

Ez a beszélgetés magyarul folyt le Szekulics kapitány és a költő között. Mert születése szerint rács lett volna a kapitány, de mint magyar állampolgár, hazája nyelvét szolgálta még szolgálati viszonylatban is, ha magyar állampolgárral került össze. Derék szokása volt ez Szekulics kapitánynak.

Egyszer aztán nem jött be többet. Először nem tűnt föl, csak akkor figyeltek föl kapitányok és főhadnagyok, mikor egy szerelmes tavaszi alkonyat felé a tisztiszolgája jelentkezett, hogy Szekulics kapitány úr sürgős természetű ügyben kéri magához Kóré önkéntes urat. De még abban az órában.

A költő felkapta a deréksziját s már ment is el-elfulva. Sejtette, hogy nagyon oda lehet a kapitány s talán már ma este megfűjják neki a takarodót. Negyedóra múlva ott állt az egyszerű szűk előszobában, közel a Belvederehez,

Aztán benyitott.

Sárgán feküdt a vas táboriágyban Szekulics kapitány s elhagyatva mindenkitől. Mert agglegény volt, senki közeli rokona s hogy ím elhaltak rég a granicsár-ösök, csak a tisztiszolga maradt körülötte. A költő futó pillantást vetett a csupasz falakra: egyetlen acélmetszetet látott csak az ágy fölött. Hadias és szörnyű jelenet rajta: az a momentum, amikor Trenk Ferenc díszmenetben vonul el félvad pandúrjaival Mária Terézia előtt... Rémület látszott a királynőn s a csűrhében felvonuló martalócok röhögtek. Lónyeringésszerűen.

Szekulics kapitány akadozva lélegzett már. Jobbkeze megmozdult, de karját nem tudta fölemelni többet, hogy kezét fogjon a költővel.

Annyit szólt aztán:

—Köszönöm, hogy ... eljött...

—Kapitány úr, parancsára itt vagyok! — felelt a költő s leereszkedett az ágy melletti székre. Mert Szekulics kapitány nagy elhagyatottsága mélyen lesújtotta.

—Később beszélni kezdett a kapitány:

— Veszett idők következnek el... reánk... de én bízom magában... kedves barátom...

Megakadt, köhécselt.

—Ígérje meg nekem — folytatta később nehezen —, hogy... minden körülmények között... teljesíteni fogja kötelességét... az uralkodócsaláddal szemben... Mert a sajtó máris... megkezdte a mérgezést...

—Ígérem, kapitány úr — mondta remegő hangon.

A kapitány hallgatott s a költőt nézte. Sokára-sokára megszólalt:

— Ez az egyedül... becsületes álláspont... Lehunyta a szemét, nem szólt többé.

A Költő elüldögélt még vagy félórát az ágya mellett, de mert Szekulics kapitány nem nézett föl attól fogva, felállt, tisztelgett előtte mégegyszer s nesztelenül kisurrant a szobából.

Másnap reggelre halott volt a kapitány.

Siket csönd lett tőle a cs. és kir. sajtóirodában. Napokon át lábujjhegyen jártak kapitányok és főhadnagyok.

Ezt a nagy hallgatást a Márki Dénesről szálló nyugtalan hírek verték fel mindössze.

Vagy egy héttel a Szekulics kapitány temetése után, amelyen katonai formációba sorakozva vett részt a Frontkämpfer komplett szerkesztősege is, Kavujával, a hajlottvállú ukrainaival ütődött össze a költő. Ekkor újságolta Kavuja, hogy Márki Dénes már csak cikk-cakkban mer végighaladni a Ringen, ilyenmód paklizván ki a kávéházakat, amelyek főpincéreinél súlyosan volt érdekelve anyagilag. Működési körzetét, amely kizáróan apró kölcsönök kipumpolását célozza, legutóbb a Karntnerstrassén-túli városrészbe helyezte át, amely még szűz területnek számít.

— Nincs ok különösebb aggodalomra — folytatta magyarázó hangon az ukrainai. — Hála Istennek, nagy kiterjedése van a császárvárosnak!

A költő azonban más véleményen volt:

— Jó, jó, de mi lesz ennek a vége?

— Hogy mi lesz? — mosolygott szélesen Kavuja, de inkább sajnálkozással. — Én csak egy megoldási eshetőséget látok. Bajtársunk bármi áron is, de áthelyezteti magát valamelyik kézi-gránátos rohamkülönítménybe s a legelső kínálkozó alkalommal átszökik az ellenséghez. Akkor mehetnek utána a hitelezők!

Ezeken az áprilisvégi napokon, csöndes alkonyatok felé, a költő gyakran üldögélt a kis

Uránia-kávéház terraszán, a Dunaág fölött, egyesegyedül. Néha a kis pincérleány környékezte meg egy mosollyal, hogy parancsol-e valamit? A költő fölrévült olyankor s megköszönte a figyelmességet. Aztán ült tovább s arcát az égnek fordította.

A felhőket nézte, amelyek kelet felé mentek.

HATODIK FEJEZET,

melynek folyamán a költő Hunke kapitány élé terjeszti császárvaclász-tárgyú hadielbeszélését s az elbeszélés teljes elismerését vivja ki a kapitánynak; gyanús előjelek arról, hogy Hunke nyílegyenesben tör a szignum laucisz felé, a kardokkal; a költő egyheti szabadságot kap s miközben hadnagy lesz, hazaindul, hogy most már magával hozza a felvidéki kislányt, mint feleségét; Budapesten meglátogatja kiadóját és lapjának Vezérigazgatóját, akiket nagyzási tébolyba ejt a költő páratlan pályafutása; egyben megjelenik a Balaton-kávéházban, hol a némethű szövetségesek és az ántántbarátok csatája dúl harmadik éve már; a költő Bécsbe toppan fiatal feleségével s andalogva járnak be a császárváros és közvetlen környékét. Újabb hírek Bohinszky komoly szándékáról.

Hogy ím eljött volna május közepe, a költő egy délelőtt fölvette derékszíját, belépett az Eckener őrnagy szobájába s előírászerűen jelentkezett a rokonszenves parancsnok előtt:

—Őrnagy úr, alázatosan jelentem, egyheti szabadságra volna szükségem!

—Ugyan! — kapta föl fejét Eckener őrnagy az iratok közül, amelyekben jóideje böngészgett már. — Aztán miért van szüksége pontosan egy hétre?

— Mert haza akarok menni a falumba, őrnagy úr. Feleségül veszem a menyasszonyomat

Az őrnagy meglepődött s talán ezért volt, hogy mosolyogni kezdett. De csak úgy a szeme sarkából, sok megértéssel:

—De hiszen még nagyon fiatal!

—Őrnagy úr, négy esztendeje vagyok már vőlegény — vágott szavába a költő — s csaknem születésemtől játszótársam volt az a kislány, aki esztendők óta epeszti magát több ok miatt is. Hogy csak egyet említsek: elesett a bátyja és két unokatestvére s engemet se látott közel két esztendeje. Hűséggel vár reám, szegényke...

Az őrnagy közelebb lépett s a kezét nyújtotta:

— Szívemből gratulálok s ha már benne vagyok, gratulálok hadnagyi kinevezéséhez is!

A költő érezte, hogy szédülni kezd. Eekener őrnagy mosolyogva folytatta:

— Csak egy nappal előbb akartam meglepni vele, mielőtt megjelent volna a Streffleur's Militár-Blatiban, de ha már így vagyunk, nem rejtegetem tovább. Vagy tíz nappal ezelőtt bizalmas táviratot intéztem hozzám az ezredparancsnoksága, hogy megfelel-e mindenben a hadnagyi kinevezés előf öltételeinek. Természetesen igennel válaszoltam.

A költő mereven tisztelegve állt az őrnagy előtt, az pedig azt kérdezte váratlanul:

— Mi az oka tulajdonképpen, hogy a háború kitörése óta egyáltalán nem lépett elő?

— Őrnagy úr, alázatosan jelentem, a háború ötödik hetében megsemmisült az ezredem...

S előadta, hogy mivel a világon semmiféle csapatkötelékhez nem tartozott akkor az össze-

visszatért északgalíciai fronton, kétnapos erdei bolyongás után, felvidéki honvédek közé állt be s azok soraiban verekedte végig a legszomorúbb ősz összes csatáit. Súlyos sebeivel sok-sok kórházban hanyódott aztán s csak akkor küldött magáról írásbeli jelentést a káderhez, amikor jobban lett. Történt pedig ez hat hónappal előbb. E hat hónap alatt a kádertől, ahol halottnak könyvelték el régen, hivatalos utón kezdtek érdeklődni a honvédezrednél, amelynek kötelékében harcolt s kapta kitüntéseit. Biztos tudomása van róla, hogy a honvédektől a legkitűnőbb minősítés ment róla a káderhez... Eckener őrnagy újra mosolygott:

—Három-négy nap múlva föltétlenül megjelenik a Streffleur's Militär-Blatt s hozni fogja a kinevezését. Láttam már levonatban. Addig elkészülhet az új uniformis és — természetesen — a tiszti kardot is megveheti. A szabadságot megadom s fogadja mégegyszer kettős gratulációm!

—Köszönöm, őrnagy úr — szólott elfogódott hangon a költő.

Az őrnagy kezét szorította vele s a költő kibotorkált.

Kibotorkált, félig eszmélet nélkül a boldogságtól. De mielőtt még magához tért volna a szédületben, a sajtóiroda helyiségein átrohant az esemény híre. S jöttek egymásután kapitányok és főhadnagyok, elésiettek a kis gépirólányok, belódult Tkács sajtóirodai szolga s mind-mind a kezüket nyújtották. Még a füleit csapkodó dragonyosfőhadnagy is erőt vett magán félpillanatra, fölállt az asztal mellől, ahol akkor is boglyában heverték az elintézetlen ügydarabok s a frivol tartalmú élelapok) a költőhöz lépett s leereszkedve szorította vele kezét:

— Also, servus! Ich muss dir auch gratulieren!

Azzal visszaült s öt perc múlva már a markába kuncogott. Valami pikáns illusztráció tetszhetett meg neki annyira.

A Frontkämpfer szerkesztőségében nem sokat sejtettek meg a nap szenzációjából, mert amikor — úgy félóra múlva — Márki Dénes nyitott be a sajtóirodába, gyanútlanul kezdte:

— Hunke kapitány úr kéret, éspedig rendkívül sürgős természetű ügyben...

— Máris rendelkezésére állok, pajtás — tekintett rá fátyolos szemmel a költő. — Tudod-e, hogy hadnagy lettem?

Márki Dénes hirtelen megkapaszkodott egy széken, hogy el ne vágódjék. Aztán — époly hirtelen — egyet fordult s ott, a sajtóiroda legközepén, nyakába borult a költőnek. De nem tudott többet mondani ennél az egy szónál, amelyet össze-vissza hadart:

— Barátom... barátom... barátom...

Ahogy magára maradt a költő, egyszerre balsejtelem vette elő. Mert Hunke kapitányra gondolt.

Egy hete volt legföljebb, hogy Márki Dénes barátjának átadta az elbeszélést, melyben a tiroli császár vadászok haditényei iránt lelkesedett. Harsogó előadásmódban s önzetlenül. Így kezdődött:

«Tudjátok-e, ki a császár vadász?

Dehogyan is tudjátok!

Emberszeretet és Istenhit a béke letűnt napjaiban, elszánt düh és makacs szembenállás a dacoló ellenség előtt...

Ez a császár vadász!

Agyaggal televert szakáll az állon, porcellánpipa a szájban s porcellánerkölc a szívben. . .

Ez a császárvadász!

Fözlúgnak a hegyekre, mint a felhők rohanó árnyékai s lezúgnak a hegyekről, mint a fergeteg, mint az árvíz! S nem marad élet havasostromló bakancsaik nyomában ...

Ah, a császárvadászok!«

Némi fordulattal Hofer András szellemére való utalás következett ezután és így tovább, míg csak vége nem lett az elbeszélésnek, melynek végső sorai fürgetegben csaptak össze.

Egy hete múlhatott már, hogy Márki Dénes a remekbeöntött német átültetést személyesen vitte be Hunke kapitány szerkesztői szobájába, természetesen az eredeti magyar példánnyal együtt. Hunke kapitány azóta minden föltevés szerint elolvasta a további haditényekre ösztökélő beszélyt s a valószínűség amellet szolt, hogy megnyerte tetszését. A költő balsejtelmét azonban egészen más okok idézték elő s ezért gondolt némi szorongással a Hunke kapitánnyal való legközelebbi találkozásra. Mert megérezte, hogy a kapitány ezúttal egy másik monarchiabeli néptörzs kiegészítő-csapattesti kötelekéből való elbeszélésre fogja föl hívni figyelmét, megadván egyben az esztétikai jellegű direktívákat is,

S a költő sejtelve ezúttal is bevált.

Mert ahogy benyitott és jelentkezett, Hunke kapitány feltűnően előzékeny modorban fogadta, ami abban állt, hogy az íróasztal mellől biccenett feléje. Azóta, hogy utoljára fordult meg itt a költő, új trófeákkal szaporodott a kapitány szerkesztőségi szobája. Azért volt frontszerkesztőség, ha mindjárt Bécs város legközepén is! Hunke kapitány először valami cikket korrigált végig, majd fölpillantott, miközben má-

sodszor is biccenteit. A biccentés a hajlandóság jele volt Hunke kapitánynál:

—Nos, egyévi önkéntes-tizedes Koré, ha jól vagyok értesülve, gratulálnom kell magának ... Igaz?

—Kapitány úr, alázatosan jelentem: igaz! — csapta össze bokáit a költő.

—A kapitány nyáriszeplős orrának végében némi gúny rezgett. Hiába, soknak találta, hogy valaki káplárból hadnagynak pattanjon elő. Meg is jegyezte:

—Szép, szép... De ha jól sejtem, bizonyos befolyások is megmozdultak az érdekében...

—Ó nem, kapitány úr — szólt közbe vakmerően a költő. — Kizáróan szolgálati időm, meg harctéri kitüntetésem segítettek hozzá!

A hadiérmekek említésénél savanyúra nyúlt el a Hunke kapitány álla:

— Ah, valóban... Hisz ön a fronton is megfordult ... Persze, persze ...

S tovább korrigált az asztalnál. Mert valahányszor frontérmekről hallott Hunke, mintha csak szívendőfték volna. Ha meg kitüntetések-ről is szó esett, fuldokolni kezdett.

Abban az időben nyílt titok volt, hogy a kapitány-szerkesztő tűzön-vizen át meg akarja szerezni legalább is a szignum laudiszt, de a kardokkal. Nem a fronton végbevitt csodatételei révén persze, hanem lapja nivójának még hatékonyabb fejlesztése árán. Hogy magára hívjon föl némi figyelmet, valósággal gyötörte a tizenhárom néptörzs képviselőjében bevezényelt szerkesztőségi önkénteseket. Legutóbb már nem is ereszkedett szóba velük, hanem napiparancsban (Tagesbefehl) tudatta utasításait s az elmúlt héten magábanálló vexaturát eszelt ki, hogy ráncbaszedje őket, mint fegyelmezetlen civil-bandát. Mi-

vel az elmúlt héten négy mássalhangzó helyett öt mássalhangzó, következett a Frontkämpfer csehszövegű kiadásában, Hunke kapitány az egész polgári társaságot (Civil-Gesellschaft) frontadjuztirungba öltöztette, teljes tábori fölszereléssel, százhusz éles tölténnyel a torniszterben, tábori ásóval a balcombon s úgy kellett izzadniuk a szerkesztőségi asztalok fölött, bornyúval a hátukon. Tudták jól e halálnak-szánt fiuk, miért tobzódik ennyire a kapitány. Mivel egy olyas eshetőség pusztá hírére, hogy a frontra találják kivezényelni, izületi csúzt kapott, legalább így akart kiverelkedni valami hadiérmet a szíve fölé. Meg volt győződve mindenki, hogy e brutális szívósság hatása nem marad el s Hunke kapitány előbb-utóbb kivakar magának egy szignum laudiszt. A kardokkal persze.

A költő még mindig az ajtóban állt, szorongva vévén a lélegzetet, mert fogalma is alig volt, mit akarhat tőle az ádáz frontlapszerkesztő. Akkorára Hunke kapitány is végzett az asztalra kiterített penzummal s föltekintett:

— Hja, igaz. Magáról szinte megfeledkeztem, egyévi önkéntes-tizedes, illetve most már hadnagy Koré... De nem csodálom — s hátrasímitotta gyérülő kóchaját. — Az ember minden figyelmét koncentrálni kénytelen, hogy ellenőrizze azt a fércteljesítményt, melyet e bagázsalakulat részéről kell tapasztalnom mindennap. Mikor azt mondta: »bagázsalakulat«, az önkéntesek szobája felé mutatott busán.

Aztán föl és alá kezdett járkálni sok hév közt. Így kezdte:

— Also... Amit ön legutóbb produkált, legteljesebb rokonszenvemem és csodálatomat vívta ki, egyévi-önkéntes-tizedes Koré ... Mert olvastam már a frontbeszélyt, melynek célja a csá-

szárvadászok harcikészségének s mindenkori fölényes lendületének kimutatása ...

A költő szerényen kottyantott közbe:

—Ó, kérem, kapitány úr ...

—Fogja be a száját, egyévi önkéntes-tizedes, Koré, amikor én beszélek — intette le a költőt —, mert csak zavar gondolatmenetem kifejtésében! Hogy azonban el ne felejtsem, legutóbbi tárcacikkelyének honoráriumra rendelkezésére áll Fucsik őrmesternél... Verstanden?

—Jawohl, Herr Hauptmann!

Am Hunke kapitány ekkor már nem figyelt oda, mert minden agyműködését a császár vadászok támadó szelleméről való költői mű taglalására koncentrált:

—Csak ismételhetem, hogy legutóbbi elbeszélése helyenként elragadtatásra készített. Különösen a művön végigvonuló kipróbált uralkodóim szellem az, amelyért elismerésemet vagyok kénytelen nyilvánítani. Föltétlenül ajánlatos lenne, hogy ebben az eszmekörben mozogjon továbbra is és ilyen irányban fejlessze stílusát ...

—Igenis, kapitány úr... — rebegte megilletődve a költő.

Hunke kapitány itt már fölcsettant:

— Ruhe! Itt csak én beszélek! Ismételten kikököntetted a gondolati üzésemből! Habt Acht!

A költő oszlopba merevedett s nagyot nyelt.

—Igenis — folytatta aztán maga elé tűnődve —, hadaink minden vonalon ellenséges földön állnak s ennek folyománya gyanánt a jövőben hihetőleg csakis ennek a császárhú eszmekörnek lesz létjogosultsága katonai és publicisztikai téren egyaránt... Verstanden?

—Jawohl, Herr Hauptmann! — tátogott a költő.

A kapitány egyszerre mintha megbánta volna előbbi kifakadását, mert szemlátomást szívesnek igyekezett mutatkozni. Minden átmenet nélkül. Alighanem észrevette magát, hogy lapjának tervbevett nívóemelésénél szüksége lehet a költő közreműködésére is. Engedékenyebben szólt:

— Nos, lenne talán valami megjegyveznivalója, egyévi önkéntes-tizedes Koré?

A költő újabb tisztelgésbe vágta magát. Talán tizedszer már, mióta Hunke kapitány elé került:

—Kapitány úr, jelentem alázatosan, egy tiszteletteljes kérdésem volna...

—Csak ki vele! — biztatta a kapitány, miközben csípőre helyezett kézzel vetette szét a két lábát s hirtelen megzördült rajta a derék-szijára akasztott kézigránát.

A költő mélyet lélegzett s így kezdte, némi szorongással:

— Kapitány úr, alázatosan jelentem, egy dologgal nem vagyok tisztában. Nevezetesen: a minap serkentő tendenciájú harciverset hozott be hozzám egy módfölött élemedett tábornok..

—— Gyalogsági tábornok volt?

— Igenis, kapitány úr...

—Hát én küldtem önhöz — vallotta be Hunke kapitány —, azzal pedig, hogy a költemény bírálatára, polgári hivatásánál fogva is, egyedül ön lehet illetékes. No, és mit csinált őexcellenciájával?

—Körülbelül megérttettem vele, hogy a vers nem üti meg minden vonatkozásban azt a színvonalat, melyet a Frontkämpfer felelős szerkesztője azok számára jelölt meg, akik kívülről akarnak bejutni a lap hasábjaira. E szempontom körvonalozása közben természetesen előzékeny voltam s mellesleg nagy súlyt helyeztem a szub-

ordináció által előírt követelmények szemmel-tartására is...

A kapitány elragadtatva kiáltott föl:

— Egyévi önkéntes-tizedes Koré, ön valóban született diplomata! Önt az Isten küldte, hogy segítségemre legyen sokszor súlyos megbízatásom valóraválthatására irányuló törekvéseimben! Ezekkel a versekben dacoló generálisokkal, hogy őszinte legyek, sok kilátástalan tusám volt eddig is... Egyévi önkéntes-tizedes Koré, én ezentúl is önhöz fogok utasítani minden poéta-tábornokot !

S mintegy magyarázatul hozzátette még:

— Ön ugyanis, mint vérbeli egyén a szakmájában, több szabadsággal mondhat véleményt, amivel szemben én egyes vonatkozásokban megvagyok kötve ... Köszönöm önnek, egyévi önkéntes-tizedes Koré. Ezekután csak egy elintézetlen pont lenne hátra.

A költő pislogni kezdett. Hunke kapitány viszont tenyerét a költő vállára rakta föl s így intézte hozzá a szót:

— Amidón ismételt elismerésemet adom tudára a császár vadászok harctéri teljesítményeit tárgyazó elbeszélésének reám gyakorolt hatását illetőleg, közlöm önnel, hogy három héten belül egy másik Feuilletonra lenne szükségem...

Költőnknek a szeme sem rebbent, Már csak arra volt kíváncsi, hogy ezúttal a monarchia melyik néptörzse következik soron? Megtudta hamarosan.

— Szeretném — folytatta rendületlenül a kapitány —, ha következő elbeszélés-cikke tárgyát a Csehország területéről rekrutált kiegészítő-csapattek valamely haditénye képezné... Verstanden?

— Jawohl, Herr Hauptmann! — jelentette ki minden emóció nélkül a költő. — Három héten belül okvetlenül szállítani fogom a cseh csapatok méltatását...

Eszeágában sem volt, hogy a legcsekélyebb kifogást próbálja is emelni a föladata ellen. Régen rájött már, hogy a katonának egyetlen kötelessége: tüzelni s végső esetben elesni dicsőn.

Hunke kapitány e napon rendkívül meg volt elégedve a költővel s hajlandósága jeléül nem csupán kezet adott neki, hanem megcsillogtatta előtte azt az eshetőséget is, hogyha szerencsésen végbeviszi a különböző néptörzsek hadköteleseiről tervbevett tárcaláncolatot, magasabb elismerésben részesülhet. Esetleg a szignum laudisz sem fog elmaradni, természetesen a kardokkal. Legvégül íróasztalához ült s jókedvűen szólt:

— Most pedig kiadom az írásbeli utasítást, amelynek alapján eddig beszolgáltató két tárcacikkelye után őrmester Fucsiknál fölveheti az előírászerű honoráriumot, egyévi önkéntes-tizedes Koré...

Felállt, átnyújtotta a papírlapot s mégegyszer erőt és kitartást kívánt a költőnek.

A költő viszont, kezében a papírlappal, egyenesen Fucsik őrmesterhez indult. Szobája ott állt a folyosó végében, közvetlen szomszédságában a félreeső helynek és az »egyes« cellának, működően Fucsik őrmester úr mint a Frontkämpfer kiadóhivatalának pénzkezelője. Morva volt Fucsik őrmester, karikalábakkal s némi hajlamossággal az irodalom, iránt. Csak ezzel magyarázható, hogy mialatt valamennyi alantasát egy-egy bajuszhegy-rándítással röpitette ki a szobából, a költővel szemben minden pillanatban ellágyult. Gondolta nem egyszer a költő, hogy Fucsik őrmester alig-

hanem szentimentális érzéseket táplál szívében, melyek vers alakjában csordulnak ki belőle s csak az alkalomra les, hogy átnyújthassa őket.

Hát volt benne valami!

Ahogy költőnk benyitott volna a kiadóhivatal helyiségébe, Fucsik őrmester felállt s kivételes udvariassággal sietett eléje:

— A, ez valóban meglepetés, önkéntes úr! Isten hozta! Isten hozta! Miben állhatnék rendelkezésére?

A költő átadta a papírlapot:

— Hunke kapitány úr írásbeli utasítása. Némi összegről lenne szó, ha igaz.

Fucsik őrmester belenézett, először nagy figyelemmel olvasta el az írást, majd maga elé pislogott s az orra tövét kezdte vakargatni, mint aki nem ért valamit.

— Baj van talán? — kérdezte a költő.

— Azt hiszem — bólintott Fucsik őrmester. — Mert ha emlékezetem nem csal, önnek, önkéntes úr, a mai napig mindössze egy írása látott napvilágot a Frontkämpfer hasábjain...

— Úgy van!

— Ezzel szemben e papírlapon két tárcacikk honoráriumának kiutalására utasít Hunke kapitány úr — morfondírozott magában. — Ez, egyszerű kifejezéssel élve, tökéletes képtelenség.

A költő magyarul próbált:

— Azt hiszem, őrmester úr téved. Mert miről van szó alapjában? Arról, hogy második számú elbeszélésem, melynek tiszteletdíját szintén most kellene fölvennem, csak két-három nap múlva fog megjelenni nyomtatásban...

Fucsik őrmester beletúrt a hajába, teljes marokkal s egy nagyot fűjt:

— Hiszen ép ez a képtelenség, amelybe bele kell bolondulnom. Én ugyanis kizárólag a már

nyomtatott művek írói honoráriumát tudom kiszámítani ...

Itt már a költő kezdte nem érteni a dolgok összefüggését. Szerencsére, fölvilágosította Fucsik őrmester:

—Tudni kell, önkéntes úr, hogy a honoráriumot centiméterhossz szerint kalkuláljuk. Ahány centiméter a mű, annyiszor kettő fillért kap a szerző. A hosszúság kirárolag nyomtatott sorok terjedelmére lévén érvényes, valóban a téboly határán állok, amikor kézírás alapján kell kalkulálnom. Hó-hopp! Most jövök csak rá, hogy nem is hozta le a kéziratot, önkéntes úr!

—A kézirat a nyomdában van — jegyezte meg a költő.

Fucsik őrmester másodszor is beletúrt a hájába, ezúttal mind a tíz ujjával s megtörtén súgta maga elé:

— Nem tudom ... nem tudom .. mit csináljak?

A költő megsajnálta:

— Ugyan kérem, őrmester úr, misem könnyebb ennél! Azt az elbeszélést, amelyik már megjelent, kifizeti most, a következőt egy hét múlva. Majd feljövök érte...

— Önkéntes úr — csillant meg hálásan a Fucsik őrmester szeme —, köszönöm ezt, nagyon köszönöm, ön valóban súlyos gondot vett le a vállamról.

Odalépett a költőhöz s két kézzel rázta meg a kezét.

Aztán visszament az asztalhoz, leült, előkereste a collstokot s három percen belül lemérte a honvéd-elbeszélés hosszúságát. Hetvenkilenc centimétert tett ki s Fucsik őrmester kettő koronát és harmincyolc fillért fizetett ki érte, mint a katonai kincstár tiszteletdíját, két fillérjével számítva centiméterjét.

Ez volt a legkisebb honorárium, melyet a változékony esztendők folyamán valaha is zsebre gyűrt a költő.

Hősünk megköszönte az összeget s már-már távozni készült, mikor az őrmester visszafogta egy pillanatra. Szerényen, sőt szemérmesen szólt:

—Egészen bizalmas dologban, önkéntes úr...

—Parancsoljon, őrmester úr!

Fucsik őrmester ekkor összehajtogatott papírlapot húzott ki a blúza bal felsőzsebéből, szépen letisztázva s átnyújtotta a költőnek. Alig tudta kimakogni:

— Szíves elnézését és pártfogását kérném...

A költő belepillantott a versbe. Rohamteljesítményekre animáló lírai megnyilatkozás volt s refrénje így hangzott, persze, hirtelen fordításban a német eredetiből:

Mert a 29-es vadász

Éjjel-nappal mosolyogva hadász...

Aláírva: »Fucsik Jan valóságos és tényleges továbbszolgáló őrmester.«

Fucsik őrmester tudniillik a 29-es vadászoknál szolgált egykoron s régi emlékeinek hatása alatt applikált 29-es jágert a költeményébe.

A költő, miután végigfutott a zörgő versezeten, fölneézett és így szólt:

—Őrmester úr! Az ön riadószerű műve minden föltevés szerint meg fog jelenni a Frontkämpferben. Éspedig mind a tizenháromnyelvű kiadásban.

—Ó, önkéntes úr, önkéntes úr! — dadogta Fucsik képtelen meghatottságában.

A költő tovább biztatta:

— A költeményen átvonuló szellem ugyanis olyan természetű, amelyre legnagyobb szükség-

günk van a mai vészterhes időkben. Magától értetődően Hunke kapitány úrnak is lesz még beleszólása, megnyugtathatom azonban, hogy mindent meg fogok tenni, amennyire önkéntes-tizedesi befolyásomtól telik ...

Fucsik őrmestert annyira megrendítették e szavak, hogy egy betűt sem tudott kinyögni többé. Csak vihogott, félig eszét veszelve. A költő viszont azt a cinikus tervet forgatta magában ezalatt, hogy — török-szakad! — de a költemény nyomdafestékhez segíti a Frontkämpferben, alájanyomtatván, hogy szerzője valóságos és tényleges továbbszolgáló őrmester. Hadd pukkadjanak a tábornokok!

Sejtette különben, hogy két-három napon belül megjelenik hadnagyi kinevezése és mert tudta, hogyha magával hozza egyszer menyasszonyát, mint ifjú menyecskét, egyideig aligha lesz kedve költői alkotásokhoz, még aznap este nekiült az elbeszélésnek, mely a cseh kiegészítő csapatettek haditényeit méltatni lett volna hivatva. Nem is ment nehezen:

»E legények a hajdemákok aztán!

Legyenek pemákok, legyenek morvák: nem számít. A félszemű Zsiska dühe viszi őket előre, valahányszor ez uralkodóhű nemzetiség hadrakelt tagjainak ajkán megzendül a mai idők szellemére oly jellemző csatakiáltás: Für Kaiser und Reich!

Valóban: a császárért és birodalomért.

E kettőnek támoszlopai ők mindenekfölött...«

És így tovább az elbeszélés, melyet még azon az éjszakán be is fejezett a költő s másnap reggel átadta Márki Dénesnek lefordítás és a Hunke kapitányhoz való továbbítás végett. Márki önkéntes igen-igen rossz bőrben volt már e május

hónap folyamán. Ezúttal történt első ízben, hogy bevallotta leplezetlenül:

— Egy betyár vasam sincs, testvér... És ha nem érkezik valami túlvilági segítség, de még a mai napon, legelni mehetek a Práterbe...

A költő megilletődött az anyagi szükség e halmazata előtt s ott helyben fölhatalmazást irt, melynek értelmében nem csupán a császárvadászvilágból vett frontbeszélés, hanem a legutóbb benyújtott cseh-novella honoráriumát is jogában áll fölvenni és a maga egyéni céljaira fordítani Márki Dénesnek. Miről lehetett szó, mint összegről? Három korona és ötven fillérről a legkecsegtetőbb esetben. Márki önkéntest mindazonáltal annyira meghatotta ez a váratlan előzékenység, hogy csaknem kezét csókolt a költőnek, hozzáfűzvéen persze, hogy az összeget kizáróan mint kölcsönt hajlandó elfogadni. Határidőre és becsületszóra.

A költő, ahogy a cs. és kir. sajtóirodába lépett volna be ezen a délelőttön, kapitányok és főhadnagyk már messziről nyújtották feléje a kezüket:

— Gratuliere, lieber Kriegskamerad!

A költőt szédület fogta el: hadnagy lett. Még a dragonyosfőhadnagy is felállt, szerencsét kívánt, aztán visszaült és tovább kuncogott a markába. Annyi ideje sem volt, hogy föl tudott volna lélegzeni, amikor jött Tkács sajtóirodai szolgálója s jelentette, hogy Eckener őrnagy úr kéreti sürgősen.

Félperc múlva a költő ott állt az őrnagyparancsnok előtt, aki komoly volt most is, mintha valami titkolt bú emésztette volna. így szólt a költőhöz:

— Igazán örülök a kinevezésének, mert megérdemelte. Egyúttal közlöm, hogy mától kezdve

ön lett a magyar ügyek önálló hatáskörű referense a cs. és kir. sajtóiroda keretén belül.

— Köszönöm a bizalmat, őrnagy úr — mondta hálásan a költő.

Eckener őrnagy maga elé nézett egy pillanatra s akkor azt kérdezte:

—Kész a hadnagyi uniformis?

—Kész, őrnagy úr!

—Akkor siessen haza, öltözzék át s jelentkezék nálam! Mikor akar indulni?

—Ha lehetséges volna, még ma, ebéd után, őrnagy úr...

—Rendben van — bólintott Eckener őrnagy.

— Adok önnek tíznapi szabadságot. A viszontlátásra! Szervusz!

Szédülten botorkált ki a költő és egyenesen hazarohant. Félóra múlva kifogástalan hadnagyi egyenruhában nézett vissza magára a falitükörből: csillogó sárga lábszárvédőben, tisztisapkában, melynek arany rózsája alatt ott volt a rézkürtbe foglalt fehér tiroli sas. Kard helyett takaros tisztibajonettet csatolt föl.

Soha talán még olyan öröme nem volt, mint abban a soha vissza nem térő pillanatában!

Újabb negyedóra múlva le jelentkezett Eckener őrnagnál, aki hivatalosan is tudomásul vette a kinevezést, aztán sorba mutogatta be kapitányoknak és főhadnagyoknak. Látható örömeük telt a fiatal hadnagyban. Mikor végül, úgy délfelé, elbúcsúzott tőlük, szerencsét és boldogságot kívántak neki valamennyien.

Akkor aztán elindult, hogy magával hozza Bécs városába azt a szomorú és csendes felvidéki kislányt.

Délután kettőkor az Ostbahnhofon volt. S csak akkor eszmélt rá először, hogy a tavalyi esztendő december elseje óta nem is ült vonaton.

Ám a vonaton sok egyéb más is eszébe jutott, ami a hétköznapi élet robotjában mélyen a tudata alatt lappangott csak.

Tisztekkel és önkéntesekkel volt zsúfolva minden fülke, akik lélegzethalva siettek hazulról a harcterek felé. Mert a hadszíntereken e május hónapban lángoltak föl legdühödtebben a csaták. A Pripjaty-mocsarokról lefelé, egészen a bukovinai Oknáig akkor készült embermészárló lovasrohamaira Bruszilov tábornok a legyöngült osztrák-magyar ezredek ellen. Ezalatt az Isonzó és a Piave táján magyar hadosztályok hajszolták maguk előtt a kétségbeesett olasz katonákat, a tiroli havasokról meg császárvadászok regementjei zúdultak le az oldalukba, mint az árvíz! Messze nyugaton pedig a német nemzet minden törzsű fiai verekedtek a világ csodálatára s haltak meg Verdun alatt tízezzrel... Érezte a költő, hogy az élet-halál kérdése ez mostan, mert vele-utazott tisztek csüggedt szavaiból kivette, hogy a népek most dúló csatájához fogható nem volt még, mióta ember van a földön. A költő bús szorongások közt gondolt halállal viaskodó pajtásaira, kik a Dolomitok sziklahavasai közt törtek előre felhőrengető magasságban ... S noha a tisztek bizakodtak, nem tudta elnyomni kellemetlen érzését, hogy rossz vége lesz a dolognak. Mert akkor már a világ fele marsolt ellenünk fegyverben. Csak arra könnyebbült meg, mikor Kelenföld körül oldalfegyverét kezdte fölcsatolni s mégegyszer megnézte kis kézitáskáját, benne van-e második könyvének kézírata?

Mert magános bécsi éjszakáin ezzel is elkészült december óta.

Ifjúkori elbeszéléseit gyűjtötte össze ebben a kötetben, nagy gonddal letisztázva s ezeket né-

hány újabb s hatalmas háborús emlékével egészítette ki. Meglepetés volt ez a kiadó számára, aki három hónap óta nem győzte lelkesíteni eléggé, hogy csak nekifeküdni szabad óráiban! Egyetlen levele utóiratából nem hiányzott a biztató fölkiáltás: »Excelsior!«

Ahogy elhagyta volna a Keleti pályaudvart s kocsin indult meg a Rákóczi-útnak, újnak tűnt föl előtte a város. Szélesebbre tágultak az uccák tavaly november óta s mintha világosabb színe lett volna mindennek. Egyre-másra gyászfátyolos asszonyok és leányok bukkantak föl a két gyalogjárón, szinte roskadozva hősi bánatuk terhe alatt, ami szívenütötte a költőt. Ám az ifjú hadnagy naiv lelkeség volt még ama régi május hóban s nem tudta, hogy Budapest nyakig volt már akkor az ál-hadiözvegyekben és ál-hadi-menyasszonyokban. Ezek az ötletes teremtések tudniillik, miután férjük békés polgári halállal múlt ki egykoron, vőlegényük viszont soha nem akadt, most — az általános bú idején — mély gyászba borultak, hogy nekik is jusson valami a nemzeti közrészvétekből.

A költő könyvkiadójának boltja előtt szállt le a kocsiból. Mert itt szeretett volna végezni mindenekfölött.

Ámde nem volt ez oly játszi vállalkozás, mint ahogy magában kitervezte szépen. A lelkes kiadó ugyanis csak harmadfél óra múlva engedte ki a karjai közül, még az utolsó percben is utánafutott az uccára s megfogta a bajonettjét. És meg kellett ígérnie a költőnek, hogy mielőtt továbbutazna, legalább húsz percre felkeresi még, hogy folytassák az előre még ki nem aknázott eszmecserét.

Ahogy belépett volna a boltba, a kiadó éppen valami számadás fölé merült el. Hirtelen fölné-

zett a pápaszeme fölött s abban a pillanatban fel is kiáltott:

— Kit nem látnak szemeim! Hát hadnagy lett, ifjú barátom!? De hogy erről nem is értesített! Kolosszális! Engem egyébként nem lep meg semmi, mert megmondtam idejében, hogy repülni fog előre ...

Csak ekkorára sikerült előszuszognia a helyiség közepéig. Megrázta a költő kezét, nagy-nagy hevületében:

— Isten hozta, ifjú barátom! Örvendek, hogyne örvendenék! Parancsoljon beljebb!

S már tuszkolta is maga előtt hátrafelé, az irodának. Ahogy elhelyezkedtek volna ott hátul, a kiadó másodszer is kezét fogott a költővel:

— Hát hadnagy lett... Helyes, nagyon helyes. Jólesik tapasztalnom, hogy megfogadta baráti tanácsaimat... No és mi újság úgy egyébként?

A költő, válaszul, felnyitotta kis kezításkáját s letette a kiadó asztalára:

—Ezt hoztam!

—Brávó, brávó! — pillantott a címére. — Ez már tetszik nekem! Még ebben a negyedórában kiutalom a tiszteletdíj felét s ráadásul tetemes összeg néz ki első könyve után is, amelyből alig pár példány lézeng már csak a raktárban.

A költő meghatottságot érzett:

—Köszönöm, éppen szükségem lesz rá, mert az esküvőmre utazom ...

—Úgy? — pattant fel az öreg. — Nohát, ennek örülök! Helyes, fölötte helyes: komoly fiatalember jókor választ hitvestársat. Maholnap koros zsidó leszek s megjövendölhetem, hogy sokra fogja vinni, ifjú barátom... Mi újság egyébként

a közös hadügyminisztérium környékén? Igaz-e, hogy a hangulat antiszemitáskodó arrafelé? A költő némi zavart érzett:

— Nem lehet mondani. Legalább is nem a dolgok minden vonatkozásában. A cs. és kir. sajtóirodának egyik legképzettebb tagja például zsidó s egyben bécsi redaktor ...

—Helyes, fölötte helyes — bókolt a kiadó, miközben tenyerével megütötte a költő térdét. — Higye meg, mindenütt elkel egy okos izraelita ... Az ön beosztása különben mi ezidő-szerint?

—A magyar ügyek referense vagyok a cs. és kir. sajtóirodában — válaszolt szerényen a költő.

A kiadó az első pillanatban mintha nem értette volna meg, majd a homlokára csapott hirtelenül:

—Ön a magyar osztály referense? És csak így mondja ezt? Miféle referens? Önálló hatáskörű ?

—Teljesen önálló hatáskörű — mondta szelíden.

A kiadó felbőszült:

—Ifjú barátom, ön kétségbeejti az embert ezzel a dühítő szerénykedésével! Ha így folytatja, megjósolhatom, hogy nem fogja vinni soha semmire! önből hiányzik minden fellépés! Az Istenre kérem, változtasson a magatartásán!

—Dehat mit tegyek? — kérdezte tanácstalanul a költő, miközben komolyan szenvedett.

—Mit? — és fűjt. — Adjon többet sajátmagára és szolgálati beosztására! Már is van egy praktikus ötletem: legközelebbi könyve reklám-címkéjére feltétlenül odanyomatjuk, hogy a fiatal szerző, mint a császár vadászok hadnagya,

egyben szuverén parancsnoka a cs. és kir. sajtó-irodának is...

A költő kézzel-lábbal tiltakozott:

—Az Istenért, mit gondol? Először is: nem vagyok parancsnok, még kevésbé szuverén s másodszer: katonai beosztást semmi körülmények között sem szabad reklámcélra felhasználni. Nemcsak én kerülnék bajba, hanem önt is elővennék minden bizonnyal...

—Ebben van valami — s e szavaknál lekókadtt a kiadó feje. — A hadsereg nem ismer tréfát, ellenben mindent militarizál. A legutóbbi szuper vizitet is csak alig tudtam már megúszni. Önnek elárulhatom, hogy ára van: ki kell adnom a főtorzsorvos úr szakkönyvét. Hány oldal lesz? Négyszáz! Fenét négyszáz! Legalább ötszázhetven! Ráfizetek úgy, hogy félévig fogok nyögni tőle... De mit tegyék? Isten látja a lelket, de semmi hajlam bennem az arcvonalbeli fegyveres tevékenység iránt... Az istenfáját ezeknek a permanens csatáknak!

Sokáig elbeszélgettek még bizalmasan. E beszélgetés végkonklúziója gyanánt a kiadó arra kérte ifjú íróját, hogy amennyiben fokozódó kontra-liberális hangulatot figyelne meg a hadügyminisztérium vezető köreiből, haladéktalanul értesítse ajánlott-expressz-levéiben, hogy a legközelebbi felülvizsgálattal szemben idejében megtehesse a szükséges ellenintézkedéseket. Ha ugyanis növekvő tendenciájú lesz az antiszemita-skodás, bizonyos, hogy ki fogja adni a vezértörzsorvos tanulmányait is... Azonban mi mindenre nem hajlandó az ember, ha semmiféle békehajlam sem tapasztalható a fronton... Az istenfáját ennek a háborúnak!

Miután minden pontra nézve megegyeztek, a költő aláírta a második könyvére vonatkozó

szerződést, maga alá szedett egy csomó pénzt s szíves kézfogás után kifelé indult. A kiadó azonban utánasietett s visszafogta az ajtón kívül:

— Csak egyet még, ifjú barátom! Ha ráér, nézzen fel hozzám vacsorára! Esetleg új kérdeznivalók jutnak eszembe s bizonyos ennél-fogva, hogy sok megvitatnivalónk akadna még...

A költő udvarias maradt:

— Ha csak futja időből, mindenesetre tenni fogom tiszteletemet, kiadó úr. Esetleg holnap.

— Mindegy, bármikor, ifjú barátom.

Még utánakiáltott:

— Változtasson a föllépésen s adjon magára többet!

A költő meghallgatta a baráti tanácsot, de úgy vélte, hogy jobb igénytelen embernek maradni, amire igazán megvolt minden oka. Tűnődözve haladt a Nemzeti Színház irányába, melyen túl lapjának szerkesztősége és kiadóhivatala volt. A lapról elég annyit, hogy a végnélkül való harc és a győzelmi béke orgánuma gyanánt élt a köztudatban. A szerkesztőségbe csak estétájt nézhetett be, előbb azonban fel akarta keresni a kiadóhivatal vezérigazgatóját, ki a német-barátságért halt s üdvözült abban, Némi intim kapcsolatai voltak a hadügyminisztériummal is, amelyekre szívesen célzott bizalmas pillanataiban.

Hitfelekezeti rétegződés szerint a vezérigazgató úr is a zsidó hitfelekezet tagja volt eredetileg, a háború kitörése óta azonban az Evangéliom szerint reformált Anyaszentegyház kötelékébe tartozott. Ámde míg a költő kiadója a béke után szenvelgett, a vezérigazgató — a germán hadtestek segítségével — Podóliát is a Magyar Szent Korona Országainak testébe akarta beolvasztani. Ez volt a legkevesebb.

A költő beküldte névjegyét. Pillanattal rá maga a vezérigazgató jött ki és, noha többen várokoztak az előszobában, rájuk se hederített. Annál feltűnőbb melegséggel fogadta a költőt. Belekarolt, magával vitte a szobájába:

— Na, csakhogy hozzánk is leereszkedett egyszer! A hadnagysághoz gratulálok, bár kinevezése nem meglepetés számomra. Jóelőre informálva voltam mindenről: nem hiányzanak az összeköttetésem...

S egy-két megjegyzést pettyentett el, amelyekből azt is gyaníthatta a költő, hogy vezérigazgatójának is van némi része a szokatlan előléptetésben. Pedig tudnia kellett volna a költőnek, hogy a vezérigazgató úr egyik nyugdíjba csapott vezérőrnagyból meríti összes hadititkait. Az öreg totyakost jól ismerte a költő, mert ott lézengett a hadügyminisztérium környékén s miután a háború második hónapjában úgy szétverték dandárát az oroszok, hogy három embert sem lehetett összehozni a mancsaftból, mint kvietált veterán Höfert kommentálta néhány lap számára s látta el a megfelelő széljegyzetekkel.

A vezérigazgató az egyik fotelben helyet mutatott a költőnek s miután maga is leült, nyomban a harctéri helyzetet kezdte taglalni:

— Talán észrevehette, hogy a legjobban állunk, mióta háború csak volt a világon. Délnyugati frontunk, ha két napig ki nem ful a lendület, hatalmába keríti Rómát. Meglepetések ki vannak zárva, mert hátunkban ott vannak a német hadosztályok...

— De mi lesz az orosz harcvonalon? — érdeklődött bátortalanul a költő.

A vezérigazgató mosolygott, kivédhetetlen fölényel:

— Semmi. Egyelőre csönd van- Ha majd az

olasz csizmáról lekergettünk minden taliánt, Dél-oroszországban is deftert adunk a muszkának. Úgy bizony, kedves fiam!

— De igazgató úr — jegyezte meg szerényen hősünk —, Bécsben úgy hallottam, hogy az orosz fronton végig borzongató előkészületek folynak legyöngült soraink ellen. Egy bizonyos Bruszilov nevű tábornok nevét emlegetik, aki szörnyű lovastömegekkel akarja maga alá tenni az osztrák-magyar vonalat...

A vezérigazgató legyintett:

— Luft az csak, kedves fiam. Hát huszárjaink, akiket vörös ördögök gyanánt tanult meg félni a cár is, mirevalók? Egyébként megnyugtatom, hogy meglepetések ki vannak zárva, mert hátkban ott állnak a német hadosztályok ...

— Mindenütt németek? csodálkozott el a költő.

A vezérigazgatót olyan hév ragadta el abban a pillanatban, hogy felugrott s izgatottan kezdett fel s alá nyargalni a szobában:

— Igenis, mindenfelé a germán hadosztályok s imádkozzuk mindennap, hogy ilyen szövetségessé adott nekünk az Isten! Abszolút értesüléseim vannak róla, hogy Verdunt félig porrá lőtték már s legközelebb döntő csatába bocsátkoznak e halhatatlan nemzet minden törzsű fiai. Mária-Anyám, mi lesz ottan, ha egyszer markukba köpnek a germánok! Különben megmondhatom. Kopjára húzzák az összes francia csecszopókat, Franciaország területét pedig öt méter mélységben felássák s az így feltúrt földet a tengerbe hordják, hogy még a helye se maradjon meg!

A költő kellemetlenül érezte magát s alig volt kedve megkérdezni;

—S mi lesz a békével, vezérigazgató úr, ha szabad érdeklődnöm?

—A békét mi diktáljuk! — szorult ökölbe a vezérigazgató úr jobbkeze s már-már azon a ponton volt, hogy odacsap vele az Íróasztalára, de meggondolta magát. — Föltétlenül autentikus értesüléseim szerint Vilmos császár szabad tengeri utat ígért nekünk a Keleti-tengerhez, az azonban még nem elég. A Fekete-tenger partján is meg kell vetni lábunkat. Elárulhatom magának, kedves barátom, hogy hazánk határait újból három tenger fogja masni. Annál nyugodtabb lélekkel tehetem meg e kijelentést, mert értesüléseimet nem szoktam az ujjamból szopni...

Csak itt állt meg keveset, hogy kifújja magát és hogy érdeklődjék a költő dolgai iránt:

— Hát maga, fiam, mint érzi magát odafönt? Úgy vagyok értesülve, hogy parancsnokai abszolút megelégedésére végzi szövevényes tevékenységét ...

— Azt hiszem én is — mondta halkan a költő. A vezérigazgató közelebb lépett s mosolygott:

— A dolog úgy áll tudniillik, hogy lapom munkatársai iránt melegen szoktam érdeklődni hadi beosztásukban való magatartásuk után is. Igenis. Nem feledkezem meg embereinkről.

Ez a kijelentés meglepte némileg a költőt, mert úgy tudta, hogy a nacionalista orgánus valamennyi munkatársa közül egyesegyedül ő vonult be, a többi harminckettő fölmentést élvezett. Ezt a fölmentést azonban megszolgálták. Mert napról-napra soha nem lankadó energiával buzdítottak a végső győzelemre. Mindez azonban csak ép hogy végigcikkant a költő agyán, anélkül, hogy megjegyzést tett volna rá. Mert egy ilyen megjegyzés esetleg tiszteletlenségnek tűnhetett volna föl a vezérigazgató úrral szemben.

A vezérigazgató úr tovább érdeklődött:

— Miben merül ki tulajdonképpeni ügyköre, kedves fiam? E tekintetben ugyanis nem vagyok tájékozva elég világosan ...

Költőnk beszélni kezdett, a részletekbe merülve. Amikor odaért, hogy egyik fontos teendője a már cenzúrára átment magyarországi lapok fölülcenzúrázása és itt különösen a szociáldemokraták szócsövére, a szabadkőművesek orgánúrára, meg ama bizonyos nacionalista jellegű ellenzéki hetilapra kell kinos figyelemmel lennie, a vezérigazgatónak leesett az álla:

— Hisz akkor az ön beosztása kivételesen diszkrét természetű! A kutyafáját, ezt nem hittem volna!

S ugyanakkor már legyintett is:

— Egyébként azért a három újságért nem kár. Rég be kellett volna szüntetni őket. Disznóság, hogy még mindig megtűrjük őket a hadsereg-főparancsnokságon! Mert ott is vannak összeköttetések, kedves fiam — tette hozzá nem minden célzás nélkül.

A költő tovább beszélt. Egyszerű színekkel ecsetelte, hogy az érdekes vagy gyanús cikkeket nyomban németre fordítják s három példányban gépeltetik le.

A vezérigazgató minden szót nyelt.

— S miért három példányban?

— Azért, igazgató úr, mivel az egyik példányt a hadügyminiszter úr őexcellenciája kapja, a másik példányt még abban az órában a vezérkar számára küldjük el, a harmadikat pedig külön futár viszi őfelsége magánújságíróirodájára részére.

—S mindezt maga intézi? Önálló hatáskörrel?

—Én — válaszolt igénytelenül a költő. — önálló hatáskörrel.

A vezérigazgató akkor már föl és alá nyargalt a szobában s ujjaival széttúrta a haját:

— Hogy mindezt nem tudtam előbb! Az istenfáját!

Akkor egyszerre megállt a költő előtt s szavát vette, hogy a jövőben gyakrabban fogja értesíteni mindazon intimitásokról, amelyeket nap nap mellett tud meg bizalmasan a cs. és kir. sajtóirodában:

— Szükségem van rájuk, édes fiam, mert érvek nélkül nem tudom lehengetni a ruszofileket és a frankomániákusokat!

Aközben ismételten gratulált a költőnek, úgysis, mint lapja egyik legszebb reményekkel kecsegtető munkatársának, azon sajnálkozva csupán, hogy még mindig húzni kénytelen sebesült bal lábát s emiatt nem lehet ott a frontviaskodásban (már tudniillik a költő), hogy eszeveszett csatázást fejthetne ki a makacs ellenséggel szemben. Ismételten gratulált a költőnek a katonai pályán való előretöréséhez, egyben kiutalta a legutóbbi három hónapról elmaradt fizetését. Végül azt kérdezte:

— Mikor utazik az esküvőjére?

— A holnap délutáni gyorsal, igazgató úr. Látható öröm fogta el:

—Nagyszerű! Nézzen fel ma este a Balatonkávéházba, ott leszünk valamennyien, a német véd- és dacsövetség kipróbált emberei, akik — nem kis erőfeszítés árán — végül magunk alá gyűrtük azokat a mocskos ántantbarátokat... Az eredményt különben a saját szemével konstatálhatja majd!

—Ott leszek, igazgató úr — búcsúzott el a költő, a pénztárba indulván, hogy fölvegye a részére esedékes pénzeket.

Aközben a vezérigazgató szavain tűnődözött

el a költő s azon a reménytelen viadalon, melyet a germán nemzet csodálói s a legszívósabb russzofilek folytattak egymás ellen, természetesen a szó kifejezőerejével csupán. A végeláthatatlan szellemi ütközetek közel két esztendő óta dúltak immár a Balaton törzsasztalánál. A kétségbeesésig elszánt hadfelek valamennyi tagját személyesen is ösmerte a költő, mert tavaly, amikor már szabad volt kijárnia az üllőiúti körhából, sűrűn megfordult engesztelhetetlen körükben. De mint csöndes szemlélődő mindössze. A társaság vegyes volt némileg, ám annál vakmerőbb hitvallású egyéniségek egytől-egyig. Megfordultak itt kiadóhivatali igazgatók, kezdő szerkesztők s veterán zsurnaliszták, turáni alapra helyezkedett székesfővárosi díjnokok, apró börzések, egy-két kimaradt politikus s két-három gyanakvó székely. Valamennyien a haza üdvét akarták, de merőben ellentétes eszközök igénybevétele révén. Mialatt ugyanis a majoritás a germán impériummal való örök szövetségben akarta biztosítani a monarchia nagyhatalmi pozícióját, az ántántbarát ellenpárt azért imádkozott, hogy bár szállanának meg bennünket az oroszok, de minél előbb s szabadítanának ki a Habsburgok jogara alól. Csak így lehetne valóra váltani Kossuth dunai konföderációs álmát Magyarországgal mint független vezérlő állammal.

A két tábor taglétszáma szoros összefüggésben állt a hullámzó hadműveletekkel.

Amikor például elesett Lemberg s már csak a Kárpátok álltak, délen viszont a szerbek Timokdivíziója tört be, a frankofilek tomboltak az ujjongásban. Pontos statisztikát vezettek a gyalogsági csapatkötelékekben beállt állománycsapánásról, az elvesztett géppuskákról és ütegekről. Különösen a lövegek rémítő pusztulása töl-

tölte el őket frenetikus kárörömmel s a háború harmadik hónapjának végéig kimutatták, hogy egyetlen saját ütegünk sincs többé, hanem a németektől kölcsönként ágyúkkal, mag a bécsi arzenálokból kivonszolt vén Uháciusokkal operálunk immár... Abban az időben a német világimpérium hívei (véd- és dacszövetségi alapon természetesen) teljes számmal elmaradtak a törzsasztaltól, a franciabarátoknak engedvén át a teret s csak a mellékuccákban mertek mutatkozni.

Azóta persze nagyot fordult a világ!

Ebben az időben, az 1916-ik esztendő májusában, az oroszokat a rokitnoi mocsarak közé verték be a központi hatalmak hadai, legázolták Szerbiát és Montenegrót s a legutóbbi napok óta az olaszokat verték szakadatlanul dél felé. Ezúttal persze az antantrajongókat nem lehetett látni semerre, a kávéházban legalább félesztendő óta nem. Keserű szégyenükben a világ négy tája felé kóboroltak el, legtöbben vidéken lapangtak, szorongó érzések közt bújva a hírlapokat s böngészgetve a sorok mögött, mikor jön már egy francia vagy orosz előretörés, amelyre nyomban falkástul vonulhattak volna föl rég bitorolt helyükre a Balaton törzsasztalánál. De hiába lesték a lapokat! Legkietlenebb sors éppen a vezérüknek, egy Slepkovszky nevű magánzónak jutott ki, aki nem távozott ugyan a fővárosból, ott helyben akarván kivárni a dolgok fordulását, őt azonban saját családja tette ki a lakásból, megvonván tőle kosztot és fekvőhelyet. Miután fia és veje harcolt a központi hatalmak oldalán, felesége és leánya a végső lehelletig együtt érzett Hindenburggal s nem sokáig túrték a férj és apa izgága viselkedését. Egy tavaszi estén nem adtak neki vacsorát, ha-

nem kitessékelték az ajtón. Ám Slepkovszky erélyét még ez sem törte meg. Albérleti szobát vett ki Budán, a Tabánban s ott húzódott meg feneketlen hazafiúi keserűségével. Napközben az újságokat böngészte, onnan remélván valami biztatót s csak alkonyattájt mert kibújni az uccára. De olyankor is került a várost: a Gellért-hegyre mászott fel s annak tetejéről dobogó szívvel hallgatott bele az éjszakába, nem dobban-e meg valamely irányból az ágyúszó? S vájjon nem közelednek-e azok az ágyuk?

Ahogy a Balaton-kávéházba nyitott volna be a költő, már együttvoltak az ablak mellett elhúzódó hosszú asztalnál mindazok, kik a német hatalom s II. Vilmos segítségével akarták gúzsbaköttni a világot. Lehetett már kilenc óra után s ők voltak úgy harmincan. A főhelyen a vezérigazgató ült, a költőnek mellette szorítottak széket. A vezérigazgató vitte a szót:

— A vezérkartól kapott hiteles információim szerint legközelebb üdvös intézkedések lépnek életbe a hazafiatlan magyarországi sajtótermékek ráncbaszedésére is...

S széles ecsetkezeléssel adta elő, hogy két-három héten belül be fogják szüntetni a szocialisták lapját, mely szemérmetlen konfidenciával lázit győzelmi láztól telített legénységünk sorai-ban, ugyanakkor megsemmisítik a vakolok szócsövét, mely arcátlanul pislog az ántánt felé s nyakát szegik annak a nacionalista mázzal be-kent s arrogáns hetilapocskának is, mely komiszkodásában a kormányt fűrészezi alulról...

— Helyes, helyes — bólintgattak minden oldalon.

Ezután teméntelen intimitás következett még a vezérigazgató részéről: hol a vezérkar, hol a hadügyminisztérium kebeléből szerzett diszkrét

információk. Csak a költő hallgatott meglapulva. Mert ezeket a bizalmas részleteket egytől-egyig ő mondta el a vezérigazgató úrnak, sokkal szerényebb jelentőséggel persze, erről azonban rég megfeledezett a vezérigazgató úr.

Tizenegy óra felé nagy volt már a hangulat s mindenekfölött bizakodó. Ántántbarátnak coki volt azon az estén! Össze-vissza vitatkoztak hadonászva ... A szivarfüst pokrócokban lengett a fejük fölött.

Ekkor történt, hogy a költő, aki éppen az ablak mellett ült, véletlenül kipillantott a függöny szélénél. Meglepetve látta, hogy odakint egy csontigázott nyurga alak áll s fülét az ablak lapjának szorítja.

Úgy hallgatódzott a bent tomboló vitára. Az összeszáradt embernek ökölbe roppant mindkét marka s szája dühtől vonaglott.

Megismerte. Slepkovszky kémkedett.

Másnap este a költő kiszállt az egyik csendes felvidéki állomáson. Szelíd vasárnap este volt Menyasszonya, a sokat bánkódott kislány, egyedül várta a perrónon.

— Kísérő nélkül, kedves! — sietett eléje a költő.

— Most már szabad — mondta égő arccal.

Csókra nyújtotta száját. A szeme könnyes volt.

Visszahozhatatlan évei a tűnt időknek!

Hatodnapra újból a császárvárosban bukkant fel a költő, de már nem egymagában. Oldalán ott suhogott félhosszú szoknyájában a még nem is egyhetes feleség s ártatlan csodálkozással állt meg lépten-nyomon a császárváros uccáin és teerein. A költőnek, úgymint újdonsült férjnek, volt mit magyarázgatni, de azóta sem fordult

meg vele, hogy oly forró szívvel szolgált volna fölvilágosítással valakinek, mint mikor a kis menyecskét vitte a karján ...

Hónapokig voltak úgy, hogy nem tartották számon az időt. Nem tudták, milyen nap van s megfedkeztek mindenkiről. A költő most már nem járt be délutánonkint az irodába, ahelyett ebédideig igyekezett elintézni a napi penzumot. Eckener őrnagy hagyta, legföljebb mosolygott egyet sok jóindulat közt, ha látta, hogy a költő, fölcsatolván tiszti-bajonettjét, sietve távozik az előszobán keresztül. Tkács sajtóirodai szolgálolyankor túlzott figyelmességgel szólt a költő után:

— Jó mulaccságot kívánom z hadnagy úrnak!

Azokban a hetekben minden kapitány és főhadnagy mosolygott, valahányszor elfutni látta a költőt. Egyetlen kivétel Baronyi bácsi volt, az intelligenc-stráfos népfölkelő-önkéntes, aki a költő által kijelölt magyar újságcikkeket ültette át német nyelvre. Baronyi bácsi, valahányszor kis lyuk-szobájából elfelehaladni látta a költőt, a pipájába morgott:

— Persze, a hadnagy úrnak minden szabad ...

Ám ez a morgás sem tartott sokáig. A költő ugyanis benyitott hozzá egy délelőtt s megnyugtatta, hogy — közbelépésére — a frájteri csillagra terjesztette föl Eckener őrnagy úr. Baronyi bácsi nem szólt semmit, csak nyelt egyet, mert vérig dühítette, ha lekötelezettnek kellett éreznie magát valakivel szemben. A frájteri csillag meg is jött kilencednapra s Baronyi bácsi sajátkezűleg varrta föl a gallérjára. Amikor Tkács, e melák tót, gratulálni akart neki, az öreg vitéz ráhorkant:

— Ne bizalmaskodjon!

Ám ezt is félfüllel csak és sokkal később hallotta a költő, mert alig törődött a környezetével. Mihelyt egy-két szabad órája akadt, hazarohant s már vitte is a csöpp asszonyt egy kis csatangolásra. A Mariahilferstrassen laktak, meghitt szobácskában s innét indultak el fölfedező kalandozásaikra. Ebédre a Dominikaner-Kellerbe jártak el rendszerint, vacsorához minden estén a Restaurant zur Stadt Brünn egy sarokasztalánál ültek le s ilyenkor halkan váltottak két-három szót, meg nem zavarva a többi szótlan vendégtől. Sokszor megálltak a Burg közepén, a Heldenplatzon s a lovaikon ágaskodó főhercegi vezéreken merengtek el, akikből hamu lett régen. Vacsora után olykor leereszkedtek az Arn Hofon található St.-Urban pincekocsma kormos földalatti üregeibe s szerelmesen néztek össze valamelyik oldalteső zugban. Ha pedig hold mendegélt a lilataraju felhők között, kart karbafüzve andalogtak a Belvedere táján, hol a megölt trónörökspár bujt el a világ elől valamikor. S mialatt a szende holdfényben kísértetiesen csillant meg a Belvedere zöldpenészű kupolája, a trónörökös és boldogtalan felesége három árvájáról beszélgettek ... Máskor a császár város környékét csatangolták be. A schönbrunni parkban látták egyszer a királyt is, a kert egy elkülönített részében, közvetlenül a kastély oldalában. Föltűnt nekik, hogy e rész élősövényéhez lapulva sok-sok tiszt és polgári kiránduló szorongott, halkan suttogva egymás felé:

— Der alte Kaiser ...

Ők ketten szintén odaálltak az élősövény mögé s a bokrokon át észrevették az öreget, amint egyesegyedül lépdegélt a kert egy utacskáján. Vagy huszonöt lépést mögötte udvari-vadász külsejű ember haladt. Mendegélt Ferenc József

egyesegyedül a schönbrunni kert utacskáján, mellére bukó fehér fejjel s Isten tudná, mire gondolhatott? Köröskörül ágyúí zúgtak az éghatáron, ezer katonája haldoklott minden pillanatban s ő maga nyolcvanhatesztendős volt akkori augusztusban. Felesége, fia, rokonai, császár- és király-kortársai rég kihaltak a világból s Ferenc József olyan egyedül állt már e földön, mint az ember kisujja. De azért katonásan kilépve haladt a kertben s bizonyos, hogy minden lépés hossza az előírászerű hetvenöt centiméter volt abban a pillanatban is... A költő és felesége szívszorogva nézett el a király után s amikor egy kanyarodónál elfödtek a bokrok, az asszonyka fölsóhajtott:

— Szegény öreg...

Hogy rohantak akkor napok és hetek!

A költő mindössze egy estén hagyta magára a kis menyecskét, mikor a sajtóiroda kapitányai és főhadnagyai vacsorát rendeztek a tiszteletére, hogy maguk közé avassák, mint hadnagyot. Még Hunke kapitány is megjelent, aki egy észrevétlen pillanatban fanyarán súgott oda a költőnek:

— A cseh csapattestekről írott Feuilleton miatt némi kellemetlenségeim vannak, mein Freund ... Keressen föl legközelebbi alkalommal!

Megjelent Vokurka is, a csutoraorrú gombóc-örnagy (persze bakancsban) s mikor már dikciók kezdtek elhangzani a költőre, mely dikciók mindegyike cs. és kir. szellemű kipróbált mentalitását méltatta, Vokurka örnagy incselkedve hunyorított többízben is a költőre:

— Nagy lázadók vagytok, du kleiner Kossuth! Tudom, mert szolgáltam Nagyszebenben ...

Egyszer pedig, de nyárutó felé már, az Uránia-kávéházban is megjelent feleségestül a költő, ahol már vártak reájuk a Frontkämpfer szer-

kesztőségének összes önkéntesei. Ujjongva fogadták a fiatalasszonyt, aki sokat mulatott ezen az estén, különösen Kavaljának, a méla és girhes ukrán óriásnak udvarlási metódusán. Ott volt természetesen Bohinszky is, a magyarbarát lengyel, aki ezúttal kivételesen nem ült az egyben. Sőt! Olyan kedv ágaskodott benne, hogy fölállt, pohár borral a kezében köszöntőt mondott a fiatalasszonyra s bejelentette egyben, hogy rövidesen itt lesz az ő lakodalmának napja is. Egyik vőfélyének nyomban a költőt kérte föl, hozzáfűzvé, hogy az esküvő pontos határnapját maga sem tudja megmondani e pillanatban.

Amiből megértette a költő, hogy a hozomány összege körül támadt nézetbeli differenciákat még mindig nem sikerült eloszlatni véglegesen.

Eközben augusztus második felébe kezdett áthajlani az idő. Egy ilyen napon levél érkezett a felsőmagyarországi falucskából. Az asszonyka mamája írta a levelet s egyenesen vejéhez írta, mármint a költőhöz:

» Kedves Fiam-Vőm!

Immáron hat hete semmi hír rólatok s emiatt nyugtalanságban vagyok nem csupán én, hanem az Apátok is. Mi van a leányunkkal...?«

Ők ketten összenéztek s nagyot kacagtak. S még abban a pillanatban elhatározták, hogy kimerítő levelet írnak közösen, értesítvén benne az öregeket, hogy boldogok, de nagyon...

HETEDIK FEJEZET,

melyben egy-két apróságot utólag érint a költő; Fucsik verse napvilágot lát; ennek következményei; kiderül, mi idézte elő a »cseh-elbeszélés« miatti kellemetlen helyzetet; Márki Dénes anyagi helyzete csüggesztővé válik a dolgok minden vonatkozásában; felülvizsgálat réme fenyeget s a cs. és kir. sajtóiroda tisztjei szörnyű szorongattatásba jutnak; Usedom aszpirint szed; nagy kavarodás egy mellékmondat miatt s kevéssel rá Hunke kapitány megkapja a szignum laudiszt; ön-ünnepeltetése; a magyar miniszterelnök egy átirattal lecsap a Frontkämpferre; rémült riadalom minden ponton; a költő kéri fölmentését, ami nem megy könnyen; ebbe kapcsolódó zsidóvitája Usedommal; a császár meghal.

Hanem mielőtt megjött volna a Nyárutó Hava, egy-két olyan epizód adódott elő a költő önfelédlt életében, amelyet föl kell jegyezni — okulására a mai nemzedéknek. Föltévé, hogy egyáltalán katonák lesznek még valamikor a mai nemzedékből.

Egy délután a költő karonfogva ment ifjú hitvesével a Ringen s éppen arról a borzongató mészárlásról beszélgettek, amelyet Bruszilov muszka lovasgenerális vitt végbe a cs. és kir. haderő kétségbeejtő soraiban. A hírek, melyek a

vezérkartól közvetlenül futottak be a hadügyminisztérium sajtóirodájába, elállították a lélegzetet. Négyszázezer katonánknál több volt már a holtak, sebesültek és foglyok száma. Terstyanszky vezérezredes tébolyult tehetetlenségében félszázadonkint verte előre az embereket, mialatt a kegyetlen orosz lovashadoszlopok lovaik alá tepertek mindent és mindenkit.

A költő ép azt magyarázta visszafojtott hangon a kis menyecskének, hogy — úgylátszik — hosszú idő után kezd megfordulni a hadiszerencse s katonáink szörnyű pusztulására gondolva, elszontyolodva hajtották le fejüket mind a ketten.

Abban a pillanatban, mikor már a Schwarzenberg-Platz táján lehettek, váratlanul egy töpördött őrnagy toppant a költő elé. Alig ért föl a melléig s lábujjhegyre ágaskodva így szólt:

— Hadnagy úr, egy bizalmas szóra...

— Parancsára, őrnagy úr! — tisztelgett keményen a költő.

S csillapítva szólt oda a megriadt fiatalaszozonynak:

— Legyen csak nyugodt, kedves...

Az igen-igen összeaszott őrnagy aközben az egyik kapualjba hívta maga után a költőt, akinek fogalma nem volt, mit akarhat tőle a rezgőnyaku hadastyán. Mert az volt. Lehetett már hetvenen felül s bizonyos, hogy csaszlaui magányából cibálhatta elő a legfőbb hadvezetőség. Mialatt a kapualj felé totyogott a költő előtt, megfigyelte hősünk, hogy az uniformist csupán a tilinkónadrág ráncai tartották a szenvedélyektől mentes öregúron. Ám az incidens szemet szúrt a körűt közönségének is és félpillanat alatt csoportot vertek a kapualj előtt, melynek széles bolti ve alatt akkor már szembenállt egymással

az őrnagy meg a költő. A költő tisztelgő tartásban, a hörcsög-őrnagy viszont fölgaskodva, mert aszaltszilva-termetű volt. Nagy jóindulattal kezdte oktatni a költőt:

— Hadnagy úr! őfelsége hadainak szorongatott óráiban több figyelmet kellene fordítanunk az előírászerű öltözködésre, mert ez egyik előfeltétele és záloga a haderőben rejlő kipróbált fegyelemnek...

A költő egyet nyelt, mert sejtelve nem volt, mikor és hol véthetett az előírás ellen? A rokonszenves öreg folytatta, oktató hangon;

— Az ön sapkáján a tisztirózsa arany színű, az alatta levő két kisebb gomb ezzel szemben tábori-csukára van befuttatva. Barátságosan figyelmeztetem hadnagy urat, hogy holnapra a sapkarózsa is szürke színű legyen. Ha így tart tovább is, őfelsége fiatalabb korosztályú tisztjei úgy fognak festeni, mint a papagályok!

Megállt. Aztán valamivel hangosabban szólt:

— A kapualjba csupán azért kérettem be hadnagy urat, mert nem akartam föltűnést kelteni az uccán. Na, szervusz!

S totyogni kezdett tovább.

Azaz, hogy csak totyogott volna, ámde akkorára olyan volt már köröttük a csődület, hogy az uccán megakadt a villamosközlekedés. A tömegben jól hallottak minden szót s a nézetek természetesen megoszlottak. Voltak, akik helyeslően bólongattak a veterán öreg utasításainak, az aránytalan majoritás azonban a markába vihogott, sőt itt-ott megjegyzések röppentek el félhangon, amelyek »hólyag«-nak aposztrofálták a hivatását teljesítő totyakot. Peche annyiban volt csupán a derék öregnek, hogy az uccai föltűnést nem sikerült kivédenie teljes mértékben.

Öt perc is belemúlt, míg a fölhevült költő át

tudott furakodni a csődületen s átverekedhette magát a feleségéig, aki félig ájultan remegett az egyik hirdetőoszlop mellett. S könnyeztetett is szegény. De az ifjú férj megnyugtatta hamarosan. Az asszonyka reszkető karjába öltötte a karját s magyarázni kezdte, hogy nagyon helyesen van ez így. E kvietált vitézeket, kik a boszniai okkupáció idejében legénykedhettek utoljára, azért húzták elő sokszorosán kiérdemelt nyugállományukból, hogy a kávéházakban és az uccákon szemmeltartsák a hadsereg ifjú ficsúr-jait: az előírás szelleme szerint öltözködnék-e szigorúan? A költő megértőn fogadta ezt az incidenst, mert a filozófiában való megnyugvás iránt már abban az ifjúkorban is feltűnő hajlamot árult el. A kis menyecske mindössze annyit mondott egyszer, még mindig vonagló szájjal:

—De délután futtassa be szürkére azt a sapkarózsát, hogy baj ne legyen megint... Úgy lesz?

—Úgy lesz, kedves.

Hogy pedig a költő nem csalatkozott föltevésében, rövidesen bebizonyult. Abban az időben ugyanis, amikor Bruszilov még mindig úgy méltelt bennünket, mint répát szokás a gazdaságban, e kivénhedt nyugdíjas törzstisztek egyre sűrűbb rajai lepték el Bécsset s a fiatal tisztek és önkéntesek után vetették magukat. Voltak, akik könnyen úszták meg, de a Frontkämpfer komplett szerkesztősége csúnyán ráfizetett például. A szerkesztőségi önkéntesek éppen az Uránia-kávéház terraszán vitáztak fesztelenül, miközben beszuszogott egy ellenőrző-kapitány. Kavuja odanyilatkozott később, hogy taposhatott már a kilencedik évtizedében, tehát Isaszegnél is alighanem harcolt a Kossuth honvédjei ellen. Elég volt egy pillantás és konstatálta máris, hogy a

Frontkämpfer önkéntes-munkatársai tiszticsillagot varrtak föl egytől-egyig. Másnap iszonyú rap-
portra ment az egész társaság a hadfelügyeleti
bizottság ezredes-parancsnoka elé. Az ezredes
majd az eszét vesztette a böszülettől s annyira
toporzékolt, hogy szétfújta a bajuszát. Hangja át-
recsegett a hadügyminisztérium folyosóin, mi-
alatt frenetikus szurkolás közt merevedett előtte
a hús s még egynehány egyévi önkéntes:

— Ilyen polgári truppal nem lehet ütközetet
nyerni! Disznóság! Disznóság! Az egész vircsaft-
nak magánzárka! Drei Tage!

A háromnapi egyest le is ülték férfiasan, a
gallérjukra pedig legénységi csillagot varrattak
föl. Úgy bizony!

Ugyanezen a héten történt, hogy Fucsik va-
lóságos és tényleges őrmester s a frontujság
kiadóhivatalának számvivője, hivatalosan is meg-
erősítést nyert a költők rendjében. Verse ugyanis
megjelent a Frontkämpfer hasábjain. A költe-
ménynek refrénje tudvalevően így hangzott:

Mert a 29-es vadász

Éjjel-nappal mosolyogva hadász...

Tudniillik hevenyészett magyar átültetésben
hangzott ilyenképpen, miután az eredeti szöveget
szolgálati nyelven komponálta meg Fucsik. Előbb
azonban, hogysen nyomdafestéket ért volna meg
a rokonszenves strázsamester, heves irodalmi vi-
tában robbant össze Hunke kapitány és a költő.
A parancsnok-szerkesztő — s nem minden alap
nélkül — azt fejtegette, hogyha Fucsik őrmes-
tert a lantosok sorába avatja, az összes gyalog-
sági tábornokok, hadseregfelügyelők és tábor-
szernagyok, akik költéssel foglalkoznak jelen-
leg, rá fognak törni csapatostul s követelni fog-

ják a rangjuknál fogva nekik kijáró elsőbbségi jogait. Ezzel szemben a költő tiszteletteljesen bár, mindazáltal konokul azt az álláspontot vitatta, hogy a mai világban, amikor minden téren határozott evolúciót lehet konstatálni, tökéletes képtelenség, sőt komikum, sarzsi szerint skatulyázni el a tehetségeket, különösen a költészetben. Miután a költő hozzáfűzte még, hogy Fucsik kimondottan őstalentum s megígérte, hogy a poeta-tábornokok szemrehányásözönét szívesen vállalja magára az összes konzekvenciákkal, Hunke kapitány végül megingott s csak annyi kikötése volt már, hogy Fucsik rendes rapport keretében kérjen tőle engedélyt verse közlésére. Megtörtént. A kihallgatás alkalmával, midőn a továbbszolgáló-örmester — ezúttal mint a múzsák fölcentje — előadta alázatos kérését, Hunke kapitány így válaszolt:

— Jól van, belemegyek. Mert jólesik, ha a hadrakelt haderő kombattáns elemei belletrisztikát is üznek, ámde ne tévessze szem elől soha, örmeester Fucsik, hogy az elsővonalbeli katona kötelessége nem a versírás, hanem a tüzelés. Abtretien!

A 29-es vadász harci tevékenységét méltató költemény napvilágot látott tehát a Frontkämpfer legközelebbi számában, alájanyomatván Fucsik teljes rangja és szolgálati beosztása. Lett ebből aztán, ami még nem volt addig s mint többen sejtették az előzményekből, a költő sem akart egyebet. Célja a kvietált és mindenre elszánt poeta-törzstisztek Hunke kapitányra való rázuditása volt, azonban itt már végzetesen elszámította magát a költő. Mert igaz, hogy másnap minden tíz percben egy tilinkónadrágos ingerült hadastyán szuszogott föl a Frontkämpfer szerkesztőségébe, kezében egy nyaláb lobogó

kézirattal, ezeket azonban egy-kettőre lerázta magáról Hunke: egyszerűen a költőhöz utasította őket, mint hivatalosan is elismert cs. és kir. kritikushoz. A költő minden esetben a legudvariasabb formák között végzett velük. Kivétel nélkül határozott tehetség nyomait fedezte föl valamennyi hadivers szerzőjében, csupán a formát illetőleg akadtak kételyei. Más esetben viszont némi csiszolást ajánlott egy-egy strófánál, avagy kuriább sorokban való verselési módot kívánt. A tábornoki furulyanadrágok tulajdonosai a legtöbbször hálálkodva szorongatták a költő kezét:

— Ja, ja, lieber Kriegskamerad... Ich werde nochmals dichten!

S eldöcögtek azzal, hogy tovább fognak költöteni.

Ámde nem minden eráris versíró ült föl a költő alattomos bókjainak. Mert akadt olyan lyukasfogú veterán is, aki pulykavörös lett a puszta gondolatra, hogy egy közönséges őrmestert eléje helyeztek az irodalomban. Ezek aztán sandán pislogtak a költőre, mint elvetemült alakra, akinek fogalma sincs a szubordinációról s élénk fejcsóválás közt csoszogtak ki a költő szobájából.

S ezekkel a mérges öregekkel annyira elszámította magát a költő, hogy Hunke kapitány csaknem a nyakát törte belé. Mert sötét bosszút esküdtek a lap ellen. Ezekre az ádáz intrikákra azonban csak fokozatosan és csak később jött reá a költő.

Érintettük már, hogy azon a vacsorán, melyet a cs. és kir. sajtóiroda kapitányai és főhadnagyai a költő hadnagyi kinevezése alkalmából rendeztek, megjelent Hunke is és már akkor oda-súgott a költőnek, hogy legközelebb keresse föl a szerkesztőség emeleti helyiségeiben, mert kon-

fúziók vannak a »cseh-elbeszélés« miatt. Ezt a vacsorát néhány nappal azután tartották meg, hogy tömeges visszautasítás érte a feldmarsal-lájtánatok és feldcájmájszterek riadóit...

A költő már másnap délelőtt jelentkezett Hunke kapitánynál, aki komor gondok közt járkált föl és alá a szobájában. Ahogy le jelentkezett a költő, a szerkesztő-parancsnok megállt előtte szétvetett lábbal s két karját keresztbefonta a mellén:

— Köszönöm, hadnagy úr, hogy eljött. Ilyert, hogy őszinte legyenek, az az érzésem, hogy aknát fűrnak jelenlegi pozícióm alá...

A költő mereven állt egyhelyben, amit észre-
vevén Hunke kapitány, baráti hangon szólt:

— Ruht!

A költő pihenj-állásba helyezkedett, a kapi-
tány-szerkesztő sóhajtott:

—Említettem önnek a tegnapi este folyamán, hogy a csehországi kiegészítő-csapattestek kö-
réből merített tárgyú elbeszélése miatt, mely a Frontkämpfer utolsóelőtti számában jelent meg, komplikációk keletkeztek ...

—Igenis, kapitány úr — szólt közbe tiszte-
lettel a költő.

Hunke kapitány összeharapta a szája szélét, ami nagy belső küzdelem jele volt nála. Majd így beszélt, kissé vontatottan:

— A hadügyminiszter úrtól nevezetesen át-
iratot kaptam két nappal ezelőtt, mely minden, csak nem elismerés. Míg ugyanis a magyar ki-
rályi honvédekről és a tiroli császár vadászokról szerzett tárcaközleményei őexcellenciája legma-
gasabb tetszésével találkoztak, mint arról a ke-
gyelmes úr szárnysegéde személyesen is bizto-
sított, addig a csehek fronttevékenységét méltató elbeszélés kedvetlenségre hangolta a hadügymi-
niszter urat... Verstanden?

—Kapitány úr, alázatosan jelentem, megértettem. Arról azonban, hogy mi lehet az oka őexcellenciája bús hangulatának, fogalmam sincs.

—Mindjárt megmondom — tette hozzá látható nyugtalankodással Hunke kapitány —, mert a minisztériumi átírat semmi kétséget sem hagy e tekintetben. Az egyetlen, de annál súlyosabb kifogás az, hogy a Csehország területéről rekrutált zászlóaljak harci tevékenysége nem csupán a nullával egyenlő, hanem sorozatos gyávaságuk és átszökési kísérleteik miatt kimondottan aljasnak minősítendő. Nos, mit szól mindehhez, Leutnant Koré?

A költő óvatos maradt:

— Kapitány úr, alázatosan jelentem, följobbalóim nyilatkozatait és tetteit sohasem szoktam felülbírálat tárgyává tenni!

— Sehr richtig bölintott Hunke kapitány, akire szemlátomást a legkedvezőbb benyomással volt a költő frappáns felelete. — Egyebekben valljuk be négy szemközt, hogy őexcellenciájának abszolút igaza van, mert a csehországi hadkötelékek magatartása valóban disznóság. Ámde egyéb szempont az, ami aggodalommal tölt el...

A költő hallgatott, Hunke kapitány pedig az asztalhoz lépett, fölkapta a hadügyminiszteri átíratot s eltűnődött. Akkor így kezdte:

— Az átírat bevezető szavai így hangzanak: — Több oldalról befutott figyelmeztetések és jogos aggodalmak után...« — Mit gondol, kik lehetnek azok a mocskos individuumok, akik ily szemérmetlen eszközök igénybevételével törnek jelenlegi pozícióm ellen? Gondolkozzék rajta keveset, Leutnant Koré, ezért is kérttem föl!

A dolgon eltörték egy darabig a fejüket s miután a költő ígéretet tett, hogy résen lesz, a legszívélyesebb kézfogással bocsátotta el a kapi-

tány. Azonban a költő alighogy az előszobába ért ki, iszonyú világosság gyúlt ki az agyában: a verselő tábornokok konok bosszújára gondolt, Ám ezt a föltevést nyomban el is vetette, mint tökéletes abszurdumot.

Amint lefelé haladt volna a lépcsőn, a sajtóiroda bejárata előtt valósággal összeütközött Márki Dénessel, akit hetek óta nem látott már. Olyas hírek keringtek róla, hogy elgyöngülésbe esvén, csak hébe-korba tud már szolgálatot teljesíteni.

A költő alig ismert rá az egykor fanatikus műfordítóra. Mert a permanens koplalás következtében paragrafusba kunkorodott s más baja is lehetett: fűjtatott a melle. Márki Dénes nem csinált titkot többé, hogy közeledik a vég. A szokványos kérdésre, mint érzi magát, fáradtan legyintett:

—Tegnapelőtt rapportra jelentkeztem Hunke kapitány úrnál, beosztást kérve akármelyik rohamkülönítménybe. Hiába! Nem fogok kimúlni hősi halállal...

—Nem szabad így beszélni!. — próbálta vigasztalni a költő.

Ámde Márki Dénes, aki gyanúsan köhécselgetett immár, másodszor is legyintett egy bágyadt mozdulattal:

— Testvér, szeretnék fölzokogni ijesztő kínlódásomban. Neked megvallhatom férfiasan, hisz a takargatás úgyis komikus erőlködés lenne, hogy minden segélyforrás bedugult már. Pedig gigantikus volt, minő lépésekre ragadtattam magamat, hogy nap-nap mellett elővakarjam a koszt költséget. Igenis, barátom, én végig mellbevágtam immár Bécs birodalmi fő- és székváros összes uccáinak és tereinek lakosait, sőt legutóbb arra is rá kellett vetemednem, hogy a

gyalogjárón állítottam meg gyanútlan embereket s föltárván előttük szörnyű anyagi helyzetemet, néhány obulust kértem tőlük, hogy aznap ne maradjak ebéd nélkül ifjú hitvesemmel. Bécs belső körzetét teljesen fölportyáztam: nincs többé házsám, ahol tartozásom ne lenne becsületszóra és szigorúan körülírt határidőre. A legnagyobbtalánítóbb az egészben az, hogy mindenütt bementam pontos címemet.

S elhallgatott Márki Dénes, elköhécselgetvén darabkát. A költő pedig nézte, nagy-nagy szálonommal.

Mert megállapította, hogy Márki Dénes — híven megrögzött alaptulajdonságához — még e könnyfakasztó állapotában is elcsaklizott valamit a tényekből. A Frontkämpfer szerkesztőségének önkéntesei közül egyik-másik hetekkel előbb megsúgta már a költőnek, hogy Márki Dénes, miután végigpumpolta Bubenyiket, a redakciónak mindenkitől megvetett szolgáját is, elhagyván Bécs város szűkebb körzetét, mint operációs területet, Hietzingre és Schönbrunnra csapott le s ott próbálkozott meg a dülással. Ám rövidesen föl is hagyott a kilátástalan viadallal. Rájött ugyanis, hogy a távolság hossza miatt legtöbbször még a villamosra is ráfizet.

A költő mélységes részvétellel nézte Márki Dénest, aki annyira lesoványodott ebben az augusztusban, hogy egész feje egyetlen harsogó orrá zsugorodott. Annyit kérdett:

—No és Hunke kapitány úr minő megoklással vetette vissza kérésedet?

—A megokolás — fogott a magyarázatba lihegő tüdővel Márki önkéntes — egyszerű, ám annyira meggyőző, hogy félperc alatt végkép leszedett a lábamról. Kifejtette ugyanis, hogy pótolhatatlan vagyok mai beosztásomban, sőt

még szemrehányást is tett, hogy alapjában hálatlan teremtese vagyok az Úristennek, ő ugyanis legutóbb behozta az extra-honorárium rendszerét a szerkesztőség mindama tagjaira nézve, akik — külön szorgalom gyanánt — eredeti cikkeket, vagy serkentő elmefuttatást írnak a Frontkämpfer részére. Sajnos, e tekintetben nem érthetek egyet a kapitány úrral. Az elmúlt héten például öt cikket és hozzászólást vágtam be s ez embertelen lájsztung ellenértékéül összesen négy korona és hatvan fillért utalt ki Fucsik örmester. Megokolás: a katonai kincstár nem nyújthat tetemesebb tiszteletdíjat!

A költő tisztában volt vele, hogy ragaszkodó műfordítója féllábbal a sírban áll. Mélyen meghatódott s előhúzván a pénztárcáját, némi összeget nyújtott át neki. Márki Dénes abban a szempillantásban fantasztikumba csapott át:

— Elfogadom, testvér, de kizáróan határidőre és becsületszóra. Ám mondd csak, nincs kéznél valami új elbeszélése? Mert legközelebb — s ezt talán fölösleges hangoztatnom — az eddigi honoráriumokra nézve is elszámolok veled. Százalékos alapon, ahogy tavaly december elején megkötöttük a szerződést. Fele-fele!

A költő annyiszor hallott már e százalékos részesedésről, hogy elmosolyodott. Márki Dénes nem vette észre, különben is régi hódításai jutottak eszébe:

— Hogy micsoda sikereim voltak valamikor, testvér! Szédültek a nők, ha láttak... Haj-haj! Fogadd soha nem lankadó hálaérzetemet és baráti jobbjomat!

S már botorkált is fölfelé, a lépcsőkorlátba fogódzva. Részvétellel pillantott utána a költő, mert látta, hogy lelkes műfordítója nem sok vizet fog már zavarni e földi létben. Elfelejtik

hamar s itt-ott ha említik is majd a nevét, csak a törlesztés nélkül hagyott adósságok miatt lesz az.

Aztán benyitott a sajtóirodába.

Az előszobában Baronyi bácsival, alantas nép-fölkelő-önkéntesével találkozott. Az öregnek (polgári életben érdemes iktatónak) frenetikus káröröm volt egész arckifejezése. Méteresszáru pipájából pöfékelt ezúttal is, éppen Tkács irodaszolgával tárgyalt valamit behatóbban s ahogy meglátta a költőt, rávillantott a szemével, úgy oldalvást:

— Szorul már a kapca, hadnagy úr!

— Történt valami? — kapta föl fejét a költő.

Baronyi bácsi mosolygott, kegyetlen örömmel:

— Hogy történt-e? Hajaj... Három hét múlva csatázni fog itt az egész társaság!

Mivel a költő értetlenül állt az előszobában, Baronyi bácsi öldöklő gúnnyal folytatta:

— Holnapután felülvizsgálat lesz a hadügy-minisztériumban. Őfelsége kemény akarata, hogy minden épkézláb embert, aki eddig úri beosztásban flangérozott, kivágni az aknavető osztagba s majd a komoly rokkantak jönnek a helyükbe. Mars ki valamennyi! Hála a jó Istennek!

— De akkor magát is viszik, Baronyi bácsi!
— vetette oda a költő.

— Visznek? — nézte végig gúnyosan az öreg.

— Hát az lehetséges, hadnagy úr, de akkor is csak a hadtápkörzetbe. Először: mert vén csont lennék, másodszor: mert csúz rángat térdemben, bokámban! — s verhetetlen fölényel csapott a térdére.

Megérezte a költő, hogy a dolog alighanem komoly ezúttal. Hetek óta szálldostak a hírek, hogy Románia be akar törni az erdélyi határhavasokon, Ferenc József ezredei pedig fölötte

megrítkultak már akkor. Maga személyére nézve nyugodt volt. Ballábát még mindig húznia kellett maga után s ráadásul ott csörgött a blúzán három kitüntetése. S otthagyván a kaján Baronyi bácsit, benyitott a szobájába, kapitányok és főhadnagyok közé.

Hanem amit odabent látott, még őt is megdöbbsentette az első pillanatban.

A cs. és kir. sajtóirodát mintha gránát érte volna, telitalálatban! Kapitányok és főhadnagyok szertehányva ültek a nagy szobában, az asztal lapjára könyökölve, vagy fejüket nyomogatva s míg föltűnő volt halántékukon a veritek, sóhajtoztak, avagy a levegőbe legyintgettek. Lankadtan, mint a szárnyuktört verebek. Mások a szomszéd szobákban járkálgattak bágyadt taglejtésekkel s olykor egy-egy szót váltottak ingerületen. Eckener őrnagy a harmadik szoba közepén állt s minden erejével csillapítani igyekezett Manussi kapitányt, hogy csiga vér csak, úgylis formaság az egész. Ámde Manussi keserű kedvben szólt:

—Könnyű neked, barátom! Te és Hunke, mint parancsnokok, ki vagytok véve a fölülvizsgálat alól... Az istenfáját annak a harcoló frontnak!

—A frontot ne bántsátok! — szólt nagyon komolyan Eckener őrnagy. — A fronton küszködő katonák két esztendeje hálnak rakásra egy zokszó nélkül...

Manussi kapitány fölfortyant:

— Bocsánatot kérek, barátom! Már engedj meg, de ha ez a front komoly értelemben vendő harcvonal lett volna, már régen meg kellett volna enniök orosz, szerbet, olaszt és montenegróit. Már engedelmet kérek, de kénytelenül érzem magam annak konstatálására, hogy

itt alapszabályban nyavalyás alakulatokkal állunk szemben. Az istenfáját ennek a monarchiának, azzal a tizenhárom nemzetiséggel! Jól benne vagyunk a szószban!

— Ja, ja, das ist wahr — bölöngött rá a többiek.

Eckener őrnagy nem szólt semmit, mert az izgatott emberek előtt úgyis hiábavaló lett volna minden élesztgetési kísérlet. Siralmas állapotban voltak valamennyien. Stein főhadnagy, aki Szoyka főhadnaggyal együtt ügy tervezgette csöndes nyári délutánokon a sajtóiroda sarokszobájában, hogy mihelyt vége a háborúnak, Amerikába hajósna át, a vad nyugatra s ott megházasodván, békés indiánok közt farméletet kezdenek majd, Stein főhadnagy remegő szájjal ismételte maga elé:

— Lőttek már a farmereknek!

Csak a dragonyosfőhadnagyon nem lehetett észrevenni különösebb emóciót, pedig a szomszédos szobában peregve csattogtak az írógépek e pillanatban. Máskor tízszer is fölugrott volna már észvesztő fülcsapkodás közt, hogy nyomban megőrül; ezúttal meg se mukkant a karosszékben. Sőt, ami döbbenetszámba ment, két esztendő óta e napon esett meg az a hajmeresztő képtelenség, hogy a boglyába gyűlt bajorországi napilapok közül találomra kihúzott néhányat s olvasni kezdett bennük nagy elmerüléssel. Valószínűen azzal a szándékkal, hogy kivonatot készít belőlük öfelsége sajtóirodája, a hadügyminiszter és a magas vezérkar részére. Úgylát-szik, ennek az ütődött alaknak fogalma sem volt a fenyegető veszedelemről. Ám az is lehet, hogy minden mindegy volt már neki.

Az egyik sarokasztalnál ott törölgette a homlokát és nyögött koronkint Usedom szerkesztő.

Nem volt már fölényes többé a filozófiájával, ellenkezőleg: igen-igen kicsi emberkévé töpörödött össze. Szánalom volt ránézni. Haját szét-turta, szeme karikára tágult: mint aki nincs az eszénél. Földült alakja szemet szúrt Eckener őrnagynak is, mert ahogy elhaladt volna mellette, hirtelen megállt:

— Hát magát mi lelte, kedves Usedom?

Usedom szerkesztőben annyi erő nem volt, hogy fölemelkedjék a parancsnok előtt. Sőt! Még jobban összeesett, a dagadt hasára. Alig tudta kinyögni:

— Nem tudom, őrnagy úr, mit macerálnak egy ilyen árva zsidót?

Eckener őrnagy egy-két megnyugtató szót igyekezett odavetni a szerencsétlen szerkesztőnek. De hiába volt minden erőfeszítése, mert Usedomból csak úgy szakadt a keserűség:

— Hát úgy nézek én ki, mint aki arra van predesztinálva, hogy ütközetbe induljon? Szavamra mondom, őrnagy úr, hogyha kezembe adnak egy puskát, kitör rajtam a frász... Megfoghatatlan, miért pályáznak annyira éppen egy békülékeny öreg izraelitára?

Az őrnagy, látva Usedom végleges összeomlását, nem tudott elnyomni egy fölvilanó mosolyt:

—Téved, kedves Usedom. Egyforma tárgyilagossággal vizsgálják keresztényt és zsidót.

—Tudom — nyögött fagyosan Usedom. — Az egész vonalon orgiáit üli az antiszemita kurzus. Nem bánom, vágják ki rohamosztagokba az összes hitközségeket, de engemet ne piszkáljanak! Különben se megyek... Szavamra, nem megyek!

Azzal dugott valamit a szájába s lenyelte. Eckener őrnagy riadtan lépett hozzá és megkapta a karját. Hirtelen arra gondolt, hogy mér-

get vett be talán. Usedom azonban megnyugtatta:

— Aszpirin volt, őrnagy úr. Ez már az ötödik adag, kininnel váltogatva. Szívdobogásom számát sikerült immár a duplájára fölfokozni s ha Isten segít...

Eckener őrnagy szájalommal vegyes ingerültséggel kiáltott rá:

— Szerencsétlen ember, egész életére koldussá teheti magát!

De Usedom szerkesztő nem látott, nem hallott már semmit. A magáét hajtogatta:

—... ha Isten segít a kritikus napig, a szív-működés tempója eléri a rendes állapot négy-szeres sebességszámát. Úgy kívág a vezértörzs-orvos, hogy nyekkenni fogok az uccán. Kénytelen lesz konstatálni, hogy idült szívrohamaim vannak. Semmi vonzalmam sincs, őrnagy úr, hősi halottnak lenni... Miért nem hagynak békét egy állampolgárnak, aki senkire sem haragszik a világon?

S tovább törölgette a halántékát. Eckener őrnagy pedig szótlanul ment ki. Látta, hogy csődöt mondott minden dialektikája.

A költő az egész idő alatt visszafojtott lélegzettel állt a nagy szoba közepén s hirtelen nem is tudta, mint viselkedjék. Az általános lelki krach megdöbbsentette s őszinte részvét fogta el bajtársai iránt. Ő maga nyugodt volt, mert a ballábára sántítva tudott csak járni mind e napig. Állt ott, állt s csak akkor ocsúdott fel, mikor a szemközti szobából Manussi kapitány lépett be, rézvörös arccal. Meglátta a költőt, meglátta blúzán a három kitüntetést s abban a szempillantásban már ki is adta az utasítást:

— Hadnagy úr, a fölülvizsgálat idejére leszél szívés letenni azokat a laskákat!

A költőt mintha szivenütötték volna. Nem minden önérzet nélkül válaszolt:

—Bocsánatot kérek, kapitány úr, de nekem kötelességem viselni e vitézségi érdemet, melyeken a legfelsőbb Hadúr képe van. S különben is sokat szenvedtem értük ...

—Nem arról van szó — kiáltott idegesen a kapitány. — Jóban-rosszban egyenlők voltunk, amíg veszély nem fenyegetett: most sem szabad elhagynunk egymást. Lehetetlen, hogy ilyen brutális fórban lépj a vezértörzsorvos elé. Abban az esetben ugyanis a sajtóiroda valamennyi többi tagjának passz!

—Nagyon sajnálom, kapitány úr — hajtogatva gyerekes daccal a költő —, de kitüntetéseimet semmi körülmények között sem vagyok hajlandó letenni...

Manussi kapitány abban a pillanatban fölhorrant. S olyat üvöltött, hogy nyakán szinte patantak az erek:

— Genug! Genug! Zum Rapport!

A rapportból persze semmi sem lett, sőt Eckener őrnagy — négy szemközt — leintette Manussi kapitányt. Mindazáltal a költő csaknem megjárta. Éspedig a következő napon.

Érintettük már, hogy a költőnek különösen három lapra kellett ijesztő figyelmet fordítania: a budapesti szocialisták orgánumára (akiket mind a frontra kellene hinaszverfolni, mint Manussi kapitány jegyezte meg többízben is), a szabadkőművesek szócsövére (a »gránátdobáló detasmanba velük!« — ugyancsak a kapitány saját szavai) és arra a keresztény nemzeti szellemű hetilapra, amelynek harcos számaint egy akkor feltört fiatal publicista szerkesztette, minden katonai és polgári cenzúra ellenére.

Nos, ez a hetilap okozta ama nagy kavaro-
dást a cs. és kir. sajtóiroda kebelében.

Történt eszerint, hogy Manussi kapitány, aki — mint az erdélyi zász szekció vezetője — tudott magyarul, unaloműző gyanánt lapozgatni kezdett az említett hetilap legutóbb érkezett számában. Hogy-hogy nem, szeme megakadt az egyik cikken s olvasni kezdte. Ám nem sokáig olvasta, mivel olyan disznóságot fedezett föl csakhamar, amelyhez fogható disznóság még nem fordult elő a cs. és kir. hadügyminisztérium emlékektől terhes múltjában.

Mert Manussi kapitány alighogy belemerült volna a cikkbe, egyszerre egy fájdalmasat kiáltott:

—Kó-ré ha-ad-na-a-gy! Kó-ré ha-ad-na-a-gy!

A költő átsietett s megállt tisztelegve:

—Parancs, kapitány úr!

—Manussi kapitány arcán böszülettel vegyes fájdalom tükrözött. Másodpercek múltak el, amire rátalált a hangjára:

—Hadnagy úr, olvastad te ezen revüt?

—Igenis, kapitány úr, olvastam!

— Úgy? — és bólintott, teméntelen gúny kö-
zött. — Hát így képviseled te és tartod szem
előtt a hadügy miniszteriális érdekeket?

A költőnek sejtelme sem volt, miféle hanyag-
ságot követhetett el s csak állt a kapitány előtt,
állt. A kapitány pedig közelebb intette a mutató-
ujjával, aztán a hetilap egy sorára mutatott.

— Olvasd, hadnagy!

A költő a következő mondatot látta a muta-
tott helyen:

» ... mert Tisza István annyit ért az esztéti-
kához, mint egy osztrák generális a hadveze-
téshez ...«

A költő megrezzent. Hiszen látta ő a mondatot már előbb is, de barátja volt a hetilap szerkesztőjének s ezért elcsúszott a dolog fölött. Álmában sem gondolt volna rá, hogy ezt a mondatot észrevegye valaha valaki s éppen Manussi kapitány.

A kapitány szigorúan pillantott a költőre:

— Mi ez, hadnagy?

Abban a pillanatban mentőötlet villant át a költő fején. Szelíd hangon kezdte:

— A mondatot természetesen olvastam, kapitány úr, mindazáltal fölöslegesnek véltem, hogy jelentést tegyek róla. Osztrák generális tudvalevően csak az 1867-ik évi kiegyezésig volt, azóta cs. és kir. generálisok vannak s így a látszatra csípős megjegyzés semmiesetre sem vonatkozhatik őfelsége haderejének mai vezénylő tábornokaira...

Manussi kapitány azonban nem ült föl semmi szofizmának. Ingerülten pattant egyet s mutatóujjával tiltakozott mindennemű hamis inszinuáció ellen:

— Hahaha, hadnagy, nem úgy van! A magyarok még ma sem átallják ezen bántó és egyoldalú jelzővel illetni a birodalom tábornoki karát! Baj lesz ebből, hadnagy: majd mi befütyülünk annak a redaktornak!

Odament az ajtóhoz s bekiáltotta a tisztet.

Kapitányok és főhadnagykok félpercen belül karéjban sorakoztak Manussi kapitány köré, aki röviden vázolván a cikk bevezető sorainak tartalmát, rátért arra a mondatra, amelynek fele is teljesen kimerítené a hadsereggyalázás ismérvi tüneteit. Kapitányok és főhadnagykok, amikor megtudták, hogy a harcoló birodalom súlyos napjaiban konok kezek minő álnok eszközökkel akartak rést ütni a tizenhárom nép és nemzeti-

ség eladdig intakt lelki egységén, karban hördültek fel:

—Disznóság, disznóság, hogy a Magas Hadügyminiszter Úr Öexcellenciája megtűri ilyen individuumok garázdálkodását! A dacoló frontra vele! Schweinerei! Schweinerei!

—Csak bizalom, brúderek — csillapítgatta őket Manussi kapitány. — Majd mink befütyülünk annak a Kossuth-redaktornak!

Abban a pillanatban lépett be Eckener őrnagy. S mialatt a költő nem minden szorongás nélkül érezte, hogy ezúttal alighanem baj lesz az ő szerkesztő-barátjával, az őrnagy nyugodtan hallgatta meg a tényállást Manussi kapitány izgatott előadásában. Akkor époly nyugodtan, a költőhöz fordult:

— Ismeri ezen revü szerkesztőjét?

— Jó barátom, őrnagy úr kottyantotta el magát ügyefogyottan.

Kapitányok és főhadnagyk gúnyosan harsantak föl:

— A! A! Gratulálunk a barátaidhoz! Ilyen mentalitású egyénekkal ápolod a bajtársi összeköttetést? Sehr schön! Gratuliere!

— Csöndet kérek! — szóit rájuk Eckener őrnagy.

Ahogy elült a moraj, az őrnagy a költőre nézett fürkészve:

—Alkalmas-e frontszolgálatra ez a szerkesztő?

—Úgy hiszem, aligha, őrnagy úr. Tudomásom szerint mellszűkülése van.

—Zum Teufel! — kiáltott fel nyugtalankodva Manussi kapitány.

Eckener őrnagy azonban csöndet intett egy kézmozdulattal s akkor újból a költőt kezdte faggatni:

—S mely hitfelekezet tagja a szóbanforgó szerkesztő?

—Református vallású, őrnagy úr — nyelt egyet a költő.

—Ah, az ördögbe is! — szisszent fel az őrnagy. — Ezek szerint tehát nem izraelita... Nem tartozik netán a kikeresztelkedett egyének közé?

—Nem, őrnagy úr. Őskálvinista családból származik.

—Itt már az őrnagy is ideges lett:

— Das ist ja ganz Wurst! Manussi, szerkeszd meg a hadsereg eme gyalázását magábanfoglaló fölterjesztést, vidd át személyesen őexcellenciája magyar szárnysegédének, azzal az alázatos kérelemmel, hogy időt nem kímélve, legyen kegyes továbbítani a magyar királyi honvédelmi miniszter úr címére. Verstanden?

— Jawohl, Herr Major! — csappant haptákba Manussi kapitány.

S kiment Eckener őrnagy. Manussi kapitány pedig nagy elégtétellel szólt:

— Also! Majd mink begyújtunk annak az individuumnak!

S nyomban nekiült, hogy elkészítse az *Armeebeleidigung* feliratú sürgős ügydarabot.

Lett ebből aztán, ami még nem volt.

A költő egyelőre nem tehetett egyebet, mint hogy sürgős levelet írt szerkesztő-barátjának s a levélben lefestvén a jelenetet ától-cettig, figyelmeztette a szörnyű veszélyre, amely végpusztulással fenyeget. »Az Istenért, mozgass meg minden protekciót, mert különben meghalsz!« — fejezte be jóindulatú sorait.

Pontosan e nap délutánján, már estefelé, mikor a költő hazafelé ment volna a sajtóirodából, a hadügyminisztérium előtt, éppen a Radetzky szobránál, egy izgatott hang szólt utána:

— Szervusz, hadnagy úr! Hallottad a nagy újságot?

A költő hátranézett: Bohinszky, a lengyel loholt utána, akinek cipője szárából tudvalevően szünetlenül kicsüngött a kapca csücske.

— Szervusz, Bohinszky testvér! — köszönt vissza látható örömmel a költő, mert kedvelte a lengyelt, kinek társasága sok kellemes percet szerzett már neki. — Ugyan, mi lehet az az újság?

Bohinszky megállt, remegő szájjal:

— Hunke megkapta a szignum laudiszt... A kardokkal!

— A kardokkal? — kérdezte vissza, mivel nem hitt a fülének.

Bohinszky szinte dadogott:

— Azt, a tetű... A kardokkal! Most már aztán az Isten se fog bírni vele. Ma vettük észre rajta s e megveszett állapotában mindjárt tizenkét napot sózott rám. Nem tízet, mint máskor, hanem tizenkettőt. Holnap mehetek megint az egyesbe... Az istenfáját ennek a tuloknak!

— Hogy történt mégis? — érdeklődött részvétellel a költő.

Megtudta hamarosan, hogy minekutána Hunke kapitány hosszabb ideje nem macerálta már a szerkesztőséget, ma egyetlenegy óra alatt kilencben nyitott rájuk. Olyankor az az önkéntes, aki elsőnek pillantotta meg az ajtóban, torkaszakadtából kiáltott, hogy »Habt Acht!«, a többiek téntát, papírt levágva ugrottak fel és me-revedtek ki, hogy feszült minden ádámcsutka. Eleinte nem tűnt fel nekik Hunke kapitány izgatottsága, csak amikor már kilencedszer topant rájuk, néztek oda a blúzára s elállt bennük a lélegzet. Balmellén ott csillogott sárgán a szignum laudisz, a keresztberakott két karddal.

Mivel pedig e kitüntetés eszébe juttatta, hogy a Frontkämpfer szerkesztőségi helyiségei harci zónának számítanak, a kilencedik benyitásnál elkapta félszemmel Bohinszkyt, aki negyedtak-tussal megkésve ugrott föl a székéből s abban a pillanatban odaszólt, kissé lankadt gesztussal:

— Zwölf Tage!

Bohinszky táogott, de hang nem jött ki a száján. Mert tudta a szerencsétlen, hogyha egyet mukkan, nyomban húsz napot kap tizenkettő helyett.

A Mariahilferstrasse irányába haladtak ketten a Ring juharfái alatt, amelyek itt-ott két-három levelet hullattak el az augusztusvégi haldoklásban. Fiatal feleségéhez igyekezett a költő, aki ilyentájt nagyon-nagyon várta már minden délután. Bohinszky viszont, akit mélyen lesújtott ez a legfrissebb tizenkét kis nap, ingerülten csattant föl:

— Még annyit, kedves hadnagy úr s magyar testvérem, hogy a Frontkämpfer szerkesztőségében kialakult egyöntetű fölfogás szerint Hunke, ez a kosz, kizárólag azoknak az elbeszéléseknek köszönheti a kitüntetést, amelyeket te írtál a lapnak...

A költő mosolygott:

—Hallod-e, pajtás, mondtál valamit. Hunke kapitány ugyanis egy alkalommal megcsillogtatta előttem a lehetőséget, hogyha császárhű tendenciájú haditárcákat írok a Frontkämpfernek, alkalomadtán megkaphatom a szignum laudiszt...

—Hát ő kapta meg! — vágott szavába a lengyel. — Hiszen, magyar testvér, nem csinálnék én nagy esetet abból az egyesből, két esztendő alatt belejöhöttem már, azonban egyéb szempontok billentik meg egyensúlyomat. Teirántad abszolút bizalommal vagyok s elárulhatom disz-

kréten, hogy küszöbön áll tervezett házasságom. Ez magában még nem lenne baj. Van azonban egy ádáz riválisom, egy csámpás alak, aki megszimantolta valami módon, hogy ideálomnak némi készpénz is áll rendelkezésére, ezüstforintosokban. Az ipse, e gálád, szintén felkötötte a nadrágot s nem lehetetlen, hogy mialatt a nap szabad óráiban büntetésemet törlesztgetem le, e rut hozományvadász elüti kezemről a menyasszonyjelöltemet. Nem tudom, mit csináljak? Meg keli itt veszni!

S ahogy ezt mondta, reménytelenül ingatta a fejét.

Szótlanul mentek tovább egyideig. Már elérték az Operát, amikor mentőötlet gyúlt ki a költő agyában:

— Mondanék valamit, de itt aztán nem volna szabad késlekedni... Talán megmenekülhetnél ezúttal...

— Ó, megáldana az Isten! — nézett rá esengve Bohinszky.

A költő így szólt ekkor:

— Rendeztetek vacsorát Hunke tiszteletére s valaki köszöntse üdvözlőbeszédben a harmadik fogás után. Talán Kavuja, mint a legkorosabb. A vacsorán ott lesz a komplett szerkesztőség, arra az időre tehát téged is kieresztenek a zárkából s az általános hangulatban Hunke kapitánynak is jókedve kerekedvén, fogadni mernék, hogy vagy elengedi összbüntetésedet, vagy legalább is tetemesen könnyíteni fog rajta.

Bohinszky hálálkodva kapott a költő keze után:

— Magyar testvér, sohasem felejttem el ezt néked! Szervusz, most rohanok, hogy fölverjem a szerkesztőséget, míg meleg a dolog!

S meg is lett az ünnepi vacsora. Éspedig harmadnap estére.

A Dörnerben rendezték. Ott állt ez a tiszta kis vendéglő a Georg Koch-Platz sarkán, pontosan a sajtóirodai elsőemeleti helyiségei alatt s áll ma is még, amikor nincs többé cs. és kir. világ. Kavuja és társai szétszóródtak a világba s egyedül van immár a költő is, szörnyű újabb tíz esztendővel a vállain... Ott, a Dörner-vendéglő takaros különszobájában terítettek az ünnepi lakomához, amelyre meghívták a költőt is, mint a Frontkämpfer irodalmi külmunkatársát.

Senki sem hiányzott.

Hunke kapitány az asztalfőn foglalt helyet, teljes díszben. Mellette a költő s a Frontkämpfer német kiadását szerkesztő két német hadnagy, azontúl az önkéntes-tizedesek, a dunai monarchia valamennyi néptörzsének képviselőit s szemközt, az asztal túlsó végén Kavuja, kinek a dicsőítő szónoklatot kellett elmondania. Fucsik őrmester természetesen nem vehetett részt az ünnepeltetésben, mert a hősi vacsorán kizáróan úri elemek jelenhettek meg. Hanem azok ott is voltak egytől-egyig: számszerint huszonhatan.

Hunke kapitányra alig lehetett ráismerni: nagy-nagy volt az ő meghatottsága.

A harmadik fogás után csakugyan fölállt Kavuja, elszürkült szájszéllel. Szurkolása érthető volt. Mert ha egy hibát talál ejteni a dikcióban, nem lehetetlen, hogy a kapitány úr odasóz neki vagy öt napot. Kissé bizonytalanul kezdte:

— Mélyen tisztelt vitéz kapitány úr — és ha legszívesebb elnézésével szabad lenne így kifejeznem magamat —, kedves gondviselő parancsnokunk !...

Egy-két óvatos »halljuk!« hallatszott, mialatt Kavuja mindinkább levegőhöz kapott. Ecsetelte Hunke érdemeit minden oldalról jöhető viszonylatban s ünnepelte őt, mint kérlelhetetlen kato-

nát, aki nehéz szívvel bár, de le tudott mondani a frontküzdelmek élvezetéről, miután magasabb rendelkezés más csataterre szólította őt. Tudniillik a Frontkämpfer élére. Kiemelte karaktervonásait a dolgok minden vonatkozásában s legvégül szólt atyai szívéről, amellyel legutóbb is kiverekedte illetékes helyen, hogy a Frontkämpfer mindamaz önkéntes-munkatársai, akik eredeti cikkeikkel gazdagítják a lap tartalmát, extra-honoráriumban részesíthetendők ...

— Heil! Heil! — kiáltott közbe két-három bátoralan hang.

Hunke kapitány lehorgasztott fejjel ült az asztalfőn, szemlátomást megilletődve, a huszonhat önkéntes ragaszkodásától, akiknek összességét bizony elég sűrűn minősítette eddig civilbagázs-alakulatnak. Ahogy Kavuja befejezte volna egy hatásos fináléban, valamennyien fölugráltak, dörgő hurrázás közt s mély alázattal hajlongva koccintani mertek a szerkesztő-parancsnokkal. Hunke nyomban válaszolt. így kezdte:

— Liebe Kriegskameraden! Nem kerestem az ünnepeltetést, mert a katona nem pofázik, hanem följebb valójának engedelmeskedve, megnyitja a tüzelést. Nem kívántam a kitüntetést sem. (*Fölkiáltások: Heil! Heil!*) De, ha már így történt, meghajlok cs. és kir. Urunk, a legfelsőbb Hadúr akarata előtt. Also...

Mikor a végén győzelmes hadainkra ürítette poharát, mind-mind fölugráltak s a kapitányi éljeneztek. Hunkenak jólesett ez a spontán megnyilatkozás és a fesztelen hangulatban egyszer csak észrevette Bohinszkyt, amint az asztal túlsó vége táján gubbasztott szótlanzkodva. Hunke kapitány — életében először és utoljára — annyira leereszkedett ezúttal, hogy nemsikerült mosollyal átszólt a lengyelhez:

—Na, Bohinszky, hány napja van még hátra?
A lengyel fölugrott:

—Tizenegy, jelentem alázatosan, kapitány úr!

—Maga téved, Bohinszky, mert egy napja sincs hátra ...

S mondta ezt olyan kegygel, hogy az önkéntesek erőszakoltan mosolyogtak hozzá, mintegy hivatalból. Hunke a cvikkerén át somolygott Bohinszkyra, aki alig bírta kidadogni:

—— Igenis, kapitány úr, jelentem alázatosan ...

Csak éjfélután állt föl Hunke, hogy hazamenjen. Előbb kijelentette, hogy holnap délelőtt kivételesen csak tíz órakor kezdődik a szerkesztőségi besefitigung, utána pedig kezét fogott valamennyi alantasával, akik mély meghajlás közt járultak eléje. Először és utoljára az életben.

A horizonton állt ekkor Hunke kapitány csilága, de talán azért csak, hogy annál mélyebbet zuhanhasson. Mert váratlanul olyan bomba csapott bele a Frontkämpfer szerkesztőségébe, hogy Hunke kapitány már-már halántékához emelte szolgálati revolverét. Hajszálon múlt, hogy nem lett öngyilkos.

A példa nélkül álló kavarodást a magyar miniszterelnök egy rideg átírata idézte elő.

Kemény ember volt ama kietlen időben Magyarország miniszterelnöke. Úgylátszik, valaki fölhívhatta figyelmét diszkréten a Frontkämpfer hasábjain érvényesülő extra közjogi fölfogásra, mert nyomban irt Bécsbe, a hadügyminiszterhez adresszálva energikus sorait...

A levél tartalmának részletei azonban csak sokkal később kezdtek szállingózni a cs. és kir. sajtóiroda tájékán. Egyelőre csupán arra kapták föl a fejüket kapitányok és főhadnagyok, hogy három vagy négy nappal Hunke kapitány ün-

neplése után, szokatlan izgatottság vett erőt a frontszerkesztőség teljes létszámán. A németnyelvű törzsszámot szerkesztő egyik hadnagy leszaladt a sajtóirodába s megzavarodva kezdte újságolni, hogy Hunke a téboly határán futkos föl és alá a szobájában, a fejét öklözi s tíz perccel előbb ő és hadnagytársa erőszakkal csavarták ki markából a Frommert, amellyel agyon akarta löni magát. Később újabb hírek jöttek a Frontkämpfer szerkesztőségének emeleti helyiségeiből: hogy Hunke ájultan fekszik odafönt a dívánon. Tanácstalanság, kapkodás volt minden... Eckener őrnagy és Manussi kapitány éppen indulni készült a szerkesztő-parancsnokhoz, hogy megtudjanak valamit a rendkívüli jelenségek okaiból, amikor látták, hogy Hunke kapitány félőrült állapotban rohan lefelé a lépcsőkön s mielőtt szólhattak volna hozzá, már el is tűnt a hadügyminisztérium irányában. Csak jó félóra múlva sikerült kihámozni annyit, hogy a hadügyminiszter úr őexcellenciája azonnali rapportra rendelte maga elé Hunke kapitányt.

Maga a kapitány csak úgy délfelé vetődött vissza s valamivel csiljapultabban. Senki bizonyosat nem tudott. Vagy egy óra múlva a költőt kérette magához, aki nyomban jelentkezett. De ahogy megállt a szerkesztő-parancsnok előtt, ahogy látta dült külsejét, megsajnálta. Tisztelegve jelentkezett:

— Kapitány úr, alázatosan jelentem, parancsára megjelentem!

A kapitány szomorú volt. Nagyon szomorú. Csak percek múlva szólalt meg:

— Azért hívtam, lieber Freund, hogy megkérjem: a lap minden második számába írjon nekem egy Kriegsfeuilleton. Valamennyit a honvédek csatározásaiból vett témakörrel...

A költő úgy tett, mint aki nem érti jól az utasítást. Hunke kapitány folytatta:

— Írja azt, hogy minden alkalommal a magyar királyi honvédség kötelékébe tartozó kiegészítő csapattestek csikarják ki a döntő győzelmet ... írja azt, hogy a magyar királyi honvédség hadilobogói csattognak mindenütt a legelső vonalban... Írja azt... írjon, kérem, amit akar!

Az ablakba állt, két karját átfonta a mellén s meg-megvonagló szájjal nézett ki az uccára. Sokáig-sokáig. A költő pedig észrevétlenül surrant ki a szobából.

Attól fogva igen csendes ember lett Hunke kapitányból.

Csak napok múlva és csak fokonként tudták meg a sajtóirodában, mi volt a tulajdonképpeni oka Hunke kapitány lelki átalakulásának? Egy levél s benne néhány érdeklődő sor. A levelet a magyar miniszterelnök intézte a hadügyminiszterhez s a levélben aziránt érdeklődött a magyar kormányfő, hogy »Frontkämpfer« címen miféle bolondgomba tenyészik Bécs város legközepén, a hadügyminisztérium beleegyezésével, sőt állítólagos támogatásával? Van-e tudomása a hadügyminiszter urnák arról a teméntelen zöldségről, mely e lap hasábjain virul? S egyáltalán szándékszik-e tenni valamit a hadügyminiszter úr e képtelen közjogi anomáliák megszüntetésére?

Hogy mit válaszolt a hadügyminiszter, örök titok maradt. Minden föltevés amellet szólt, hogy felelete módfölött békülékeny hangú lehetett a keményöklű miniszterelnökkel szemben.

Az esemény némi megszeppenést idézett elő a cs. és kir. sajtóirodában is. Amin nem lehet csodálkozni. Mert ugyanannak a napnak délutánján, amikor nem kis szorongással tárgyalták a

magyar miniszterelnök katonás kérdőpontjait, belépett Eckener őrnagy s fojtott hangon így szólt: — Holnap délelőtt kilenckor mindenki bent legyen. Orvosi felülvizsgálat lesz.

Hogy mi volt ott másnap délelőtt, könyörülő Isten!

Usedomot, aki a legénységi állományhoz tartozott, két altiszt-szakács támogatta kétfelől. Odabent, a vizitálósobában, egy vezértörzsorvos vette sorba az embereket: pápaszeme minden másodpercben fenyegetően villant. Teméntelen tiszt várakozott már a szomszéd teremben, ki félig meztelen állapotban szurkolva, ki idegesen járkálva föl és alá. A sajtóiroda kapitányai és főhadnagyi szótlan drukkolás közt álldogáltak egy csoportban. Kivétel csupán a mindig szerény Stein főhadnagy volt, meg a költő, akiknek blúzán több kitüntetés csillogott.

Legelőször a költőt szólították néven, aki a nadrágját vetette le csupán, mivel a lábára volt sebesült. A blúz rajta maradt s a blúzon a három vitézségi érem. De ép ezt nem akarták kapitányok és főhadnagyk! Ahogy befelé indult volna a tisztek tömegében, egyszerre útját állták, mások hátulról fogták át, ismét mások a blúzáat kezdték ráncigálni:

—Le a blúzt! Le a blúzt!

Ám a költő ép ezt nem akarta, amiből néma és fogcsikorgató dulakodás kezdődött a várószobában, mialatt kapitányok és főhadnagyk összevágott állkapcsokkal sziszegtek:

—Le a blúzt! Le a blúzt!

Onnan belülről másodsor szólították a költőt, akinek csuromvizesen sikerült magát átverekednie valahogy a vezértörzsorvosig, nyakánál beszakított blúzzal. Ám a vezértörzsorvos meg-

pillantván a három medáliát, feltartott tenyérrel intett:

— Danke! Genug!

Ahogy boldog szédületben a várószobába tá-molygott volna vissza, Manussi kapitány hozzálépett s villámló szemekkel súgott a fülébe:

— Zum Rapport! Majd én megmutatom neked, mi a szubordináció!

A rapportból persze semmi sem lett, mert a felülvizsgálatra következett örömmámorban ezt a kis engedetlenséget elnézték a költőnek. Kiderült egyébként, hogy ezerhétszázhatvan tiszt közül mindössze négyet találtak frontszolgálatra alkalmasnak, ám ezt a négyet is nélkülözhetetlenek minősítették ott helyben. Úgy délfelé benyitott nagy elánnal Usedom szerkesztő is. Nyoma nem volt rajta többé a kiállott gyötrelmeknek, ahelyett széles derűvel köszöntötte az urakat:

— Habe die Ehre, meine Herren! Hastúltengés következében frontdienstuntauglich...

Rég lehetett tapasztalni oly könnyed és fesz-telen hangulatot a cs. és kir. sajtóirodában, mint ezen a napon ...

... Hanem ekkorára ős lett. A fecskék elszálltak, múltóban volt a vén nénikék nyara is és a Ring fái alatt összezsugorodott levelek zörögtek. Mind sűrűbb felhők mögé húzódott a nap s egyre ritkábban villant elő.

Egy idő óta kezdett hazavágyni a költő s néhány nappal előbb budapesti szerkesztősége révén benyújtotta fölmentési kérvényét. S abban a hitben, hogy befolyásos vezérigazgatója támogatásával rövidesen polgári ruhát ölthet két ke-serves esztendő után, fiatal feleségét is hazavitte vagy két héttel előbb, hogy a szüleinél legyen, amíg ő Pesten nyélbeüti majd a legsür-getőbb dolgokat.

Hanem sok, nagyon sok hónapnak kellett elmúlnia, amíg hazajuthatott egyszer!

Mert igaz: a fölmentése megjött soronkívül, de ép a fölmentés okozta, hogy a költő kétségbeesett. Addig ugyanis nem mozdulhatott Bécsből, amíg megfelelő utód nem ajánkozott. Tagadhatatlan, hogy utód után végigkurrentálták az összes frontokat és mögöttes országrészeket, ámde a fölvételi kikötéseknek egy sem tudott megfelelni. Tíz pontból álltak ezek a kikötések: hogy a jelentkező tiszt vagy önkéntes legyen, szóban és írásban kifogástalanul bírja a német nyelvet, polgári foglalkozása szerint legyen író vagy zurnaliszta, legyen elsővonalbeli szolgálatra alkalmatlan és így tovább..., ne legyen azonban — és ez volt a tizedik pont — az izraelita hitfelekezet tagja.

Ennél az utolsó pontnál bukott el a jelentkezők túlnyomó hányada.

Aközben eljött a november is és a költőt melankólia fogta el az utód után való eredménytelen hajsza miatt. Egy ilyen felhős és szomorú délutánon egyedül üldögélt a sajtóirodában, mint inspekciós tiszt s éppen a feleségének szóló levelet fejezte be, amelyben talán huszadszor biztatta már meg, hogy csak kicsike türelmet még, hamarosan szabadulni fog, akkor egyenesen hazarepül s annyi idő után megöleli százszor. Ám ugyanabban a pillanatban benyitott Usedom szerkesztő s vállonveregette a költőt:

— Na, hogy állunk azzal a kis fölmentéssel, Herr Kollega?

A költő kiöntötte a szívét: hogy lett volna már harminc alkalmas utód is, de csaknem valamennyit a fölvételi kikötések tizedik pontja miatt dobták vissza, amely pont egyébként titkos, tehát diszkrét jellegű.

— S mi az a tizedik pont, ha szabad lenne érdeklődnöm, Herr Kollega?

— Hogy az illető nem lehet izraelita...

Usedom csaknem hanyattvágódott:

— Ja, úgy! Hát még mindig antiszemitáskodunk? Jó tudni az ilyet...

A költő nem szólt semmit, hanem lehajtván a fejét, maga elé nézett. Mert akkor már kezdett lemondani minden reménykedésről. Usedom viszont, akin szokatlan ingerültség vett erőt, leült, szemközt a költővel. Egy darabig idegesen rágta a virzsíniáját, majd így szólt szuszogva:

—Lássa, Herr Kollega, ezért nem állhat helyre soha a lelki egység. Mert mindig hékliznek bennünket.

—De hiszen önt senki sem bántja, kartárs úr! — szakította meg a költő. — Ellenkezőleg: úgy látom...

Usedom szerkesztő türelmetlenül vágott közbe:

— Hogy nem macerálnak? Ez igaz. Mert a sajtóiroda valamennyi tagját lekenyereztem magamnak többé-kevésbé... De ha nem lesz vége ennek a titkon gerjesztett antiszemita heccnek, amelyet egy bornírt társaság irányít felsőbb helyről, mit tudom én, nem repülök-e magam is egy váratlan percben?

Vége volt már régi flegmájának. Felállt, indult:

— Legyen csak vége egyszer ennek a daliás világnak, majd begyűjtünk nekik a sajtóban! Egy öreg zsidó mondja ezt, Herr Kollega, aki nem beszél hiába. Na, Isten önnel, megyek, mert egészen föl kavart ez a riasztó butaság,.. Auf Wiedersshen!

Kiment. Szuszogva, mint egy bálna.

S megint elmúlt vagy két hét, minden esemény nélkül. De akkor egyszerre történt va-

lami, amitől népek és császárok remegtek össze. Mert senki nem tudta, mi következik rája az eljövendő napon.

Meghalt Ferenc József!

November második felében egy estén, úgy tíz óra felé, a Prückel-kávéházban ült a költő néhány kapitány és főhadnagy társaságában. Mackensen és Kövess generális akkor kezdett előretörni Erdélyen át s mégis nyomott, nagyon nyomott volt a világ. Tudta mindenki, hogy I. Ferenc József, aki már Petőfi életében is király volt, hajnalonkint nem bír fölkelni a szokott időben. És senki sem sejtette, mi lesz majd, ha egyszer nem kel föl többé az öreg...

Róla beszélgettek azon az estén a Prückel-kávéházban kapitányok és főhadnagyok, amikor belépett Stein főhadnagy. Megnyúlt arca sápadt volt nagyon s alig tudta kimondani:

— A császár halott...

Mindenkinek leesett a feje s pár pillanattal rá siket csöndbe süllyedt az egész kávéház. Ez a szörnyű némaság megszállta a császárvárost, utána az összes országokat és népeket. Reggelre fekete volt a gyásztól Bécs, ez a feketeség mindig nőtt s tíz nap múlva, mikor temették az Öreget s mégegyszer és utoljára végighaladt holtan a Ringen, nem lehetett látni, csak feketeséget...

A költő ott állt táborigényruhában a hadügyminisztérium előtt s vele együtt még vagy három ezer tiszt.

Ónszínű volt az ég, mintha egy nagy-nagy bakaköpnnyel terítették volna be napkelettől enyészetig. S aközben a fekete körút messzeségéből egy másik mozgó feketeség közeledett és nőtt-nőtt mindig. A császárt hozták ottan... Ez a feketeség tornyosodni kezdett, ellepte már az

égbolt felét, fekete volt a mindenség, alatta pedig lehajtott fejjel haladtak császárok-királyok, testőrlovasok, drabantok, tisztek és közlegények a harcterek agyagjától bevert lyukas manüik-ban... Feketeség volt a világ s mindenki a holnapra gondolt. A hadügyminisztérium előtt ugyanegy pillanatban háromezer tiszt szalutált a halott Hadúrnak, akinek ágyúi szünetlen tűzben villództak a szemhatáron...

Háromezer tiszt szalutált utoljára. Az arcán rémület ült mind a háromezernek.

NYOLCADIK FEJEZET,

hol is tél lesz megint, mely rendkívül kegyetlen; a költőt futárrá léptetik elő s e minőségében éjjeleken át utazgat Kassa felé; új helyzet a Balaton-kávéházban; Márki Dénes is meghal, előbb azonban egy nagyot mond; fölállítják a népköltészeti szakosztályt, melynek magyar szekcióját Fucsik őrmester veszi át; az új császár alatt Hunke kapitány nagyzási tébolyba esik s szörnyű rapportot tart; e magatartás indítékainak magyarázata; Bohinszky megházasodik; itt-ott horpadznak a frontok s mindenki úgy érzi, hogy baj lesz rövidesen; a sajtóirodában uralkodó általános kedvetlenség ecsetelése; a poéta-tábornokok hirtelen előnyomulása; meglepik a sajtóhadiszállást s egyéb nyugtalanító előjelek; a költő komisz helyzetbe jut egy altábornagy balladája miatt; utód jelentkezik s a költő menekül.

Tél lett ismét. Olyan kemény, hogy a varjak potyogtak a jegenyefákról.

A költőn most már végleg úrrá lett a melankólia. Öntudatlanul ráérezett, hogy valami nagy veszedelem lóg a levegőben, amely ha egyszer le talál szakadni, nagy felfordulás lesz országok és népek között. Fialat feleségének mindennap írt sóvárogva s újból és újból azzal vigasztalta magát, hogy minden héten várja a le-

szerelési parancsot. Ez igaz is volt. Mert miután a költő lapjának vezérigazgatója is közbelépett és megsürgette kedvelt munkatársának elbocsátását, ismét kurrentálni kezdtek megfelelő utód után monarchiaszerte. A sajtóirodában és a frontszerkesztőségben nyomott egyhangúságban toltta egyik nap a másikat. A költő olykor-olykor benézett még a kis Uránia-kávéházba, elüldögélt ott egy darabig egészen magában, s onnét a lakására ment rendszerint. Odahaza fűtött szoba várta. Leült a dohogó kályha mellé és mig odakint havat vagdosott a szél, katonatársaira gondolt, akik rakásra fagytak odakint a könyörtelen télben. E szobai magányában, mi alatt fölötte kémények visítóztak a fürgetegben, legtöbbször magyar klasszikusokba merült el. Balassa Bálintot és Berzsenyit kedvelte abban az időben.

Így múlt el a második karácsony is, mely a császárvárosban érte. És akkor, még újesztendő előtt, némi fordulat következett el monoton életében.

Futárszolgálatra osztották be.

Mellesleg a sajtóirodában is ellátta azért teendőit, mert új szolgálati beosztásában csak egyszer kerekedett útnak hetenkint s egy-egy ilyen útja három napot vett igénybe rendes körülmények között. Legtöbbször pénteken hajnalban kellett indulnia. Előző estén jelentkezett már a hadügyminisztérium egy bizonyos osztályában, ahol egy alezredes várta őket s jelölte meg az egyes kézitáskákat, ki melyiket és hová viszi magával. Az éjjel siket csöndjében különösképp hatottak az alezredes kurta utasításai, amikor kinek-kinek átnyújtván a titokzatos tartalmú táskákat, a tiszték szalutáltak s kifelé készülődtek az éjszakába, iszonyú szorongások között,

hogy a liliputi poggyászokat el ne emelje valaki. Hosszú, fürgeteges út állt legtöbbjük előtt. Volt, akinek a Szandzsák valamelyik váraczában kellett jelentkeznie harmadnapra, mások a Kis-ázsiaiában operáló osztrák-magyar ezredek parancsnokához ültek vonatra, ismét mások — Varsón át — Dünaburgig vágtak neki a télnek. És vigyázni kellett, nagyon vigyázni a kulcstalan kézításkára, mert akitől egyszer elloptak volna valamit, legokosabban tette volna, ha vissza sem tér többet. Gondolatnak is borzalom volt az ilyen eshetőség.

A költő Magyarországon át utazgatott e bizalmas minőségben, a bécs—kassai vonalon.

Szép lett volna minden ilyen út, csak ne kellett volna rettegnie annyit!

Hajnalban indult s katonai gépkocsi röpítette ki az Ostbahnhofra. Itt felszállt a pozsonyi gyorsvonatra, a *Futár*-jelzésű fülkébe, amelybe teremtett más halandónak nem volt szabad betennie a lábát. A költő az egész hosszú úton maga mellett szorongatta a kis kézításkát, ha pedig álom környékezte meg, magárazárta a fülke ajtaját s úgy próbált szundikálni egy-két negyedórácskát... Hajnalban indult a császárvárosból, Pozsonyban kiszállt s jelentkezett a hadtestparancsnokságon. Itt a kéznél levő kulccsal felnyitották az apró bőröndöt, kiszedtek néhányat a rejtelmes iratok közül s akkor ismét lezárták. Ez a néma jelenet megismétlődött valamennyi helyen, ahol csak jelentkeznie kellett a költőnek. Pozsonyban rendszerint jóidőt várt az állomáson, míg valami vicinális szedte föl, amelyen jódélután elvergődhetett Hegyeshalomig. Itt ismét gyorsra ült s éjfél felé batáron dőcögött a komáromi öreg házak között, miközben az ó-vár felé igyekezett, ahol — szörnyű kapu

előtt — fegyveres strázsa vigyázott. Beengedték aztán a kapun s a költő úgy érezte, mintha földöntúli kripta dörögne jóidéig a batár kerekai alatt. Itt is dolgát végezvén, az állomásra vitte ki a batár s ott vasúti altisztek várószobáscájában dűlt le a hajnali személyvonatig. Feje alatt itt is a kis táska volt, melyet még át is ölelt a félkarjával. Délelőtt Budán jelentkezett, estetájt Miskolcon s éjnek évadján megint Kassa főuccáján kocogott vele valami ócska konflis. Amikor itt is végzett s végűl üresen kapta vissza az apró poggyászt, egy nagyot lélegzett. Aztán olyan gyorsan, amint csak tette, a falujába ugrott be, hogy legalább ifjú feleségét karolhassa át.

A költő ez útjai alkalmával rendszeresen benézett lapjának vezérigazgatójához is, aki gögbe fuvalkodott, mikor kedvenc embere diszkrét megbízatásáról értesűlt. És ha itt-ott némi magánűgye akadt volna a költőnek Budapesten, a kézitáskát a vezérigazgatóra bízta rá, aki vigyázott is a táskára. Olyanformán pedig, hogy miután előzően két kiadóhivatali szolgát állított ki szobája ajtaja elé, a futártáskát fölterte az íróasztalára s le nem vette róla a szemét, míg csak vissza nem tért a költő. Netáni támadások esetére az egész idő alatt forgópisztolyt tartott a jobbkezében.

Ha aztán — dolgavégeztével — rányitott a költő, a vezérigazgató úr exaltált lelkiállapotban kezdett föl és alá nyargalni a szobában, miközben a forgópisztolyt még egyre a jobbájában szorongatta:

— Arra gondoltam, ifjú barátom, hogy igazság szerint semmi értelme a maga fölmentésének: kár egy ilyen katonai karrierért! S ne felejtse el, hogy nem csupán a közös hadűgyimi-

nisztériumra van módom nyomást gyakorolni, hanem összeköttetésem szálai elnyúlnak a német nagyvezérkarig... Szeretném, ha nem fordítana hátat mostani jövőjének... Gondolja meg, ifjú barátom, hogy Hindenburg is volt valamikor fiatal!

Ám a költő, aki ismerte pártfogója imperialista-gyöngéit, a fejét rázta csökönyösen:

— Haza akarok jönni, vezérigazgató úr!

A vezérigazgató úr először sajnálatának adott kifejezést, majd egyszerre fölajánlotta a költőnek a lap segédszerkesztői állását...

— Belátom tudniillik — tette hozzá maga elé morfondírozva —, hogy olyan pozíció után, mint amelyet a mai napig sikerült elérnie, nem lehet többé hétköznapi munkatárs ...

A költő azonban kézzel-lábbal tiltakozott mindennemű rangemelés ellen. Verhetetlen érvekkel mutatta ki, hogy segédszerkesztő már csak azért sem lehet, mert fogalma sincs, mint kell összeállítani egy lapszámot? Hagyja csak meg őt szépen régi beosztásában: nem akar maradni egyébnek egyszerű írónál.

— Önnek végzete ez a beteg szerénykedés — jegyezte meg szemrehányással a vezérigazgató.

A költő azonban a magáét hajtogatta csökönyösen. De erre már felfortyant a vezérigazgató is:

—Az Istenért, mit tehetnék mégis az érdekében?

—Sietesse hazabocsátásomat, vezérigazgató úr — kiáltott föl szenvedélyesen a költő.

A vezérigazgató legyintett, sötét lemondással:

— Javíthatatlan ember... De megteszem, bármily nehéz szívvel is. Kár a karrierért, ifjú barátom!

Maga elé nézett, úgy kérdezte később:

—Mikor indul tovább?

—Csak este tízkor, vezérigazgató úr. Addig szeretnék benézni a Balaton-kávéházba: rég nem jártam arrafelé. Vezérigazgató úr nem jön?

—Nem! — vágta össze a fogát. — Először: inert lenni kell valakinek, aki vigyáz a futártáskára, míg maga odalesz, kedves barátom, s másodszor: mert változott némileg a szituáció s ilyen mocskos defetisták közé én nem járok!

A szituáció valóban változott: az angol-francia haderők előretörték a nyugati front egy szakaszán, ami elegendő volt a germán-barátok meghököléséhez a Balaton-kávéházban. Ezt a hirtelen lelki megbillenést ügyesen kihasználta a frankofil-párt. Látható fejük, Slepkovszky, aki besúgói révén mindenről értesült idejében, előbujt tabáni albérleti szobájából s nyomban szétküldte az avizót: »a barrikádra!«

S így történt, hogy egy estén az ántántbarátok rohammal vették be a Balaton-i törzsasztalt, leszorítván és kituszkolván mindenkit, aki germán rokonszenvet táplált. Az elnöki székbe Slepkovszky ült s viharos kárörömmel jelentette be, hogy hála Istennek, az ántánt elnadrágot bennünket rövidesen, ami Magyarország fölmentését hozza majd, a dunai népek lelki és gazdasági felszabadulásának szellemében. Slepkovszky egyébként nem beszélt a levegőbe, mert adatai voltak. Papírlapon mutatta ki, hogy a háború harmadfél esztendeje alatt az oroszok annyi üteget szedtek el tőlünk, hála Istennek, ami a legszebb reményekre jogosít minden hazája során csüngő magyart. Az oroszok ugyanis nem csupán az elveszett saját ágyúikat foglalták vissza, hanem most már sor került a poroszországi kölcsönütegekre is. Mert — hála Istennek! —

legutóbb a németektől kért kölcsön ágyúkat az osztrák-magyar hadvezetőség...

Slepkovszky csillogó szemmel nézett körül reménykedő társain:

— Csak annyit mondok, gyerekek, hogyha ebben a tempóban gondol reánk az Isten ezentúl is, három hónapon belül itt lesznek az oroszok előlovasai. Testületileg megyünk eléjük Cinkotáig.

A társaság szélén ott üldögélt a költő is, elszorult szívvel tapasztalván a némethü elemek példátlan szétzüllesztését. Mintha szél fújta volna széjjel. Nem is maradt sokáig, hanem elbúcsúzván a ruszofilek körétől, elfelé indult. Már az ajtóban volt, amikor gúnyolódva szóltak utána:

— Majd ti is mehettek zabot hegyezni rövidezen, a császárotokkal együtt!

Volt benne pedig valami, ha az emberek fantasztának tartották is Slepkovszkyt. Mert lehetetlen volt meg nem látni, hogy nem mennek már a dolgok úgy, mint azelőtt. A költő mindössze a sajtóiroda életét figyelhette meg s észrevette, hogy kapitányok és főhadnagyok egyre rosszabbkedvűek lesznek. Mert e zárt ajtók mögé is eljutottak hírek a külvilágból. A katonák verkedtek még, de lankadó karokkal már. A fiatal császár békét akart mindenáron, de senki sem hallgatott rá onnanátról. Ellenkezőleg: sutogások keltek szárnyra s ettől elállt a szívek verése: hogy a nyugati hadszíntéren rövidezen meg fognak jelenni Amerika tankjai is szörnyű tömegekkel.

A költő napjai úgy teltek abban az időben, hogy észre sem vette őket. Itt-ott bizakodni kezdett még a szabadulásban, különben lekötötte sokrétű elfoglaltsága. A sajtóirodában személyesen végezte »A Hadsereg Aranykönyvé« nek

fordítási műveletét, ellenőrizte a budapesti sajtót, a magyar lapokban neki kellett elhelyeznie koronként bizonyos cikkeket s minden héten egyszer futárúton volt Bécs és Kassa között. Régi barátait, a Frontkämpfer szerkesztőségi tagjait, hetek óta nem látta s Usedom szerkesztővel is csak olyankor váltott futólag két-három szót, ha a költő szobájába tévedt be ez a bölc s zsidó. Természetesen polgári öltönyben. S mialatt fejbűbjára tolta szürke gyalogsági sapkáját, a virzsíniája végét rágta. Nem volt már oly fölényes filozófiájú, mint régebben, ahelyett némi tespedés lett rajta úrrá. Ha olykor-olykor odaállt még a költő háta mögé, mély rezignációval szólt:

—A fenekünkre fognak csapni, lieber Herr Kollega.

—Gondolja, kartárs úr? — pillantott föl reá szorongó szívvel a költő.

Usedom lankadtan legyintett:

— Dögszagot érzek a levegőben... So, so.

Egy délben, amikor kapitányok és főhadnagyk már átmentek a tiszti-menázsba s a költő ép a derékszíját akarta fölvenni, Kiss Kálmán önkéntes (polgári életben elméleti szociológus) lépett be lábujjhegyen a szobába. Levert volt:

— Szervusz, kenyeres!

— Szervusz, pajtás. Mi újság nálatok?

Kiss önkéntes nagyott nézett:

—Nem tudod? Márki Dénes testvérünk a végét járja...

—Micsoda? — rettent fel a költő. — Mi történt vele?

Kiss Kálmán leült, úgy beszélt:

— Nem sokáig bírja már. Kilenc nappal ezelőtt összeesett a szerkesztőségben, bizonyára súlyos koplalásai miatt. Ahogy magához térí-

tettük, nyomban rapportra jelentkezett s aziránt könyörgött Hunke kapitánynak, hogy eressze ki a harcolófrontra, mert Bécs város közepén, az egyre tornyosodó drágaságban, képtelen úgy beosztani a napi nyolc vas zsoldpénzt, hogy kijöhessen belőle. Front helyett még aznap kórházba szállították szegényt...

—De hogy nekem nem mondtátok ezt előbb!

—Tudod, kenyeres — védekezett Kiss Kálmán —, igazság szerint jártam már itt egyszer, de akkor éppen úton voltál. S vedd tekintetbe, kérlek, hogy most egymagamnak kell legürcöl-nöm azt a napi penzumot, amely addig ket-tőnknek is sok volt. Remélem egyébként, hogy hamarosan meglesz az utódja, mert mindenfelé kurrentálnak már a monarchiában.

A költő alig találta a szót:

—S mi a baja tulajdonképpen?

—Teljes legyöngülés, menthetetlen gyomor-bajjal. A nélkülözések, kenyeres...

— S mi lesz a feleségével?

Kiss Kálmán a vállát vonogatta.

—Nem tudom. Hunke kapitány egyelőre har-minc korona rendkívüli segílyt folyósított ré-szére s mi huszonötén is összeadtunk valamit. Egyébként azért jöttem, hogy keresd föl sze-gény Dénest. Alig suttog már, de suttogva is arra kért, hogy sürgősen vár »halaszthatatlan ügyben«.

—Még ma délután ott leszek, pajtás. Ejnye, ejnye! Ámbár előre lehetett látni a végét...

S délután három óra körül ott állt már a Márki Dénes ágyánál.

Hirtelen nem látott egyebet, mint egy har-sogva fenyegető orrot kikundorodni a takaró széle alól, az orrtól eltekintve azonban mind-inkább zsugorodott az egész ember. Árnyéka

sem volt már a régi tervkovácsnak, aki Soprontól Tübingiáig minden napilapot, képes újságot és revüt a költő karcolataival akart elárasztani, hogy hírességé tegye őt, a honorárium-beli százalékos részesedésre állván a jelszó: fele-fele!

Nem volt már erő Márki Dénesben, ez látszott rajta. De ahogy észrevette és megismerte a költőt, megmozdult a szeme és suttogni kezdett:

— Ne félj, nem halok meg. Előbb ugyanis ki kell egyenlítenem azt a hervadt kis tartozást, amellyel megyek neked ... Megegyeztünk, hogy: fele-fele...

A költő intett neki, hogy ne erőlködjön. Ámde ez csak biztatás volt Márki Dénesnek. Egyszerre a fantasztikumba csapott föl:

— Mihelyt lábraállok, tetemes összeg áll a házhoz, testvér... Kiadjuk németül az első könyvedet... Ott majd fizetek, mint köles...

A költő szótlánul állt az ágya szélénél, mert tudta már, hogy Márki Dénes nem fog fordítani többet. Sem elbeszélést, sem karcolatot. Az ágy végében a felesége, ez a tehetetlen gyerek-asszony-szőkeség szipogott a zsebkendőjébe. Ámde Márki Dénest nem érdekelték ilyen apró érzékenykedések. Magához intette a költőt s mikor a hü barát lehajolt, Márki Dénes így suttogott:

— Testvér! Veszett sikereim voltak valamikor... Persze, akkor még rendelkeztem némi összeggel... Egyszer hat asszonnal jutottam a legintimebb közelségbe egyetlenegy óra alatt...

Természetesen külön - külön mindegyikkel. Mennyi időm volt egy nő számára?... Legfeljebb tíz perc... Micsoda erőben voltam akkor, könyörülő Isten!

Itt elhallgatott Márki Dénes, a vissza nem

hozható napokon merengvén el. A költő pedig fel volt böszülve a szemérmetlen lóditáson, de nem szólt semmit. Még ottmaradt vagy félórát, aztán elbúcsúzott. Azzal, hogy legközelebb találkoznak.

Dehát nem találkoztak többet.

Mert valami nyolc nappal ezután Kavuja lépett be lábujjhegyen a sajtóirodába és suttogva közölte a költővel, hogy Márki Dénes hajnali félnegykor átadta lelkét Teremtőjének. Másnap temették s nem hiányzott senki a barátok közül. A három koszorúból egyik a Hunke szerkesztő-parancsnoké volt, ezzel a fölírással: »A kötelesség csatamezején elesett alantasának — Hunke.« A magára maradt kis menyecske többször elájult... Kavuja és Bohinszky támogatták kétfelől.

Bizony, nem maradt semmi Márki Dénes után, csak hitelezői fohászzkodása, akik lehettek másfélezren, meg a gyámoltalan gyereközvegy. Ő azonban tíz nap múlva ismeretlen tisztak karján libegett már esténkint. Dehát mit tehetett egyebet? El is tűnt aztán az elkövetkezett napok forгатagában.

Eközben újból lengeni kezdett a tavaszelői kis szél, amely minden február végén megsimogatja az arcunkat. A harmadik tavasz lett volna ez, mióta Boroevics tábornok megívta a lebergi csatát. Erre az első kis tavaszi szélre mindenkít megszállt a hit, hogy hamarosan vége lesz a háborúnak... Nem lehet ezt tovább birni, Isten!

A költő egy délben éppen a sajtóirodából lépett ki, amikor beleütközött Fucsik őrmesterbe. Nem igen vette volna észre a karikalábú vitézt, mert gyötrő gondolatok zaklatták: már-már felhagyott minden számítással, hogy hazakerüljön

egyszer, amikor jókedvűen köszönt rá az őrmester:

—Alázatos tiszteletem, hadnagy úr!

—Jó napot, Fucsik! — riadt fel a költő. — Mi újság?

—Fucsik arca tepsivé ment szét, olyan boldog volt:

—Nem hallotta még, hadnagy úr?

—Semmit sem hallottam.

—Hát kérem — kezdte Fucsik —, a hadügy-minisztériumban két nappal ezelőtt felállították a népköltészettani szakosztályt...

A költő az őrmesterre nézett, tágranyílt szemmel:

—Aztán mi a fene az?

—Az, kérem — magyarázott Fucsik —, azt a célt fogja szolgálni, hogy összegyűjti, szortírozza és könyvben adja ki azokat a verseket, melyeket a különböző fegyvernemek tagjai dalolnak a harctereken. Kóták is lesznek a könyvekben ...

—A költő tréfára vette:

—No és hogy jön maga mindehhez?

—Úgy, hadnagy úr, jelentem alázatosan, hogy én lettem a szakosztály vezetője — mondta kissé pironkodva. — Mivel ugyanis a hadnagy úr volt szíves leadni a Frontkämpferbe a 29-es vadászról írt versemet, Hunke kapitány úr engem ajánlott... S be is osztottak.

—Hát akkor gratulálok magának, kedves Fucsik!

—Köszönöm alázatosan, hadnagy úr — s összeütötte a sarkát.

A költő azzal továbbment s magában mulatott Fucsik őrmesteren.

Pedig a dolog sokkal komolyabb volt.

Másnap már a sajtóirodában is megvitatták az új szakosztály felállítását kapitányok és főhadnagyok s helyesnek találták, hogy végül a szorosabb értelemben vett népies irodalmat is feldolgoztatja a cs. és kir. hadügyminisztérium. Tőlük tudta meg a költő a részleteket is. Eszerint valamelyik minisztériumi osztályvezetőnek eszébe jutott, hogy okvetlenül össze kellene szedni a népköltészeti termékeket a harcterekről, természetesen a monarchia mind a tizenhárom néptörzse katonáinak ajkáról, lettének légyen azok dalok, balladák vagy ütközet-énekek s kiválogatván a gyöngyszemeket, meg kellene jelentetni megannyi kötetben. Elsősorban a mögöttes országrészek lakossága harci kedvének fokozása végett. (Wegen Aufmunterung der Kriegslust!) A gondolatot magáévá tette a hadügyminiszter úr őexcellenciája is és így került egy kimondottan irodalmi szekció élére Fucsik. A szortírozás munkáját megbízható altisztek végezték, magára Fucsik őrmesterre csak a fokozott ellenőrzés feladata hárult tulajdonképpen.

Arra az időre azonban, hogy útban volt az 1917-ik esztendő tavasza, sok minden megváltozott a világon s így a Frontkämpfer szerkesztősége táján is.

Mindenekelőtt Hunke kapitány hagyott föl a szelidebb szerkesztési módszerrel. E tavasz előtt valósággal dühöngött már. Csaknem a téboly hátrát érintették ukázszerű napiparancsai s a tél eleje óta például, valahányszor nem nyerte meg tetszését a Frontämpfer egy-egy új száma, elrendelte a csuklógyakorlatot. Persze nem délben, hanem reggeli hat órára, a Práter mögötti gyakorlótéren. Reggel hatkor az egész szerkesztőség feláll az execirplaccon s a farkasordító tében izületi gyakorlatokat végeztek Fucsik ör-

mester kommandójára, hogy náthát ne kapjanak esetleg. Héttől nyolcig tartott a berukkolás a Georg Koch-Platzon levő szerkesztőségig. Amiközben daloltak is. Ha tudniillik elérték már a Ringet, Fucsik őrmester, aki az élen haladt, hátraszólt:

— Singen!

Ilyenkor aztán bele kellett vágni egy cs. és kir. hadidalba. Vitték is a gyerekek, végső dühükben, de úgy, hogy a Ring összes lakói riadtan dugták ki fejüket az ablakokon... Szép volt!

Estek azonban egyéb extra-dolgok is. Egy alkalommal szörnyű rapportot tartott Hunke kapitány, olyat, aminőhöz fogható nem volt még, mióta csak rapportok vannak a világon. Példátlan kavarodás előzte meg ezt a rapportot, mert tudták az önkéntesek, hogy Hunke kapitány hetek óta nem normális lelkület többé.

A borzalmas kihallgatás oka egy sajtóhiba volt, mely a Frontkämpfer magyar kiadásában fordult elő, fatális elnézés folytán.

Hogy, hogy nem, de megtörtént, hogy a sakkozás elméletéről közölt egyik elmefuttatásban három »k«-val szedték ezt a szót: »sakkönyv«.

Kiss Kálmán, aki Márki Dénes fájdalmas elhunytja óta egyedül készítette a magyar számot, helyesen írta. Így: »sakkönyv«. A magyar nyomdász, aki a szóbanforgó cikket szedte ki, megesküdött a Boldogságos Szűzre, hogy fogalma sincs, mi módon került bele a szóba a harmadik »k«? Nem volt irgalom! Rapportra kellett menni!

Természetesen nem csupán a magyar munkatársaknak, hanem az egész szerkesztőségnek, úgyis, mint polgári alakulatnak (Civil-Formation). Hunke kapitánynak ugyanis az volt az álláspontja, hogy egy kis zárkára rég megérett anél-

kül is valamennyi önkéntesbundás, nem is említve a szedőket, e »konok szociáldemokratok«-at. Bubenyikről, a szerkesztőségi szolgáról viszont csak a fájdalmas részvét hangján lehet megemlékezni: a kancsal rusnyákon ugyanis úgy csatogott a kardlap, hogy ... haj aj!

Reggel félnyolckor sorakozott glidbs a vircsaft a szerkesztőségi ház udvarán. Fucsik őrmester állította fel őket, mert őneki kellett vezényelni. Legszelelről Kavuja, lévén ő a legidősebb, aztán kor szerint a többi önkéntes. Akkor következett a nyomdai személyzet, a kettős-monarchia mind a tizenhárom nemzetiségének képviselőtében, egytől-egyig a szakszervezet tagjai s legvégül ott pislogott a csámpás Bubenyik is, e szerencsétlen. Érezte előre, hogy neki ezúttal is kijár majd a magáé ...

Félnyolckor mind ott álltak már az udvaron, spárgával kimért, kínos lineában. S pontosan háromnegyednyolckor Hunke kapitány is feltűnt a kapu felől.

Jött...

Rohamsisakban, kézigránáttal a csípőjén, hadiköpenyben. Ahogy megpillantotta a civilbagáztsársaságot, kardot rántott. Mert olyan méreg rohanta meg, hogy csaknem szétcsattant. S kivont karddal közeledett a göröcsbemeredt szerkesztőségi és nyomdai személyzet felé.

Abban a pillanatban éleset kiáltott Fucsik őrmester. De olyat, hogy nyakán kifeszültek az erek:

— Habt Ach! Rapport, rechts schaut! Akkor negyed-jobbraátot fordult s leadta a jelentést Hunkenak:

— Kapitány úr, jelentem alázatosan, a rapport harminckilenc fő!

Hunke kapitány odaállt Kavuja elé, kihúzott

karddal persze. A horgas rutén kimeredt szemmel darált:

—Kapitány úr, alázatosan jelentem, parancsára megjelentem!

—So... — remegett Hunke. — Miért volt a Frontkämpfer magyarnyelvű kiadásában három azonos betű, nevezetesen három »k« szedve egymásután?

—Kavuja védekezni próbált:

—Kapitány úr, alázatosan jelentem, én a rutén-kiadásért vagyok felelős csupán. Magyar nyelven különben is kukkot sem értek...

—Nem ért? — csettintett Hunke. — Alsó zwei Tage!

Miután Kavuja bekapta a kétnapi egyest, a következő egyed elé lépet Hunke kapitány. Vaverka volt, a cseh:

— Kapitány úr, alázatosan jelentem, parancsára kihallgatáson megjelentem!

— Megjelent? — csattant föl egyszerre Hunke. — Disznóság, disznóság, hogy ezt nekem a szemembe meri mondani! Miért jelent meg három »k«-val a Schachbuch szó? Warum denn?

— Kapitány úr — tátogott a cseh —, én nem is konyítok magyarul...

Hunke kapitány ráordított:

— Szemtelenség, ami itt folyik! Egy ilyen konglomerát államban csináljak én ütközetekre animáló orgánomot? Also, ha nem tud magyarul, drei Tage!

Most következett Kiss Kálmán. Itt már nem lehetett mentséget kiagyalni:

— Kapitány úr, egyévi önkéntes-tizedes Koloman Kiss alázatosan jelentem, parancsára kihallgatáson megjelentem!

A kapitány halántékán csaknem kipattantak az erek:

—Disznóság, disznóság! Aresztbe egy ilyen csordával! Miért volt három »k«, amikor csak két »k« szükségeltetik?

—Kapitány úr — kezdte lélegzethez kapva Kiss Kálmán dr., az elméleti szociológia egyik ifjú tekintélye odahaza —, a dolog úgy áll igazság szerint, hogy a kérdés máig sincs tisztázva véglegesen...

— Wieso? — ütődött meg Hunke kapitány. Kiss Kálmán karóvá feszülten kezdett hozzá a kimagyarázkodáshoz:

—Úgy kapitány úr, jelentem alázatosan, hogy e tekintetben a Magyar Tudományos Akadémia is bizonyos zavarban van. Ha ugyanis egybeírom a két szót, akkor két »k« is elegendő. Ha ellenben kötőjellel kapcsolom össze a két szót, abban az esetben az első szó két »k«-val végződik, a második szó pedig egy »k«-val kezdődik. Ez összesen három »k«.

—Ah, famos! — kacagott föl keserűen Hunke.

— S maga beírta a kötővonalat?

—Nem, kapitány úr, jelentem alázatosan! — vallotta be szemrebbenés nélkül Kiss Kálmán.

Hunke kapitány szinte horkant:

— Also vier Tage!

Azzal a következő önkéntes elé lépett, aki nem volt más, mint a lengyel Bohinszky, e világárvája. Hatnapi egyest kapott s ráadásul még kettőt, amiért bakancsa száránál kilátszott a kapcája csücske. Bohinszky tátogni próbált, hogy éppen az esküvője előtt áll:

—Herr Hauptmann, melde gehorsamst...

—Zwölf Tage! — ordított nyakig vörösén Hunke. — Mégis pofa kell ehhez a bolseviki mentalitáshoz!

Bohinszky bekapta a nyelvét, a kapitány pedig odáblépett eggyel. Minden lépés után job-

ban forrt a dühtől s már-már vágni akart a kardjával.

Így ért kedvenc embereihez, a szedőkhöz, akiknek pusztá nevére elvesztette az eszt.

Ahogy a vend szedő elé állt volna, aki legszélről állt, egyszerre toporzékolni kezdett:

— A magyarnyelvű Frontkämpferben miért látott napvilágot három azonos Buchstabe egymásután?

A vend nyomdász hebegett valamit.

Hunke kapitány, aki szörnyű harcot vívott önmagával, hogy ne vegye alkalmazásba a kardlapot, most az oláh szedő elé lépett, aki — nagyságra — a vend után következett:

—A magyarnyelvű Frontkämpferben miért látott napvilágot három azonos Buchstabe egymásután?

—Kerr Hauptmann, melde gehorsamst... — kezdte védekezését az ártatlan erdélyi benszülött.

Hunke nagyot kiáltott:

— Maul halten!

Mivel belefojtotta a szót, sohasem derült ki, mit akart mentségére fölhozni a szerencsétlen alak.

Így került sorra a cseh, az olasz, a lengyel, a rusznyák, a tót, a szerb, a horvát, a szlovén, a gorál és a huzul szedő. Mikor a magyar nyomdász elé állt volna, villant a szeme:

— Majd befütyülök én mindjárt az összes birodalomellenes szociáldemokratoknak!

Akkor aztán végignézett a tizenhárom munkáson:

— Sozialdemokraten! Mivel az önök alantas mentalitása ezidőszerint is sztrájkok előkészítését célozza, majd alágyújtok én maguknak mindjárt! Schweinerei, hogy a császár öfelsége még mindig túri önöket, mint gyújtogató néprétegeket és osztályt! Mivel a Frontkämpfer legutóbbi ma-

gyarnyelvű kiadásában az önök alattomos összebeszéléséből kifolyóan három azonos konzonzant jelent meg egymásután, indítatva érzem magamat, hogy kilencnapi magánzárkával sújtsak minden forradalmár szociáldemokratát! Kézre és lábra vasbéklyó minden másodnap! A méreg esz, ha ilyen mentalitású egyéneket látok! Köpni szeretnék... hej!

Akkor pillantotta meg Bubenik szerkesztőségi szolgát, e kancsal és gyanúsmúltú nyomorult ukránt. Tőle már nem kérdezte, miért jelent meg a magyar szövegben a három »k«, csak eléjeugrott s dolgozni kezdett a kardlap. Csattogott a szablya s a szerencsétlen Bubenik eszeveszeten kapkodott a fejéhez, mert kobakjából minden szempillantásban gumók pattogtak ki a kardlap alatt. Fújva és prüszkölve dolgozott Hunke kapitány s amikor végül belefáradt a kaszabolásba, ordítani kezdett, hogy ezt a hangot visszaverte a tágas udvar négy fala:

— Örmester Fucsik, minden délután két órára kikötetni ezt az eráris élelmet fogyasztó gaz muszka zshiványt!

Akkor végignézett mégegyszer alantasain, úgysis, mint civilalakulaton:

— Druckfehler? Sajtóhiba? Was? Bagage!

Aztán egy utolsót fujt Fucsik felé:

— Abtreten!

— Fucsik örmester holsápadtan vezényelt:

— Rapport! Abtreten!

Azon a tavaszon, az 1917-ik esztendő áprilisában, a nagyzási téboly tünetei kezdtek mutatkozni Hunke kapitányon, aminek azonban magv volt a súlyos magyarázata.

Az új császár alatt sok minden másképp fordult s nem úgy mentek már a dolgok, mint amikor I. Ferenc József uralkodott még sok tekintélytől

övezve s tökéletes dicsőségben. Rebesgették, hogy a vasöklű magyar miniszterelnök napjai meg vannak számlálva s néhány héten belül mennie muszáj. Ez örömhírtől vadult meg fokonzint Hunke kapitány, hiszen tudjuk, hogy ugyanennek a miniszterelnöknek pársoros rideg átírata csaknem nyakát törte a Frontkämpfernek és Hunkénak. Amikor pedig a fiatal császár egy napon — sokak megrökönyödésére — csakugyan elküldte I. Ferenc József utolsó magyar miniszterelnökét, Hunke kapitány örjöngeni kezdett az ujjongástól. Senki sem bírt vele azontúl.

E harmadik háborús tavaszon, amikor itt is, ott is horpadozni kezdtek az osztrák-magyar frontok, új reménykedésre gyúlt a költő. Mert úgy látszott, hogy annyi keserves várakozás után mégis csak szabadulni fog egyszer. Belgrádból, az ottani Katonai Hírek szerkesztőségéből utódnak jelentkezett egy magyar újságíró-zászlós, aki megfelelt volna az összes előfeltételeknek. Csupán azt az egy kérdést kellett még tisztázni bizalmas úton, nem zsidó-e suttyomban, illetve, hogy előbb nem volt-e tagja a zsidó hitközségnek s utólagosan végbement kikeresztelkedésével nem ülteti-e föl az osztrák-magyar hadügy-minisztérium sajtóirodáját?

Mielőtt azonban sikerült volna fényt deríteni e kényes kérdésre, döntő jelentőségű fordulat esett a Bohinszky életében. Váratlanul megtartotta az esküvőjét s belépett a házasemberek rendjébe. Úgy látszott, mégis megkapta a hatszáz forintokat. Csorbítatlan összegben.

Az esküvőn és az azt követett zajos lakomán ketten vettek részt csupán a cs. és kir. front-szerkesztőség s a cs. és kir. sajtóiroda tagjai közül: Kavuja s a költő. Ők ketten voltak a tanuk.

Április legvége volt már, amikor egyszer, alkonyat felé, Bohinszky kopogtatott be a költő lakásán:

—Szervusz, magyar testvér! Remélem, kitüntetsz velem, hogy leszel kegyes rendelkezésemre állni...

—Parancsolj, lengyel testvér! — válaszolt udvariasan a költő.

Bohinszky közömbösen folytatta:

— Tudniillik egy óra múlva lesz az esküvőm s birom szavadat, hogy az egyik tanú tisztét te fogod betölteni. A másik Kavuja lesz, aki máris készen vár...

A költő hirtelen nem vette komolyan a dolgot. Bohinszky ugyanis olyanformán állt előtte, amit mindennek lehet mondani, csak esküvőképessé külső állapotnak nem: bakancsban ezúttal is, mely talán négy hónapja nem látott kefével, blúzán leszakítva a két felső kapocs s emiatt kilátszott a vörösre égett nyaka. Kapcájának csücske ez alkalommal is kikandikált a bakancs-szár fölött. Lompos nadrágja oly kurta volt ugyanis, hogy nem ért le a bakancsszárig. Bohinszky észrevehette a költő arcán a hitetlenkedést, mert így kezdte:

— Ma délelőtt az örömanya kezembe olvasta a hatszáz ezüstpengőt...

Abban a pillanatban tudta a költő, hogy a dolog véresen-komoly.

S egy óra múlva ott asszisztált az esküvőn, a menyasszony oldalán, aki bizony vénecske volt némileg, ezt azonban nem firtatjuk ezúttal, különben is Bohinszky nem állt ki ingyér az anyakönyvvezető elé. Ugyanaznap este lakodalmi lakoma volt a Hölle című kocsma különszobájában, Bécs legbarátságosabb külső részein ...

A költő sokáig visszaemlékezett erre az estére. Mert csaknem széjjelszedték a lengyelek.

Lehettek harmincan. Úgy látszott, hogy Bohinszky nagyon beharangozhatta a költőt, mint a lengyelek őszinte barátját. Már a bemutatkozásnál össze-vissza ölelgették s egyöntetűen kiáltották:

— Nyék zsiye Vengrija!

A költő diszkrét meghajlással viszonzta a hazájának szóló ovációt s belevegyült a társaságba. Jelen volt a lakodalmi vacsorán Varsó nemesi marsallja is. De csak állítólag! Mert a költő sehogyan sem tudott szabadulni attól a gyanújától, hogy a frakkot kölcsönkérte a marsall erre az estére. A költő később szokatlanul összemelegedett egy Leszcinszky vagy Micinszky nevű különös emberrel, aki elárulta négy szemközt, hogy napijáró földekre terjedő birtokai vannak Vilna fölött, latifundiumait azonban elkobozta a cár (bizonyos nyílt függetlenségi törekvések miatt) s azóta ő tekinthető a bujdosó lengyel hazafiak fejének. De mert egy vigyázatlan pillanatában magyarul kottyantotta el magát a nagy emigráns, a költő meg volt győződve, hogy fölvidéki dzsentrivel áll szemközt, hihetőleg Sárosból ... Még annyit, hogy az örömanya az asztalfőn ült s szakadatlanul szivarozott, ő egyenlítette ki a cehet is, mikor a hajnalba nyúlt táncfergeteg csillapultával odakiáltott a fizetőpincérnek:

— Herr Ober, zahlen!

Így jutott végül révbe Bohinszky is.

Ám azon a tavaszon sok minden megváltozott s nem lehetett takargatni többé, hogy rossz, nagyon rossz vége lesz a dolgoknak. Különös hírek kezdtek szálldogálni: hogy a frontokon utolsó erejük megfeszítésével tudnak csak helytállni a

harcosok. A csatatereken itt is, ott is horpadzni kezdtek a vonalak. Érezte mindenki, hogy bajok lesznek még itten... A sajtóirodában sem lehetett megtalálni többé az egykori hangulatot. Eckener őrnagy hiszen csak nyugalmat mutatott most is, de kapitányok és főhadnagyok tevékenységén némi zavart és kapkodást vehetett észre a figyelmesebb szemlélő. Egyetlen kivétel Hunke kapitány volt, aki most, hogy megbukott a magyar miniszterelnök, olyan magatartást kezdett tanúsítani, mint az eszeveszett s egy napiparancsban elrendelte a rendszeres szerkesztőségi rapportokat, amelyek mindegyike a nyomorult Bubenyik megkardlapozásával végződött. Majd tudni vélték, hogy a fiatal császár újabb s minden eddigi arányokat meghaladó kegyetlen szupervizitekre adott utasítást. Usedom szerkesztő az első kósza mende-mondákra nyomban nekiült az aszpirinfogyasztásnak. Ha olykor mégis akadt volna egy-két enyhültebb pillanata, kezét a költő vállára tette, miközben marcangoló gúnnyal jegyezte meg:

— Már a golyvásokat is csatázni viszik. Fekünkre ver az ántánt, lieber Herr Kollega!

Az előjelek mindennel inkább biztattak, csak jóval nem. Egy napon például titkos parancsot adott ki a császár, hogy a sajtóhadiszállást zárja körül két zászlóalj, fogdossák össze az összes harctéri tudósítókat s a legelső harcvonalba vágják ki valamennyit! Jó ember lett volna az ifjú uralkodó, de a fronttudósítók — Bécs melletti szálláshelyükről — akkor már annyi üdeséggel fűrészeltek a mögöttes országrészekben, hogy tanácsosnak látszott elbánni velük. Éspedig a leg-rövidebben. Ámde a császári titkos rendelet tökéletes kudarcba fűlt. A magyarhoni frontredaktorok ugyanis — csodálatos ösztönükkel — meg-

szimatolván valamit, huszonnégyszáz órával előbb kerekét oldották. Kötéllel való összefogdosásuk nem sok reménnyel kecsegtetett s így a sajtóhadiszállás parancsnoka fel is hagyott a kilátástalan próbálkozással. Ezekbe a bizonytalan napokba esett bele a poéta-tábornokok újabb előnyomulása is a Frontkämpfer hasábjai ellen, ámde Hunke kapitány akkor már annyira nyeregben érezte magát, hogy egyetlen kézmozdulattal összeomlasztotta keserű rohamait. S ha már ismét költészetről van szó, iktassuk ide, hogy ugyanakkor a költő is csaknem végzetesen megjárta egy hadiballada miatt.

Szerencsére akkor már az utód is betoppant Belgrádból s ő — éppen a tizenkettedik órában — menekülhetett.

Egy délelőtt Eckener őrnagy hívatta szobájába a költőt. Miután lejelentkezett, a parancsnok így szólt:

— Most kaptam az értesítést, hogy öt nap múlva itt lesz az utódja ...

Elfogódottság érzett a hangjában. Pillanatra megállt, majd így folytatta:

— A hadügyminiszter úr magyar szárnysegéde kéreti. Siessen csak át!

— Igenis, őrnagy úr! — tisztelgett a költő. S átment a hadügyminisztérium épületébe. Két perc múlva a miniszter magyar szárnysegéde előtt állt. Vasfejű, köpcös ember volt a szárnysegéd. A költő lejelentkezett:

— Alezredes úr, alázatosan jelentem, parancsára megjelentem!

Régebbi ismerősök voltak már. A szárnysegéd bizalmas »szervusz«-t intett feléje, majd az Íróasztalához lépett, valami papirost vett fel onnét s így kezdte, alig palástolt zavarral:

—Egy egészen sajátlagos ügyben hívtalak át, pajtás. Bizonyára tudni fogod, hogy a cs. és kir. hadügyminisztérium kebelén belül az utóbbi idő óta olyas tendencia nyilvánul meg, miszerint a harctereken született népköltési termékek egybegyűjtessenek s szortíroztatván, idővel megannyi kötetben lássanak napvilágot. Van róla tudomásod?

—Igenis, alezredes úr, jelentem alázatosan. A magyar kötetnek Fucsik őrmester a szerkesztője.

A szárnysegéd a szemével jelezte, hogy tudja. Majd így szólt:

—Ugyebár, még mindig te vagy az irodalmi és sajtóügyek magyar referense?

—Igenis, alezredes úr, jelentem alázatosan!

—A szárnysegéd megforgatta kezében az ív papt s így kezdte akkor:

—Azért kérdeztem csupán, mert szolgálati úton egy ütközetballada került hozzám, amelyet minden körülmények között el kell helyezni a budapesti sajtó valamennyi orgánumban. Éspedig a legközelebbi vasárnap ...

A költő makogni szeretett volna valami olyasfélét, hogy a budapesti sajtó egyeteme aligha lesz kapható ugyanegy harci költeménynek egyazon időpontban való egyöntetű közlésére, de a szárnysegéd ugyanakkor már kezébe is nyomta az ívet.

S a költő egy óriásit nézett.

Mert az ív a legfinomabb merített-papiros volt, rajta nyomtatott vers metszett betűkből, címe: »Hadi Ballada« s csillag alatt a következő megjegyzés: »Harctéren szülemllett népköltési termék«.

S olvasni kezdte:

*Ápolói szolgálatban kimerült honleány
Pihenni tér az éjnek derekán,
Védencei iránti aggodalma
Elmójét tovább is ébrentartja ...*

Abban a másodpercben már abba is hagyta a költő s miközben döbbenet ült ki az arcára, a várakozó szárnysegédre pillantott:

—Alezredes úr, jelentem alázatosan, ez a költemény semmi körülmények között sem születhetett a harctéren...

—Hát hol? — kérdezte a szárnysegéd sok zavar közt pillogva.

A költő merev haptákban felelt:

—Alezredes úr, alázatosan jelentem, ez a költemény legjobb esetben is műversnek tekinthető ...

—S értékbeli tekintetben mekkora ezen költemény fajsúlya? — érdeklődött a szárnysegéd, mialatt azon küszködött, hogy takargassa zavarát.

A költő nyomban válaszolt:

—Alezredes úr, alázatosan jelentem, a költemény a legnagyobb jóakarattal is csak fércműnek minősíthető, belső értéke ennél fogva körülbelül a nullával egyenlő...

—Világosabb értelmezést kérek! — türelmetlenkedett a szárnysegéd.

A költő eleget tett a parancsnak:

— Alezredes úr, alázatosan jelentem, e vers vacak!

A szárnysegéd egyszerre fölhorkant. Olyan lett, mint a rák. Baljával a kardjára csapott, jobbjával ökölberoppant:

— Genug! Genug! Hadnagy úr, tudja ön, mi a szubordináció?

— Igenis, tudom, alezredes úr — szólt bele példátlan vakmerőséggel a költő —, ám ez a vers, ismétlem, vacak ...

A szárnysegéd toporzékolt:

— Genug! Genug! Hadnagy úr, az ütközetkölteményt ön még a mai napon iktattatja, postakönyvbe vezeteti s annyi példányban juttatja el a magyar fővárosba, ahány napilappal rendelkezik! Hadnagy úr, az ütközetversnek a budapesti napilapok vasárnapi számaiban történő meg nem jelenése esetén önt teszem felelőssé saját személyében mint függelemsértőt! Abtreten!

Öt percen belül már Eckener őrnagy előtt állt a költő s elkeseregte neki képtelen helyzetét. Az őrnagy-parancsnok annyit szólt rá, hogy volt már tudomása a költeményről, melynek szerzője egy poétai vénájú nyugdíjas magyar tábornok, egyben testi-lelki barátja a szárnysegédnek. S resignáltan legyintett:

— Mindazáltal próbálja meg elküldeni.

Egyúttal megvizsgáltta a költőt, hogy hétfőn délelőtt itt kell lenni az utódjának. A költő fölélegzett s a költeményt többszörösítettven valami húsz példányban, még aznap postára adatta az összes budapesti napilapok címére. Szerdai nap volt ez. Ettől kezdve szorongva leste a költő, megjön-e idejére az utód, a belgrádi szerkesztőségből fölvezényelt zászlós-hírlapíró?

Hát megjött s hétfőn délelőtt féltízkor lejelentkezett. A költő viszont elbúcsúzott Eckener őrnagytól. Érzékenyen.

Akkor már teljes káosz volt a sajtóiroda: tudta mindenki, hogy néhány nap múlva jön a legszörnyűbb fölülvizsgálat. Usedom szerkesztő egy sarokban nyögött s aszpirint szedett. Kapitányok és főhadnagyok össze-vissza kapkodtak s alig vették észre, hogy utoljára fogtak kezét a költő-

vel. A dragonyosfőhadnagy föl és alá tombolt a szobában s a fülét csapkodta, mert a szomszéd helyiségben zörögni kezdtek az írógépek. Üvöltött:

— Megőrülök! Megőrülök!

De ugyanakkor ráordított Manussi kapitány:

— Ruhe! Vagy mars ki a frontra!

Az előszobában Tkács mester búcsúzott el mély bú közt a költőtől. Már a kapuban volt, amikor Kavuja rohant le utána s megölelte szótlanul. Ám ugyanakkor a hadügyminiszter magyar szárnysegédének egy küldönce fordult be a kapun s nem vévén észre a költőt, a sajtóiroda helyiségei felé sietett loholva.

A költő tudta, hogy el van veszve, ha félpercet késik még, mert a szárnysegéd a vonatról is visszahurcoltatja végső esetben. A hadiballadát ugyanis minden magyar szerkesztőségben a papírkosárba vágják. Hirtelen megölelte hát még egyszer öreg pajtását, Kavuját, kirohant a Georg Koch-Platzra, bevetette magát a legelső konflisba, lakására vágatott, ott két szempillantás alatt lehozta teletömött két utazótáskáját s akkor galoppban ki az Ostbahnhofra! Ott sikerült még elcsípnie a pesti gyorsvonatot, fölugrott az egyik másodosztályú kocsiba, a hordár belökte utána a málháját... Ebben a legislegutolsó pillanatban a szárnysegéd küldönce vágódott ki lihegve a perónra: utána két tiszt a hadügyminisztériumból. Bizonyára azért, hogy szubordinációsferleccimig címén letartóztassák a költőt.

De ebben a legeslegutolsó pillanatban elindult a vonat. A költő meg volt mentve.

UTOLSÓ FEJEZET,

mely szól arról, hogy sok-sok idő múlva a költő váratlanul megjelenik Bécsben egy alkonybahajló nyári délutánon s kétségbeesik, mert senkit nem talál többé régi bajtársai közül s kénytelen bele-törődni, hogy elhagyta az ifjúsága; este tájt kiül az egykori Uránia-kávéház terraszám s a szálló felhőket nézi.

Aztán tíz esztendő múlt el. Tíz szörnyű esztendő.

Ezalatt az idő alatt a költő egyszer sem járt Bécs városában. Hogy ő maga mi mindenent ment át eközben, felsorolni egy új könyv kellene.

Kapitányokról és főhadnagyokról először még hallott elvétve egyetmást. De aztán elveszett a hírük is, mint az erdei ösvények a hóban.

Utolsó értesüléseit a forradalom napjaiban kapta. Mert valami négy-öt nappal a bomlás reggele után, egy jókor délelőttön, Tkács sajtóirodai szolga állított be a költő pesti lakására. Álmos és gyűrött volt a külseje s húsz koronát kért kölcsön, mivel a nagy tülekedésben minden úti-költsége elfogyott. Márpedig szeretett volna minél előbb otthon lenni Eperjesen. A pénzt becsületszóra és szigorúan körülírt határidőre kérte. Meg is kapta, mindazáltal nem küldte meg mind e mai napig. Ám mentségére azt hozta föl ma-

gában a költő, hogy elmúlván a es. és kir. szép napok, Tkács mester bizonyára nem volt olyan helyzetben, hogy megküldhette volna azt a jelentéktelen összeget.

Tkács beszélte el akkoriban a költőnek, hogy mikor a lezüllött katonák puskázni kezdtek a császárváros uccáin, nagy zenebona tört ki a sajtóirodában is, de különösen a Frontkämpfer szerkesztőségében, amely ellen utolsó elvakult rohamra indultak meg mindazok az ingerült poétatábornokok, kiknek verseit következetesen nem közölte Hunke kapitány. Ezek az ádáz aggok vérszemet kapva, Hunke ellen uszították a hadügyminisztériumi tisztek összes pucceit, akiknek élén Bubenyik szerkesztőségi szolgálta forgatta markában a bajonettet. Bubenyik fölhevülése azonban érthető volt, mert a koponyája akkorára teljesen deformálódott a permanens kardlapozás következtében. Hunke kapitány egy hátsó ajtón menekült ki valahogy halálos szorongattatásából s azóta sem tud róla senki semmit. Talán ma is bujdosik még.

S elveszett minden nyoma a cs. és kir. sajtóiroda kapitányainak s főhadnagyainak is. Esztenők múlva egyikről-másikról hallott valamit a költő, de nagy elvértve csak. E hírek azonban nem bizonyultak valóknak utólagosan.

Így ment el tíz esztendő. S akkor, egy csöndbesüllyedt, meleg jókordélután váratlanul a császárvárosban termett a költő.

Előző alkonyaton pesti lakásán üldögélt még egyesegyedül, az írószobájában. És akkor egyszerre messzi harangszó kezdett szállni feléje a pesti házak ormai fölött. A költő — íróasztala előtt üldögélvén — egyszerre fölfigyelt s a múltra gondolt. És akkor valami érthetetlen változás ment végbe rajta: csalogatni kezdte maga felé

az ifjúság, amely régideje elveszettnek számított már. Valami beteg nosztalgia húzta, hogy kutatni próbáljon az egykori arcok után. És ha nem találná őket többé, legalább a régi helyeket láthassa viszont. Egyszer még!

S másnap, úgy egy órával ebédidő után, ott állt már a Dunaág egyik hídján, közel az Uránia-kávéház terraszához, a lángoló napözönben. Behunyta a szemét s kitárta a karját: mintha elmenekült emlékeit akarta volna a szívére ölelni.

De akkor hirtelen meghökkent.

Mert alig tett néhány lépést, észrevette, hogy a kávéházacska nincs meg többé. Helyén az Uránia-színház jegyárúsító előszobáját rendezték be. De most zárva volt az is.

Fájdalom fogta el s lehajtott fejjel bandukolt tovább, hogy megállhasson a Radetzky-Strassén, szemközt a Hotel zum Goldenen Adlerrel, ahol ifjúsága napjait élte, amikor nem hozta még föl feleségnek a csöndes és bánkódó felvidéki kislányt. Hát az épület állt még, de a neve Hotel zur Prag lett akkorára. Szomszédjában fölfedezte a Staudigl-kávéházat, melyben — dunai hajóslegények asztalaitól környezve — annyit tűnődözött téli esteken a költő, mialatt a felhöző füstön át felécsillogott ama régi kis artistalány két szeme. De hova lettek azóta a dunai hajósok? Talán Ruszesuk alatt haladtak a gőzösön, vagy a Fekete-tengeren küszködtek ár ellenében s távolról álomszerű havasok néztek rájuk Ázsia földjéről... És mi lett a kis artistaleánnyal, Istenem?

Nyugtalanlás és fájdalom környékezte a költőt, ahogy a hadügyminisztérium felé botorkált volna vissza. Az épület emeletmagasságában megvoltak még a régi szoborfejek, amelyek — kihajolva a falból — magyar huszár, linci gyaló-

gos, hajdú-talpas, Trenk-pandur és rác granicsár képében tátott szájjal visítotak rohamra. Ám visítózásuk elfúlt a siket csöndben.

Vasárnap délután volt s alig mutatkozott valami a Ringen. A császárváros ifjúsága kimenekült a zöldben csattogó környékre, az öregek pedig behúzódtak a függönyös ablakok mögé. Egyedül állt az uccán a költő, egészen egyedül.

Egyszer csak azon kapta magát, hogy a Georg Koch-Platzon bánkódik, szemközt a néhai cs. és kir. sajtóiroda emeleti ablaksorával, az árnyékosban. De csönd volt odabent, halálos. A fehér függönyök le voltak eresztve, csak az egyik ablak félszárny át hagyták nyitva. Ugorkásüvegek sorakoztak az ablakban. Egyszer csak egy csinos fiatalasszony hajolt ki s elnézvéen közömbösen a költő fölött, visszahúzódott megint. Ismeretlen emberek laktak a régi szobákban.

Csaknem könnyek gyűltek a szemébe. És öt esztendőtt dobott volna oda az életéből, ha belülről felzörögtek volna mégegyszer az írógépek s ha fölvisitott volna fülcsapkodás közben a dragonyosfőhadnagy, e tökéletlen:

— Megőrülök! Megőrülök!

És ha fölrecsegett volna rá Manussi kapitány:

— Ruhe! Vagy mars ki a frontra!

De nagy hallgatás volt odabent. Kisérteti.

S a költő torkát lefojtott sikoltás hasagatta:

»Emberék, az Istenért, mi történt itten? Mi történt velem? Emberék, mondjátok meg, merre fussak ?«

De senki nem hallotta volna úgysem. Mert halott volt a Georg Koch-Platz e délutánon s aludtak a csukottszemű házak. És aludt mindenki odabent. Talán tíz esztendő óta egyfolytában.

Később azon vette észre magát, hogy az ógyetem körül járkal. Lehorgasztotta a fejét, mert az ódon boltívű kapuk s a tiszta és keskeny uccácskák üresek voltak: mintha erre a délutánra mindenki magára hagyta volna a költőt. Így ment cél nélkül a régi-régi Belvárosban. Majd bénuló szívvel állt meg a Burg udvarán, hol a Heldenplatzon rég elhamvadt főhercegi hadvezérek vágtatnak lobogósörényü méneiken, mi alatt zászlóik csattognak a magukverte szélben... Halott volt a Hősök-Tere, csak a nap vert lélesen a forró köveken. Mintha mindenki meghalt volna itten.

S fölkereste a Mariahilfer-Strassen a házat s a házban a szobácskát, melyben feledhetlen napokat élt meg egykor kis feleségével. De idegen arcok néztek ki rá az ablakból.

Egy néni nyitott neki ajtót. A költő felsóhajtott:

—Hova lett a háziasszony, kérem? .

—A régi háziasszony valahová Linc mellé ment lakni... Él-e még, meghalt-e azóta: nem tudom...

Elmondta aztán, hogy amikor megnehezdedtek az idők, ő maga ideköltözött az egykori háziasszonyhoz, aki sokszor, nagyon sokszor beszélt neki két régi lakójáról: a hadnagyról, aki költő is volt szabad óráiban és egy kedves kis menyecskéről, aki felesége volt a hadnagynak. Egyszer aztán, hogy az egykori háziasszony hiába várt a fogságba esett urára s az élet is drága lett nagyon, összepakkolt s valami nénjéhez költözött el a Duna felső folyásához... Azóta semmi hír róla.

— Hát a hadnagy úrék mint élnek? — kérdezte oldalt-tartott fejjel a kedves néni.

A költő meghatottan szólt:

—Köszönöm szíves érdeklődését, megvagyunk jól. Kislányom harmadik elemibe megy az őszszel, kisfiam négyéves múlt. Nagy lurkó és katonának készül...

—Istenem! Istenem! — s könnyek futották el a szemét. — Hogy múlik az idő!

Elbúcsúzott a költő s tántorogva ment le az uccára. Mert csak most jött rá, hogy elmúlt már fiatalsága, el a régi frissesség s általa a régi hév...

Alkonyat felé a sehönbrunni parkban ödöngött, ahol köztársasági bakák vihogtak a babáikkal s vékonypénzű lateiner-apák rendeztek társas kirándulást a gloriette alá. És senki, senki nem emlékezett már Ferenc Józsefre.

Elmúlt, minden elmúlt.

Ozsonnatájt az Am Hofon lévő St.-Urbani kocsmapincébe ereszkedett le, de ott is egymagával kellett társalognia, mert a kormostéglás üregekben teremtett lélek nem tanyázott. Később előbotorkált az egyetlen pincér s míg a költő három deci borocskáját iszogatta, a pincér a jelenlegi köztársasági államformára tett néhány indiszkrét megjegyzést.

Hallgattak utána mind a ketten.

Még nem volt itt az alkonyat s a költő újra ott állt az egykori Uránia-kávéház terraszán, a korlátnak hajolva s a Dunaág elsuhanó vizét nézte. Lihegve és megroggyanó lábbal. Mert tudta már, hogy vége, mindennek vége! Vége az ifjúságnak, a régi kedvnek s a régi nagyságnak! Elmúlt, minden elmúlt.

Hiszen ha legalább Usedom szerkesztő kapaszkodott volna föl a terraszlépcsőkön, a virzsíniája végét rágva és szuszogva, mint egy bálna. Hiszen ha csak egyszer még odacsapott volna a költő vállára, hűdélesen:

— Na, mit mondtam, lieber Herr Kollega?
Úgy-e, fenekünkre csapott az ántánt?

De nem jött. Senki sem jött.

Egyszer azonban mégis megfordult és visszanezett, mert ruhasuhogást hallott a háta mögött.

Megfordult és meglepődött.

Az Uránia-kávéház egykori helyiségéből ugyanis, hol most a kis színház jegykiadószobácskája állt, egy fiatalasszony (vagy leány) lépett ki s széket hozott a költőnek. Takaros teremtés volt s ahogy jobban ránézett a költő, úgy ködlött fel neki az emlékein át, mintha valamikor látta volna már ezt a helyes teremtést. Talán a régi kávéház kis kiszolgálóleánya lehetett.

A fiatalasszony (vagy kisasszony) akkor már hátrahúzódott, de az ajtóból még fölmosolygott a költőre. Félénken, szomorúan, mintha sajnálta volna. A költő biccentett feléje, hálával a szívében. Megismerte: csakugyan a régi kávéházi kisleány volt.

Aztán leült a székre s fölnézett. Mint tíz esztendővel előbb, amikor fájdalmas vággyal gondolt a Felvidéken hagyott ifjú feleségére. Fölnézett az égre: még nem jött fel az esticsillag, de a magasban felhők mentek.

És akkor sóhajtott egyet, hogy majd a szíve szakadt meg.

Minden elmúlt... Csak a felhők mentek...

VÉGE.

TARTALOM:

	Oldal
Első fejezet.....	5
Második fejezet	29
Harmadik fejezet	47
Negyedik fejezet.....	72
Ötödik fejezet.....	100
Hatodik fejezet	127
Hetedik fejezet	163
Nyolcadik fejezet	199
Utolsó fejezet	223